శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

నాలుగో సంపుటం

కథలు

గూడు మారిన కొత్తరికం

అరికాళ్ళకింద మంటలు

కళాభివర్ధనీ పరిషత్తు

రాజమహేంద్రవరం

మొదటి కూర్పు 1940 జూను
రెండో కూర్పు 1954 జనవరి

రాజమహేంద్రవరం
అద్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారిచే
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సున ముద్రించబడ్డది.

మహారాజపోషకులు

కళాప్రపూర్ణ, సాహిత్యసామ్రాట్టు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు డి.లిట్.

ప్రధానపోషకులు

శ్రీ అద్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారు

ప్రొప్రయిటరు :- సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి

కీ. శే. దురిశేటి శేషగిరిరావు పంతులుగారు, కాకినాడ

పోషకులు

శ్రీ తూములూరి శివరామయ్య పంతులుగారు

బి. ఏ., బి. ఎల్., అడ్వకేటు, నెల్లూరు

శ్రీ వావిళ్ల వెంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు

ప్రొప్రయిటరు : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు & సన్సు, మద్రాసు

శ్రీ ఏడిద వెంకటరావు పంతులుగారు

భూస్వాములు, మహేంద్రవాడ

శ్రీ బెజవాడ రామచంద్రా రెడ్డిగారు

బి. ఏ., సి. బి. యి., ఎమ్. పి. బుచ్చిరెడ్డిపాలెం

శ్రీ ద్వారంపూడి వెంకటరెడ్డిగారు

భూస్వాములు, అనపర్తి

శ్రీ వుప్పల శ్రీరామమూర్తిగారు

మిల్లుఓనరు, అనకాపల్లి

శ్రీ ఎం. వి. ఆర్. అణహరాచార్యులుగారు

అగ్రహారందారు, మద్రాసు

శ్రీ వి. నాగయ్యగారు

రేణుకాఫిలిమ్సు డైరెక్టరు, మద్రాసు

శ్రీ కెప్టెన్. తోలేటి కనకరాజుగారు

M. B. B. S., F. R. C. P. (E) రాజమండ్రి

శ్రీ వింజమూరి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

ప్రొప్రయిటరు : వినాయక కాఫీకంపెనీ, రాజమండ్రి

శ్రీ బుద్ధవరపు వేంకటసూర్యగోపాలం-సుబ్బారావుగార్లు

గ్రామకరణం అడ్వకేటు పోలమూరు

శ్రీ రావులపర్తి భద్రిరాజుగారు

భూస్వాములు వెల్లగ్రామం

శ్రీ పులుగుర్త వేంకటేశ్వర రావుగారు

భూస్వాములు పులుగుర్త

రాజమండ్రి,

శ్రీ ద్విభాష్యం వెంకటసూర్యనారాయణమూర్తిగారు

ప్రొప్రయిటరు : శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్వేదనిలయం చింతలూరు

కీ. శే. సబ్బెళ్ల పద్దయ్యగారు కొంకుదురు

,, కర్రి చినవెంకటరెడ్డిగారు మారుటేరు

,, చిట్టి నారాయణమూర్తిగారు తణుకు

,, ద్విభాష్యం వెంకటేశ్వర్లుగారు చింతలూరు

,, ద్వారంపూడి రామారెడ్డిగారు అనపర్తి

•

కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు

పోషకులై, నూటపదారు లిచ్చి

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిని

సత్కరించిన

శ్రీ బుద్ధవరపు వేంకటసూర్యగోపాలం సుబ్బారావు

సోదర్లకూ,

శ్రీ రావులపర్తి భద్రిరాజుగారికీ,

శ్రీ పులుగుర్త వేంకటేశ్వరరావుగారికీ,

రాజవైద్య,

శ్రీ ద్విభాష్యం వెంకటసూర్యనారాయణమూర్తిగారికీ

అభివందనాలు

శ్రీ బుద్ధవరపు [illegible] హాలం సుబ్బారావు

సోదర్లకూ,

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

గూడు మారిన కొత్తరికం

వరసమ్మ అదే తొలిమాటు కాపరానికి వెళ్ళడం.

వెళ్ళడం క్షణంలోనే జరిగిపోయింది, బయలుదేరడమే వోపట్టాన తెమలలేదు.

అసలు, బయలుదేరడం జరుగుతుందా అని కూడా అనిపించింది కొంతసేపు.

"వేసవిలో రాజమహేంద్రవరం వేడిమంగలం లాగ మిటమిటలాడిపోతూ వుంటుంది గదా, ఇన్నాళ్ళూ చుట్టూ అరిటిబోదెలు నిండివున్న యింటో మసిలిన మా చిట్టితల్లి వొక్కమాటుగా అంతమార్పు సహించగలదా?" అనడిగాడు సోమసుందరం, జాలిగా.

"ఈవొక్కమాటూ నామాట వినవోయ్! నాతండ్రివి కాదూ? తొలకరించేదాకా వోపికపట్టు, చాలు. కాదంటే, మండుటెండల్లో నీకు మాత్రం యేమి సుఖమూ? కనక, యీచైత్రవైశాఖాలూ రెండూ నువ్వుకూడా యిక్కడే వుండిపో, మాయజీతం పోతే పోయింది" అంది రాజమ్మ కూడా, ప్రాధేయపడుతూ.

రామారావయినా మొదట కాదనలేకపోయాడు.

అత్తమామల ఆందోళన చూసీ, నరసమ్మ బిక్క మొగం చూసీ "పోనీ, కళ్ళుమూసుకుని మరో రెండు మాసాలు గడిపెయ్యలేకపోతామా ?" అనుకున్నా డతను; కాని తీరా పంచాంగం చూశాటప్పటికి, వైశాఖంలో చుక్క మూఢాన పడుతున్నట్టు కనపడింది.

మళ్ళీ కార్తీకం వెడితేగాని వీలుపడదు మరి.

ఈసంగతి బయటపడాటప్పటికి "ఏమో బాబూ" అంటూ వుక్రోషంగా లేచిపోయింది, తండ్రి చాటున కూచుని వుండిన నరసమ్మ, అప్పుడే బయలుదేరుతున్నట్టు.

దీంతో కొయ్యయిపోయింది రాజమ్మ.

"ఇంకెందుకూ ?" అంటూ చప్పరించేశాడు సోమసుందరం, ఎంతో భక్తిగా చూసుకుంటున్న పంచాంగం నేలను వేసి కొడుతూ.

"నన్నేం చెయ్యమంటారండీ, మరి ?" అన్నట్టు చూశాడు రామారావు, అత్తగారికేసి.

కాచిపోయ్యాడని కటయినా యిటయినా యేమునలమ్మయినా వుంటే, యిప్పుడయినా అతని నింత ననేమిరా అనకపోవును.

భోజనం దాకా యెందుకూ, శీతాకాలంలో స్నానానికి కసిన్ని వేన్నీళ్లు కావాలన్నా, వేసవిలో రవంత మంచి

గంధం కావా లన్నా, వర్షాకాలంలో తేరిన గోదావరి నీళ్లు కావా లన్నా స్వప్నఫలంగా వున్నా యతనికి.

కాకపోయినా, కార్యం అయి సంవత్సరం గడిచాక కూడా యేమిటేమిటో వంకలువన్నుతూ కూచుంటే యెలాగా ?

పోనీ, నరసమ్మ చిన్నపిల్ల యేమో అంటే వదవారో యేమ వెమతుందో వెళ్ళిపోయిందో కూడాను.

ఏమయితే యేం, వేసవి దొర్లబడ్డ వెంటనే రాజ మహేంద్రవరం వెళ్ళక తప్పింది కా దామెకి.

తప్పకపోతే మాత్రం చేదు మేస్తోందా యేమి టక్కడ నెత్తిమీద పెట్టుకుంటున్నాడు మొగుడు.

ఇక్కడ తల్లికీ తండ్రికినే యే బెంగ అయినా.

ముప్ఫయ్యో యేట మొదటి పెళ్ళాం కాలంచెయ్యగా, అప్పటికే కట్టుతప్పివుండిన రాజమ్మని మళ్ళీ పెళ్లిచేసు కున్నాడు, కల్లూరి సోమసుందరం.

మొదటి పెళ్ళాని కిద్దరు కొడుకులు, గవర్నమెంటు సర్వీసులో చెరో వూళ్ళోనూ వున్నారు వారు, దోసిళ్ళ కొద్దీ సంపాదించుకుంటూ.

అంచేత, సోమసుందరాని కయినా, రాజమ్మ కయినా ప్రస్తుతానికి కొడు కయినా నరసమ్మే కూతు రయినా నరసమ్మే.

రెండో పెళ్లి పెళ్ళాం యేకసంతానం కావడంతోపాటు యిద్దరు మొగపిల్లల తరవాతి ఆడపిల్ల కావడంవల్ల సోమసుందరానికి పంచప్రాణాలూ నరసమ్మమీదే.

ఏయిరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలయినా వచ్చి మాటల్లోకి దింపుతూ వుంటారు కనక రాజమ్మే నయం, యెక్కడి కయినా వెళ్లి యింటికి వచ్చేటప్పటికి నరసమ్మ కంటపడకపోతే మందుతిన్నట్టయిపోతాడు సోమసుందరం.

అయితే మాత్రం?

ఆడపిల్ల అయి పుట్టాక యెల్లకాలమూ పుట్టింట వుండి పోతుంది కనకనా?

కనక అమావాస్య వెళ్లిన విదియనాడామె రాజమహేంద్రవరం వెళ్లింది.

"చుక్క మూర్ధాన పడితే యింకేమన్నా వుందా?" అనుకుంటూ సంబరపడుతూనే వెళ్లిందామె.

ఆమె వెళ్లిన అయిదోనాడు బజారుపనిమీద వెళ్లి అవీ యివీ కొని యిచ్చి ఆమె కాఫీ చేసి యివ్వగా పుచ్చుకునే వచ్చాడు సోమసుందరం; కాని పున్నమి వెళ్ళేటప్పటి కా దంపతులకు ఆమెని చూసి పందసంవత్సరాలయినట్టనిపించింది.

"అమ్మాయి లేకపోతే కాలం గడవడం కష్టమే" అంటా డతను.

"పిల్ల లేకపోవడంవల్ల పొయిదగ్గిరికే అడుగుపడ్డం లే" దంటుం దావిడ.

"నాచిట్టితల్లి నిన్నరాత్రి కలలోకి గూడా వచ్చిం దండీ" అనిన్నీ అంటూ వుంటుం దామె అప్పుడప్పుడు.

ఈస్థితిలో, వొకనాడు, పనసపం డొకటీ, అనాసపళ్లు రెండూ, బంగినపిల్లి మామిడిపళ్లు పాతికా, కుంచెడు తేనెపానకమూ తెచ్చి వాకిట్లో వుంచా డొక రయితు.

అవి చూశాటప్పటికి కూతురు జ్ఞాపకం వచ్చింది వారికి.

ఇద్దరూ చూశారవి; కాని మంచిమాటలు చెప్పి రయితుని సంతోషపెట్టి పంపేప్రయత్నంలో వుండి పోయారు వారు, సరసమ్మ వుంటేనా, మాట తోచ కుండా యెంత అడావుడి చేసివుండునో.

తల్లీ తండ్రీ కూడా తాను తినగా మగిలినవే — మిగిలి తేనే తింటారు. గాని "యివి నావి" అంటూ విడమర్చి వాటిలో యెన్ని దాచుకునో్ని ఆమె.

అలా యెన్నిమాట్లు జరిగిన్నీ వుందో!

రయితు గుమ్మంం దిగాడు "అమ్మాయి —" అంటూ అత నేదో అనబోయాడు; కాని మాట కడ్డం వచ్చి "నోటికి పోవు" అంటూ వాటిదగ్గర చతిలపడే పోయిం దావిడ.

"గ్రామం యింతకంటే మంచివే కొంటూ వుంటాడు,

అయినా—" అంటూ గోడకి చేరబడిపోయాడతను, వుసూరుమంటూ.

అవి చూస్తూ చూస్తూ అప్రయత్నంగా చూస్తు కున్నారిద్దరూ.

"పోనీ, పాలికాపుచేత యివన్నీ వాళ్లకిపంపేద్దామా?" అంటూ యెగిసినుంచుం దామె.

"అయితే, పన్నెండుగంటల బండికే పంపేసేద్దాం" అంటూ అతనున్నూ లేచినుంచున్నాడు.

దీనిమీద యేదో అనుకుం దామె.

అనబోయింది కూడా; కాని యేదో వెతుక్కుంటున్న ట్టటూ యిటూ చూడసాగింది, మాటమరిచి.

అది గుర్తించి "యింకేమిటే?" అనడిగా డతను, ఆలస్యం చెయ్యకన్నట్టు చూస్తూ.

"ఇట్టే మరుపు వచ్చిం దండీ"

"జ్ఞాపకం చేసుకో"

"నోట్టో ఆడుతోం దండీ"

పులుకూ పులుకూ చూశా డతను, తన కయినా స్ఫురిస్తుం దేమో అని.

అటు చూసిం దామె, యిటున్నూ చూసింది, చురుగ్గా.

కళ్లు మూసుకుంది.

తల అడ్డంగా వూపుకుంది.

“ ఆ, మరే ” అంటూ తుళ్లిపడి “ మన మాటకేం, యివాళ సర్దుకుంటే రేపటికి కావలసినంత, కనక, యింటో వున్న వెన్నపూస మానెడు — మూడు తవ్వల నెయ్యి అవుతుంది కాచేస్తానండీ ” అంది దృఢస్వరంతో.

అంది, వూచలాగ వెళ్లిన్నీపోయింది, వంటింటోకి.

వెళ్లడం తడవుగా పొయ్యిమీద యెసరూ, కుంపటిమీద వెన్నపిడతా పడేసి గబగబలాడిపోయింది.

“ ఇంకేమున్నాయీ పంపవలసినవీ ? ” అంటూ ఆలోచిస్తూ అలాగే కూచుండిపోయాడు సోమసుందరం.

2

ఒక్క కునుకుతీసి, లేచి మొగంకడుక్కుని, టేబులమీద వుండిన తాంబూలం అందుకుని సేవిస్తూ వచ్చి, అతను వాకిట్లో కవాచీబల్లమీద రెడ్డికం వేసుకూచునేటప్పటికి “ సూరిగా డీపాటి కమ్మాయిగా రింటికి వెళ్లివుండడు టండీ ? ” అనడుగుతూ వచ్చి అతని పక్కనియిరికి కూచుంది రాజమ్మ, అప్పుడే వంటింటిపని ముగించుకుని.

గోడమీది గడియారం చూసి “ వొంటిగంట దాటిందిప్పుడు ” అన్నా తడను, రెడ్డికం పాళంగానే జరిగి ఆమెకి చోటిస్తూ.

“ అయితే ? ” అందామె, చురచురచూస్తూ.

"రెయిలీపాటికి కడియం స్టేషను చేరి వుంటుంది"

"ఇంకా కడియమే టండీ?"

"నడవాలా మరీ?"

"అదేమిటండీ, జర్రున పాకిపోతుందా, వొంటెద్దు బండి లాగ నడుస్తుందా రెయిలుబండి యెక్కడయినా?"

"పాకుతుందే అను, తెమలాలా అదయినా?"

రెయిలంత మందకొడిగా నడవడానికి, సోమసుందరానికి తొందర లేకపోడమే కారణం అన్నట్టనిపించిందామె కామాటమీద.

"పోనీ, కడియం చేరి వుంటుంది, తరవాతా?" అనడిగింది దాంతో చిరాకువచ్చి.

"రాజమహేంద్రవరం చేరడానికింకో పావుగంట—"

"బాబోయ్!"

"..................."

"ఇంకా పావుగంటే?"

ఇలా అడుగుతూ పక్కకి చూసిందామె.

రెయిలు కడియం ప్లాటుఫారంమీద ఆగివుండడం స్పష్టంగా కనపడిందామెకి.

వల్లని గార్డు స్టేషనులోకి వెడుతున్నాడెందుకో, యీ రేషియ ననిపించుకోవా లన్నట్టు నడుస్తూ.

మామిడిపళ్ళబుట్ట కావాలను అందుకుంటున్నాడు డ్రైవరు, అటూ యిటూ బెదిరిబెదిరి చూస్తూ.

"మాపెట్టెలో యెవడో యెగా దేకాడు" డంటూ ఆడవాళ్ళెంత గోలచేస్తూ వుండినా "దింపెయ్యాం" డంటూ ముందుకి సాగిపోతున్నాడు రెయిల్వేపోలీసు, గుప్పుగుప్పున బీడీపొగ విడుస్తూ.

బాటసారులున్నూ చాలామంది పచారుచేస్తున్నారు ప్లాటుఫారంమీద, పందువెన్నెట్లో లాగ.

"ఏయ్, కూలీ" అంటూ గొంతెత్తి పిలుస్తున్నాడొక బాటసారి, బండెడు సామాను తానే దింపుకుని.

స్థితి చూస్తే బండి యింకా కదిలేటట్టు లేదు.

కొంపతీసి యేగున్నబండి అయినా యెదురువస్తాందేమో కూడా.

దీంతో రాజమ్మకి చీమలూ జెర్రెలూ పాకుతున్నట్టనిపించింది.

కాళ్ళల్లో వొణుకున్నూ పుట్టింది.

అవును మరి, పుట్టిం దంటే పుట్టదూ ?

రెండుగంటల కింటికి వస్తాడు రామారావు, కాఫీకోసం.

అనాసపండు మాట యేమయినా, మామిడిపండు కోసీ, పనసతొనలు తీసీ నరసమ్మ అప్పటికి సిద్ధంగా వుంచాలి

గదా, రెయిలింకా కడియం స్టేషనులో నేవుంటే యిదంతా యెప్పుడూ మరీ?

వల్లమాలిన కోపం వచ్చింది, రాజమ్మకి.

అది కళ్ళల్లో ప్రవేశించగా చూపు చెదరిపోయింది.

దాంతో ఆదృశ్యం అదృశ్యం అయిపోయింది; కాని కళ్లు జేవురించిపోయాయి.

దీనికి సాయంకంగారున్నూ పట్టుకుని, రెయిలు వేగం తన కాళ్లకి సంక్రమించినట్టు కాగా "యీ రెయిలువాళ్లకి బుద్ధి లేదండీ! ఒక్కొక్కప్పుడు మరీ పెళ్లినడకలు నడిపిస్తారదేం పోయేకాలమో గాని" అంటూ దిగ్గున లేచి చర్రున వంటింటోకి చక్కాపోయిందామె.

3

దానా దీనా మన స్పెలాగో అయిపోగా, అలాగే వుండిపోయాడు సోమసుందరం, అటూ యిటూ అభావదృష్టులు పరుపుతూ.

గడియారం టంగున కొట్టింది, అతణ్ణి మేలు కొలుపుతున్నట్టు.

"వొకటిన్నర" అనుకున్నాడతను.

"చూడూ —" అని పిలిచాడు కూడా లోపలికి, వంగిచూస్తూ.

పై టకొంగు నోటిమీాదికి తీసుకుని వితంతు వాకామె లోపలికి వచ్చిం దీక్షితిలో.

: లోపలికిన్నీ దారితీసిం దామె "రాజూ" అని పిలుస్తూ.

"వంటింటో వుంది" అని చెప్పబోతున్నాడు సోమ సుందరం; కాని "రండి లచ్చుమ్మవదినా" అంటూ మండువా హాల్లోకే యెదురువచ్చి ఆమె రెక్కపట్టుకుంది రాజమ్మ.

ఇలాగ రాజమ్మకి వ్యావృత్తి దొరకడంతో తా నేకాకి అయిపోయి, వీధిలోకి వెళ్లిపోయాడు సోమసుందరం, తలుపు వేసుకోమని చెబుతూ.

అది చూసి రాజమ్మా లచ్చమ్మా అతను విడిచిన కవాచీబల్లమీాదే తిష్ఠవేశారు, పీరియడ్డు ముగిస్తే మరో వుపాధ్యాయుడు తరగతిలోకి వచ్చినట్టు.

మాటమీాద మాట ప్రారంభం అయింది.

అనిర్దిష్టంగా మొద లయి, ప్రసక్తానుప్రసక్తంగా కొన్నో స్ఫురించి, వుపనదులు వచ్చి పడ్డ నిండుగోదావరి అయిపోయింది క్షణంలో అది.

మెళుకువగా, నరసమ్మమీాదికి మళ్ళించిం దది, మెల్లిగా రాజమ్మ.

"అయి తేనూ —" అంటూ ఆవేగాన పడిపోయింది లచ్చమ్మ, వెంటనే.

"కోడలుపిల్ల మాట యే మయినా—"

"రాత్రికి తెలుస్తుంది, వదినా"

"అల్లుడు వస్తాడా?

"అబ్బే పాలికాపుని పంపించానండీ, వుండలేక" :

"వొట్టిచేతులతోనా"

"మీరు గడ్డిపెట్టరూ అలాచేస్తే?"

"అవునవును. చిన్నతనం అయినా నువ్వన్నీ యెరుగుదువు. అయితే యేమి టేమిటి—"

రాజమ్మ వివరాలు చెప్పింది,

"మితాయో మినపసున్నో—"

"ఏదండీ, రయితు యిలా తెచ్చాడు, మరో పది నిమిషాలకి సూరిగాణ్ణలా పంపేశాను, వ్యవధి యేదీ చెయ్యడానికి?"

"అవయినా తక్కువ కాదు గానీ —మినపసున్ని లేకపోతే మీఅన్నగారికి క్షణం గడిచేది కాదు, తెలుసా?"

కళ్ళు పెద్దవి చేసుకుని, రాజమ్మ మొగాన మొగం పెట్టి అడిగింది లచ్చమ్మ, యీమాట.

"అలాగ టండీ?"

"రెండుగంటలవేళ నిద్రలేవగానే మినపసున్ని ఫలహారమూ, రాత్రి మీగడపెరుగుతో భోజనమూ, మళ్ళీ పడుకోబోయేటప్పుడు తప్పేడు పాలూ—"

"శాబాసూ!"

"ఉండడం కాదమ్మా ప్రధానం తినాలి, తినడమూ కాదు ఏది యేమిటో, యెందుకో తెలియాలి"

లచ్చమ్మ మళ్లీ కళ్లల్లోకి చూసింది, ఇలా అని.

రాజమ్మ తల యెగరవేసుకుంది, అంతా విని.

"ఏం మినపసున్ని యిష్టం లేదా అల్లుడికీ"

"లేకేం, మనుగుడుపుల్లో అరిసె లవతల పెట్టేసి అదే తినేవాడండీ"

"చూశావా? ఇష్టం అనయినా గుర్తించలేకపోయావు"

లచ్చమ్మ ధోరణి యేమిటో గుర్తించలేకపోయింది రాజమ్మ; కాని "యేమిటో విశేషం వుంది" అని మాత్రం అనుకుంది.

పొరపాటుకి పశ్చాత్తాపం కలిగిం దామెకి, కలిగినందుకు తొందరా పుట్టేసింది.

"రేపు పొద్దున్న అవి సిద్ధంచేసే వంటలోకి వెడతాను. మధ్యాహ్నం బండికే వెడతారు మీాతమ్ముడుగారు. ఏం వదినా?"

"అలాగే చెయ్యి; కాని పంచదార వేశావు సుమా. బంగారుతీగలబెల్లమే పడాలి, అందులో"

"చూశారా?" అనఉుగుతూ తర్జనితో నిర్దేశించింది రాజమ్మ పడమటింటోకి చూపిస్తూ.

చిట్టిఅటకమీద నాలుగుబెల్లబ్బుట్టలు కనపడుతున్నా యక్కడికే.

"బాగుం దమ్మా, బాగుంది. అయితే, కొడుకులు—?"

"అమ్మాయి వెళ్లినప్పుడు చేయించిన మిఠాయివాళ్లకీ పంపించాను తంద్రిడివేళ; కాని పోలవరంలో పెద్దబ్బాయీ, బెంగుళూరిలో చిన్నబ్బాయీ — ఇద్దరూ చెరో వైపునా పడిపోయా రండీ"

"అయితేం, కన్నతల్లికంటే యెక్కువగా చూస్తు న్నావు. నువ్వు, మరి, అత్తవా రేమయినా——"

"పెద్దబ్బాయికి పంపుతూనే వుంటారు వారంవారమూ ముద్దినుసు పిండివంటలూను. చిన్నబ్బాయికే——"

"ఏం, సరదా లేరగనిదా అత్తగారు ?"

"నడే, బువ్వే బూరి-ఆవిడికి. కోడలిపెత్తనమండీ వారి యింటోను"

"చిక్కే"

"అంచే తే చిన్నకోడ లిక్కడికివస్తే 'మా అమ్మకంటే మీరే యెక్కువ' అని నన్ను పట్టుకు పాకులాడుతుంది"

"అవునవును, వారందినా లుందా మని వచ్చి రెండు వారాలకయినా కదల్లే దిక్కణ్ణుంచి, యెరుగుదు నెరు గుదును మొకణ్ణుంచీ"

"మనమణ్ణి చూశారు కాదూ ?"

"మనమ డన్న మనమడా, పనసపండు కాదులే! చేసుకుంటమ్మా అది, అయితే కోడలికే యింకా—"

మాట నాన్చేసింది లచ్చుమ్మ; కాని "ఏదీ, కార్యం అయి సంవత్సరం అయినా, మొన్ననే గా వెళ్లిందీ నాచిట్టి తల్లీ?" అంటూ సాగదీసుకుంది, దానిమీాద, రాజమ్మ.

"మొన్ననే వెడితే యేం లే మళ్ళీ యీారోజుల నాటికి నీకు దౌహిత్రుడు పుట్టుకువస్తాడు, చూసుకో నేనన్నాను."

"మీావాక్యాన అలా కావాలి"

లచ్చుమ్మ మాట యేమయినా, గంట మాత్రం రెండ యింది, మూాడయింది, నాలు గయింది.

అయిదున్నూ అయిపోయింది, చరచర.

హాల్లో వెలుగు తగ్గడం చూసి" అయ్యో, పోయి పిండి విసురుకోవాలే" అంటూ వుబ్బేత్తుగా లేచి బయలు దేరింది, లచ్చుమ్మ.

రాజమ్మా లేచింది; కాని "యీావొక్కమాాటే" అంటూ గుమ్మం దగ్గిర నిలేసిం దామెని.

గృహకృత్యాల విషయమై యిద్దరికీ వొకటే తొందర, అయినా, వొక్కమాటే అన్న రాజమ్మ, ఆవొక్కమాట తోనూ ఆగలేక పోయింది.

పోనీ అంటే లచ్చుమ్మయినా మాట తుంచెయ్యలేక పోయింది, అక్కడికక్కడ.

పైపెచ్చు, రాజమ్మ టూకీగా చెబితే తాను వివరా లడిగీ, వ్యూహాలు పన్నీ, అర్థాలుతీసీ, సిద్ధాంతాలున్నూ చేసీ, గొడవ పెంచేసిం దామె, సాగదీసుకుంటూన్నూ, బుగ్గలు నొక్కుకుంటూనూ.

కాని, తానంటే వారికి లక్ష్యం లేకపోవడంచూసి, వారంటే తానూ లెక్కచేయకుండా ముందుకి సాగి పోయింది, కాలం.

దాంతో, చూస్తూనే వుండగా చీకట్లు కమ్మాయి.

అమావాస్యనాటి రాత్రి 'కనుసైగ లయిపోయాయి' వారి చూపులు.

"అయ్యో, అయ్యో, చీకటే పడింది, యింకేం చేతునే మాతల్లీ?" అంటూ పురకలు వేసుకుంటూ చక్కాపోయింది, లచ్చమ్మ, మాట వినిపించుకోకుండా.

ఆమె వీధిలో పరుగులు పెడితే రాజమ్మ యింటో పరుగులు పెట్టింది, అంతకంటే యెక్కువగా.

ఇటు చీకటికి సాయం, అటు ఎందుకో తొందర, ఏమిటో ఆత్రం—దాంతో ఒక్కపనీ అందుకోలేకపోయిం దామె.

దీనికి తోడు, "అమ్మగారూ" అంటూ గుమ్మెక్కాడు. రాజమహేంద్రవరం వెళ్లిన సూరిగాడు, సరిగా ఆసమయాన.

4

"ఏఘిరా, అనపర్తిలో రైలు దిగి రావడాని కింత ఆలస్యం చేశావూ?" అంటూ వంటింటోనే మాట అందుకుని, వాకిట్లో దూకున హాల్లో వచ్చివాలింది, రాజమ్మ.

వా డేదో చెప్పబోయాడు: గాని, అందు కడ్డంవచ్చి "నువ్వు వెళ్ళేటప్పటి కమ్మాయిగా కేం చేస్తున్నారు?" అనడిగిం దామె.

"వాకట్లో——"

"నిన్ను చూసి యే మన్నారు?"

"అన్నిపళ్ళు——"

"పళ్ళా అవీ యెవరుపెట్టా రింటో?"

"మరండీ - అమ్మాయిగా రండీ——"

"అన్నట్టు, పంతులుగా రింటో వున్నారా, యింకా రానే లేదా?"

"......................"

"వెంటనే యేమయినా తిన్నారా లేదా?"

"......................"

"మాట్టాడ వేమిరా బెల్లంకొట్టిన రాయిలాగా?"

"నన్ను మాట్టాడనిచ్చిం దేదండీ మీరు?"

"వోరి చెవల వాజమ్మా——"

ఇలా వినుక్కుని, వేసిన ప్రశ్నలన్నీ మళ్లీ వేసిందామె గుక్క తిప్పుకోకుండా.

ఒక్కొక్కటే జ్ఞాపకం చేసుకోడంలో వాడు తడబడుతూ వుండగా మరికొన్ని ప్రశ్నలడిగింది.

వాటి జవాబులమీద వాటికవే మరికొన్ని ప్రశ్నలు పుట్టుకువచ్చాయి.

అడగడాని కావిడకు తొందరా, చెప్పడానికి వాడికి తడబాటూ అయి, యిద్దరూ వుక్కిరిబిక్కిరయిపోయారు.

దాంతో, ఆమె అడిగినవాటి కన్నిటికీ బదులుచెప్పి "యిక వెళ్లు" అనిపించుకునేటప్పటికి తాతలు దిగివచ్చారు వాడికి.

అయితే అయిందని బుర్రవంచుకుని చక్కాపోవలసింది; కాని గుమ్మం దిగుతూ దిగుతూ "మిమ్మల్నీ బాబయ్యగారినీ చూడాలని వుందిటండీ, అమ్మాయిగారికి" అన్నాడు యాదాలాభంగా, వాడు.

"ఏమిటీ?" అందామె ఆడనెమిలి కేక వేసినట్టు.

"చిక్కిపోలేదు గదా నాచిట్టితల్లి?" అంటూ ఆత్రపడిపోయింది.

"ఏమందీ, మళ్ళీ చెప్పు" అంది, కంగారుపడుతూ.

"మమ్మల్ని రమ్మందా, వూరికే చూడాలని వుందందా?" అంటూ గద్గదికతో అడిగింది.

"మగండీ" అంటూ వాడు మళ్ళీ గుమ్మం లెక్కాడు; గాని యింతలో సోమసుందరం వచ్చాడు.

రాజమ్మ అడిగేది అడుగుతూ వుండగానే సోమసుంద రమున్నా యేమిటేమిటో అడగసాగాడు.

మధ్యమధ్య "మీరా రుండండీ" అంటూ రాజమ్మా "వాణ్ణే చెప్పనియ్యవేం?" అంటూ సోమసుందరమూ వినుక్కుంటూవచ్చారు, తమలో తాము.

దీంతో సూరిగాడికి నవ్వువచ్చింది.

గుక్కా తిరిగింది.

"ఆమాట యిందాకా అడిగారు కాదండీ?"

"దానికి బదులు చెప్పాను కాదండీ?"

"అది అడగడం మరిచిపోయా నన్నాను కాదండీ"?

"ఆమాట మీరు చెప్పలేదు కాదండీ?" అంటూ యెదురువాదం ప్రారంభించాడు, దాంతో వాడు.

అయినా, రాజమ్మ వూరుకోలేదు.

"అది చెప్పాలిట్రా వాజమ్మా?"

"అసలు సంగతి మరిచేపోయావు, నువ్వు వెళ్లినలాభం యేమిట్రా బుద్ధిహీనుడా?"

"తాకపోయినా, నీకామాత్రం తోచవద్దుట్రా అప్రాచ్యుడా"

"సరే లే, నువ్వింతకంటే వారగబెట్టావా యేమిటి, యెప్పు డయినా?"

అంటూ చేతు లూపుకుంటూ సాగదీసుకుందా మె.

తాను రాజమహేంద్రవరం యెప్పుడు వెళ్లినా ఆమె యిలా ముక్తాయించడం వాడికి తెలిసిందే.

అంచేత, వా డందుకు సరిపెట్టుకని వూరుకున్నాడు.

అయినా, ఆమె ధోరణి అలాగే వుంది.

అది చూసి, వంట కాలస్యం అయిపోతుం దని గుర్తించి, "సరే సరే, వెళ్లి భోజనం చేసిరా" అంటూ రెక్కగూటిమీద చెయ్యివేసి వీధిలోకి నడిపించాడు, సోమసుందరం వాణ్ణి.

"అదేమి టండీ"? అంటూ కసురుకుంది రాజమ్మ.

"నువ్విక్కడే అన్నం తిందువు గాని వుండిపోరా" అంది, ఆధోరణిలోనే వాణ్ణి.

"అవునవును, నీభోజనం యిక్కడే" అన్నాడు, సోమసుందరం కూడా; కాని "నీకోసం యెదురుచూస్తూ వుంటుంది, మీ అమ్మకి కనపడి చక్కా రారా" అన్నాడు, నవ్వాపుకుంటూ.

"సరేనండి, సరేనండి" అంటూ యెగిరిపోయాడు, సూరిగాడు.

సోమసుందరమున్నూ వూపిరితీసుకున్నాడు; గాని "మీరు మరీనండీ" అంది రాజమ్మ నిష్ఠురంగా.

"ఏం?" అన్నాడతను, అమాయికత్వం నటిస్తూ.

"ఇప్పుడా యింటికి పంపడం వాణ్ణి?"

"క్షణంలో రాడూ?"

"ఆ, వస్తాడు"

"అన్నం పెడతా నన్నావుగా నువ్వు?"

"పెట్టేలాగే చేశారు పాపం, మీరు"

"చూడూ, సూరిగా డింకా రాలే దనుకో, త్వరగా వంట చేసేసి, నాకు పెట్టి నువ్వు కూడా తిను. దగ్గిర కూచుని మళ్లీ వాళ్లొక్కొక్కటే అడుగుతూ అప్పుడు వడ్డించు వాడికి. భోజనం చేశాకయినా వెంటనే యింటికి పోనిస్తానా, నువ్వు మరిచిపోయినపి నే నడగనూ, వెధవని?"

రాజమ్మ మాట్లాడలేకపోయింది.

చురచురచూస్తూనే వంటింటికేసి మళ్లిందామె.

"ముందు దీపం వెలిగించు" అంటూ తదుముకుంటూ కవాచీబల్లకేసి మళ్లాడు సోమసుందరమున్నూ.

5

సూరిగా డింటికి వెళ్లడం సుతరామూ యిష్టంలే దామెకి. ఉన్నట్టుండగా వాణ్ణి పంపేసినందుకు భర్తమీద కూడా కోపంగానే వుందామెకి.

కాని, లాంతరు వెలిగించి వాకట్లో వుంచాటప్పటికి, నరసమ్మా రామారావూ మధుపర్కాలతో తీయించుకున్న ఫొటో ఎన్లార్జిమెంటు కనపడింది.

వెంటనే నరసమ్మమీాదికి మళ్లి పోయిం దామె చూపు.

"ఏంచేస్తోందో వెర్రిపిల్ల! మమ్మల్ని చూడా లని వుందిట. చిక్కిపోయిందో యేమిటో నాచిట్టితల్లి. అన్నం నయిస్తోందో లేదో? అదేమిటో వెళ్లి, చూసుకోవాలి; గాని, సూరిగాడివల్ల యేమి తెలుస్తుందీ?" అనుకుంది వెంటనే,

తొందరపుట్టింది.

"త్వరగా వంట చేసి ఆయనికి పెట్టేసి, తరవాత అదేదో చూసుకోవా" లనుకుంది, దాంతో.

వంటింటోకి వెళ్లి నిప్పు రాజేశాటప్పటి కేదో తోచి వొక్క వురుకున వాకట్లోకి వచ్చి అది భర్తతో చెప్పింది.

అది ముగిసి, ఇంటోకి వెళ్లి బియ్యం కొలిచాటప్పటి కింకోటి తోచింది.

మడి కట్టుకుంటూ వుండగా మరొకటి తట్టింది.

ఎసట్లో సగం బియ్యం పోశాటప్పటి కింకో టేమిటో తోచి, ఆదరాబాదరా తక్కిన బియ్యం గుమ్మరించేసి వాకట్లోకి వురికింది.

ఇలాగ వంట అయి, మడి కట్టుకుని సోమసుందరం వచ్చి

పీటమీాద కూచునే దాకా లక్షమా ట్లయినా కిందా మీాదా పడిపోయిం దామె.

అత నయినా నిశ్చింతగా కూచుని వుండలేకపోయాడు వాకట్లో.

నూరిగాడు చెప్పిందే సగంసగం, అదయినా విన నిచ్చింది కాదు, రాజమ్మ.

"ఉత్తరం రాసి యిస్చి, జవాబు తెప్పించుకోవలి సింది" అంటూ విసుక్కున్నాడు కొంత సేపు.

మళ్లీ కోర్టుపని యెప్పుడో జ్ఞాపకం చేసుకుని దినాలు లెక్కపెట్టుకున్నాడు, కొంత సేపు.

అలాగ అయినా అతని మానాన అత ణ్ణుండనిచ్చిందా రాజమ్మ, మాటిమాటికీ యేదో మించిపోతున్నట్టువచ్చి కంగారుపెట్టేసింది గాని?

ఇంతకీ, —

"వంట చేస్తోందో లేనో?"

వెళ్లి తొందరపెడదా మనుకున్నాడు; గాని యేమిటో కదల్లేక పోయాడు.

"పోనీ, పదిహూపాయలు పారేసి రామచంద్రపురం బదలీచేయించుకుంటే, రామాన్ని?" అనుకున్నా డొకమాటు.

"రామచంద్రపురం అయితే యేడు మైళ్ళేగా, తోచిం

దంటే గంటలో వెళ్ళి చూసి రావచ్చు చిట్టితల్లిని, సైకిలు మీద" అనుకున్నాడు.

"ఆవిడ కైనా, రెండుగంటల పనీ, సొంతబాడీ కట్టేస్తాడు సూరిగాడు, మనం కదలనక్కర్లేకుండా" అనిన్నీ అనుకున్నాడు.

అతనిలా గుంపురంపాలు పడగా పడగా "మడి కట్టుకోవచ్చు" నని కేక వేసిం దామె.

భోజనం చేశాటప్పుడు బహూ మిషంగా మాట్లాడతా డతను, బంతిలో ఎవరున్నా.

ముక్కాలిపీటమీద దగ్గరసా కూచుని వడ్డిస్తుంది కనక, అతను తనకే సయినా చూడకపోయినా, ఏమిటేమిటో అడుగుతూనూ చెబుతూనే వుంటుం దామె.

ఏపూటా తప్పనిదీ యిది.

ఆపూటా తప్పింది కాదు.

తప్పలే దంటే, పసతాగిన పిట్టలాగ వూరికే మాట్లాడేది అదివరకి — "అమ్మాయిని చూడా లని — ఏమిటో — వురకలు వేసుకవస్తోందండీ" అంది, కూచుని మీగడ పెరుగు వడ్డించబోతున్న దల్లా ఉబ్బెత్తుగా లేచి నుంచుని, ఆపూట.

"ఏమిటీ?" అన్నట్టు చూశా డతను, చెయ్యి చాపే వుంచి.

"అదేమిటో చెప్పలేనండీ! వుజలాటమో మరొకటో తగ్గడంలేదు. అబ్బా, నుంచోలేను కూడాను" అంటూ అతనికి దగ్గిరసా చతికిలబడింది, పీట దూరంగా తోసేసి.

అతనికీ కలిగింది భావోద్వేగం, దాంతో.

తక్కిన మాటలు రాజమ్మ వినపడనివ్వలేకపోయినా "మిస్సమ్మల్ని బాబయ్యగారినీ చూడాలని వుందిటండీ, అమ్మాయిగారికి" అని సూటిగా దన్నమాట గుమ్మం తెక్కుతూ వుండగా అతని చెవిలో పడింది, మరి.

అప్పణ్ణుంచీ ఆవిషయమై ఆలోచించుకుంటూనే వున్నాడతను.

లక్ష తోచాయి, లక్షా కాదనుకున్నాడతను; కాని అదే నుశితియుఘతోం దతనికి, మనస్సులో.

అంచేత, రాజమ్మ స్థితి చూశాటప్పటి కాగలేకపోయా దతను కూడా.

వెంటనే అప్రయత్నంగా గోడపీటకి చేరబడిపోయి "నువ్వన్నదాల్లో తేడాలేదు, గానీ — ఇలా అయితే యెలాగో తోచడం లేదు, గానీ — ముంగుముందు విడిచివుండడం కష్టం అవుతుం దనుకుంటూనే మన మిూ మమకారం పెంచుకున్నాం, నిజమే, గానీ — ఇది వింటే పైవాళ్ళు నవ్వుకుంటారు, తెలుసు, గానీ — ఇవాళ పళ్ళూ అవీ పంపి రేపు మనం వెడితే — పాపం, రాముం

అలాంటివాడు కాడు, గానీ — అయినా మానలేం, పొద్దుటి బండికే వెడదాం" అంటూ ఆమె పెరుగు వడ్డించకుండానే వట్టి అన్నమే కలుపుకోసాగా. డతను.

దీంతో ప్రాణాలు కుమటపడ్డాయామెకి.

వొణుకు తగ్గింది.

నుంచో నూ గలిగింది, వొక చేత పెరుగు తప్పేలా. వొకచేత గరిటే పుచ్చుకుని.

"లోకు లేమనుకుంటారో అని యెవళ్ల పని యెవళ్లు మానుకుంటా రండీ? కాకపోయినా, యెవళ్ల మమకారం వాళ్లదీ, యెవళ్ల ఆదుర్దా వాళ్లదీనీ. మన అమ్మాయికి తగ్గవాడు నూటిళ్ల బ్రాహ్మణ్యంలో వొక్కడూ లేకపోయె ఈవూళ్లో, వుంటే మనకి తిప్ప లేమిటా? కొడుకులూ యిక్కడ లేక, వొక్కగా నొక్క కూతురూ పొరుగూళ్లో వుంటే, మనకేం వుందండీ, యిక యిక్కడ? కనక, మనం కూడా రాజమహేంద్రవరం ప్రవేశి స్తేనే బాగుంటుం దని పిస్తూ వుటుం దప్పుడప్పుడు. ఒక్క సంవత్సరం అయినా అలవా టయితే యింత వులకం వుండదు గానీ — అయినా — రేపు పొద్దున్న ప్రయాణం తప్పదు. ఏం?" అంటూ చురుగ్గా చూస్తూనే పెరుగు వడ్డించిం దామె.

"రేపు పొద్దున్న" అని ఆమె కూడా అనాటప్పటికి తొందర పుట్టుకువచ్చిం దతనికి.

అవతల రెయిలు మించిపోతోం దన్నంత కంగారూ పెట్టేసింది.

ఉప్పు కలుపుకోకుండానే సగం అన్నం తినేశాడు.

“ మాగాయటెంకని ఇంకా గుంజున్నట్టుంది, కసింత పెరుగు వడ్డిస్తానండీ ” అంటూ ఆమె గరిటె యెత్తేటప్పటికే ఉత్తరాపోశనమే పట్టేశాడు కూడా.

6

పొద్దున్న యేడున్నరకి అనపర్తిలో రెయి లెక్కి, యెనిమిదిన్నరకి రాజమహేంద్రవరం పెద్దస్టేషనులో దిగి, సామానంతా బండిలో వేయించుకుని, తొమ్మిది కొడుతూ వుండగా షైగ్రాంరోడ్డున వున్న కూతురిగారి బసకి చేరుకున్నారు, వారు.

తర్జనితో నిర్దేశిస్తూ “ అదిగో అదే ” అన్నాడు సోమసుందరం.

తొరగా నడపలేదని దారిపొడూగునా రెయిలువాళ్లని తిట్టుకుంటూనే వున్న రాజమ్మ “ అదిగో అదిగో — కుడి వైపున — అరుగుమీద పొట్టిపిచికి వాలి వుంది చూడూ, ఆ, ఆ, పోనివ్వకు పోనివ్వకు — అయ్యో, ఆపమంటూ వుంటే అదేమిటబ్బీ, చెముడా యేమిటి నీకు ?” అంటూ బండివాడిమీద కస్సుమంది.

వాకట్లో పచారుచేస్తున్న రామారావు "ఎవరు చెప్మా?" అనుకొంటూ ద్వారబంధాలు పట్టుకుని ముందుకి వంగి తొంగిచూశాడు.

"ఎవరంటీ? మనయింటికా, పక్కవారి యింటికా" అనడుగుతూ అప్పుడే వాకట్లోకి వచ్చి వుండిన నరసమ్మ కూడా తొంగిచూసింది, అతని చేతిమీదుగా వాలి.

అప్పటికి రాజమ్మ బండి దిగింది, పైటసవరించుకుంటూ.

చూసీచూడ్డంతోనే "మా అమ్మ" అంటూ పెనిమిటిని రాసుకుంటూనే నడివీధిలోకి వెళ్లి తల్లిమీద వాలింది, నరసమ్మ.

"మాఅమ్మ, మాఅమ్మ, నింపాదిగా వున్నావా చిటితల్లీ?" అనడుగుతూ పూర్ణ్వాశ్వాసతో కూతుర్ని పొదువుకుంది రాజమ్మకూడా.

అత్తగారిని చూసి బండి దగ్గిరికి చేరాడు రామం.

ఆమెని పాలికాపు తీసుకువచ్చి వుంటాడనుకున్నాడతను; కాని "విశేషాలు లేవు గదా?" అనడుగుతూ సోమసుందరం కూడా బండి దిగాడు, చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ,

రామం మాట్లాడలేక పోయాడు.

ఇక్కడి విశేషాల మాటకేం, వారి రాక యేమిటో యెందుకో అర్థం కాలే దతనికి.

చక్రకేళీగెలలు, కొబ్బరికాయలు, బెల్లంబుట్ట, చెరుకు ముక్కలు, పెరుగుబుడ్డి, చిన్నట్రంకు, బస్తామూట — బండీలో యివన్నీ కనపడేటప్పటికి మరీ గహనం అయి పోయింది సమస్య, అతనికి.

అది గుర్తించాడు సోమసుందరం "ప్రయాణమూ యెక్కడికో కాదు, కారణమూ యేమీ లేదు. మిమ్మల్ని చూడాలని బుద్ధి పుట్టింది, మరి వుండలేకపోయాం" అని వివరాలు చెప్పాడు, చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ.

దానికి రామం బదులు చెప్పకముందే "రండి నాన్నారూ" అంటూ తండ్రి చెయ్యిపట్టుకుని యింటోకి బయలుదేరింది సరసమ్మ.

సామానంతా బండీలోనే తన కప్పగింత పెట్టినట్టు కాగా బండీవాడిచేత రాముమే యింటో పెట్టించాడంతా.

తండ్రిని కాళ్లు కడుక్కోమంటూ వాకిట్లో నీళ్లుంచి, వంటింటి వసారాలో పీటవేసి తల్లిని కూచోపెట్టి, ఆయిం టోనే చిన్న చిన్న వాటాలలో కాపరంవున్న వెంకటమ్మనీ, సుబ్బమ్మనీ, సూరమ్మనీ, పార్వతమ్మనీ, సావిత్రమ్మనీ, చిట్టెమ్మనీ, సరస్వతమ్మనీ, ఇందిరాకుమారినీ, కుమారీ శ్యామలనూ, శకుంతలా ముత్తుస్వామినీ పిలిచి తల్లిని చూపించి అడావుడి చేసేసింది సరసమ్మ.

మెల్లి మెల్లిగా అందుకుని వాళ్ళంతా సంతగోల

చేశాటప్పటికి "యేమిటి సంగతి?" అనుకుంటూ వాకి రిద్దరు పురుషులు తొంగిచూశారు పక్కవాటాలవారు, అరుగుమీదికి వచ్చి.

అప్పటి కప్పుడే పులుసు తరవాయిగా వంట అంతా అయిపోయింది.

పులు సయినా పొంగచడం తరవాయి.

బంగాళాదుంప ముక్కలు వేగి, కమ్మని వాసన కొడుతున్నాయి.

తమ కిద్దరికే కనక, తల గొట్టి తవ్వెడు బియ్యమే పోసి వుండింది, నరసమ్మ.

అంచేత, మరో తవ్వెడు బియ్యానికి మళ్ళీ యెసరు పడేసి తండ్రిని స్నానానికి తొందరపెట్టిం దామె.

7

భోజనం కావడం తడవుగా కచేరీకి వెళ్లిపోయాడు రామం.

మొత్తానికిరాత్రి తెల్లవార్లూ నిద్ర లేకపోవడమూ, పొద్దన్న రెయిలు ప్రయాణమూ — దీంతో అన్నరసం వంటబట్టాటప్పటికి నిద్రముంచుకురాగా సోమసుందరం పడుకున్నాడు.

తాంబూలం యిచ్చి నరసమ్మ రామాన్ని కచేరీకి పంప

డమూ, సోమసుందరానికి పక్కనద్ది రాజమ్మ మడికట్టు కోడమూ అయ్యేటప్పటికి పదిన్నర అయింది.

అన్నీ, వడ్డించుకునీ, కావలసిన వన్నీ దగ్గిర పెట్టుకునీ తల్లీ కూతుళ్లిద్దరూ భోజనాని కూర్చునే టప్పటికిఖరాగా పదకొండూ అయింది.

"అన్నట్టు మరిచిపోయా" నంటూ లేచి, మామిడి పళ్లబుట్ట తెచ్చి తమ కిద్దరికీ మధ్యగా వుంచి, మళ్లీ కూచుంది నరసమ్మ.

కబుర్లూ భోజనమూ ఏకకాలంలో ప్రారంభించారు. రయితు, పనసపండూ అవీ తెచ్చింది మొదలుం తా యిక్కడికి వచ్చేదాకా మహేంద్రవాడలో జరిగిన వన్నీ అడక్కుండానే చెప్పేసింది, రాజమ్మ.

ఇక అల్లుడి సంపాదనా ఆదరమూ యెలావున్నాయో అడుగుదా మనుకుంటూ వుండగా నరసమ్మ అందుకుంది.

"లాం — జమీందు నన్ను చూస్తే యెగిసిపడేది, చిక్కి పోండా వుందిటే అమ్మా. ఆవుదూడ ? పది యింత లేని ముసలి దయిపోయినా బుడిగావు మహామంచిది, చాలి నంతా పచ్చగడ్డి తెస్తున్నాడా దానికి సూరిగాడు? దబ్బన్న గారి సుందరమ్మ ఆరేళ్లపిల్లే గాని, యించక్కని కంఠమూ అదీ — పెరుక్కోసం వచ్చినప్పుడు పాటలు పాడుతోందా నీదగ్గిర కూచుని ? నిమ్మన్నగారి సీతమ్మ కనపడుతోందా

యూజులుగారి గున్నమ్మ సమర్తాడిందా? పేరుశాస్త్రుల్లు గారి నీలమ్మ నీళ్ళాడిందా? యజ్ఞన్నమామగారి రత్తికి పెళ్ళి కుదిరిందిట కాదూ? సూరావధానులు తాతయ్య గారి సుభద్రమ్మకి పెళ్ళి అయిపోయిందిట కాదూ దాక్షారామ గుళ్ళోనూ? బంగారమ్మ అత్తగారి అన్న పూర్ణకి కొడుకా? వాసే అమ్మా, వాళ్ళ రామసోదెమ్మ నామాట అడుగుతోందా లేదే యెప్పుడయినా? వేంకట లక్ష్మమ్మగారి రామలక్ష్మమ్మని మహేంద్రవాడలో దిగబెట్టేసి, వుద్యోగం సంపాదించుకుని గాని మళ్ళీ కనబడనంటూ బొంబాయి వెళ్ళిపోయాడుట, నిజమేటే దాని మొగుడు? మునసబూ కరణమూ వియ్యం అందుకొన్నారుట, యెలా కలిసిందే మళ్ళీ వాళ్ళకి? పిలకజుట్టుకి సాయం పొడుము కూడా పీలుస్తున్నాడుట మొగుడు, పాపం యెలా సహిస్తోందే వాళ్ళ కృష్ణవేణి? లచ్చమ్మత్తగారు మనయింటికి వస్తున్నారా దినమ్మా? ఆవీధి రామసోమయాజులుగారి రత్తమ్మ అత్తవారి యింటికి వెళ్ళిందా యిక్కడే వుందా యింకాను? తన మొగుడు ప్లీడరయిపోతాడని మహా మిడిసిపడేది చంద్రమ్మ, పరీక్షపోయిందిట కాదూ అతనిదీ? గులాబీచెట్లకీ మల్లెపాదుకీ బాగా నీళ్ళు పోస్తోందా పైడి? చామంతి చచ్చిపోకుండా చూస్తున్నావా? అన్నట్టడగడం మరిచిపోయాను, వెంకప్పచయనులుగారి లచ్చబ్బాయికి

పోడు గయిందా? అవునుగానీ, వాళ్ల సుబ్బలక్ష్మి మొగుడు సీమ వెళ్లాడుట గదా, యింటోకి రానిస్తారుటే వచ్చాకా?"

వీటికి బదులు చెబుతూనే యెదురు ప్రశ్నలు వేసింది రాజమ్మ, అర్థాంతరన్యాసగా.

మొత్తాసకి, నాలుగు మాటల కొక ముద్ద — పది మాటల కొక ముద్ద — ఇలాగ భోజనం పూర్తిచేసి పన్నెం డయ్యాటప్పటికి పీటలమీాదినుంచి లేచా రిద్దరూ.

స్థలశుద్ధి చేసీ, అంట్లు దొడ్లో పడేసీ, నూతికి వెళ్లి కాళ్ళూ చేతుటూ కడుక్కునీ వారిద్దరూ వాకట్లోకి వచ్చాటప్పటికి మరో అరగంట అయింది.

ఇంతవరకూ వంటింటోనే సరిపోవడంవల్ల, రాజమ్మ అప్పుడు ప్రతీగదికీ బయలుదేరింది, అల్లుడి ప్రయోజకత్వమూ, కూతురి పొక్తూ యెలా వుందో కనిపెట్టడానికి.

అదిగుర్తించి, తానున్నూ వెంటబయలుదేరి వివరాలు మొదలు పెట్టింది నరసమ్మ.

"ఇది పడకగది. పందిరిమంచానికీ దోమతెర మొన్న మొన్ననే కుట్టించారు. నాబట్టలకోసం నిలువుటద్దంతో బీరువా మొన్ననే పురమాయించా రీవూళ్ళోనే. దాని ఖరీదు మీా రిమ్మకోవాలిట. రంగూన్ పెట్టె యిస్తే చాల దుట. యీాకాలానికి తగిన విప్వాలిట, నాన్నగారితో,

చెప్పడం మరచిపోకు. ఇది వారి బట్టల బీరువా. దీనికూడా నిలువుటద్దం పెట్టించ మని కోరుతున్నాను నేను. ఈకడపరాతిబల్ల కొని మూణ్ణెల్లయిందిట. ఆపడకకుర్చీ, యీమెత్తకుర్చీ, యీటేబిలూ నే నిక వారం దినాలకు వస్తా ననగా వచ్చాయి. ఆఅలమారుకి ఇంటివారితో కోరి నిన్నగాక మొన్న పెట్టించారు అద్దాల తలుపులు. నువ్వు పంపిన మామిడిపళ్లివిగో, యింకా డజనున్నాయి. పనసపండు రిజిస్ట్రారుకి పంపించారు, ఆవేళే. అనాసపళ్లు మొన్నా నిన్నా అయిపోయాయి. ఆసీసాలోది నేతి మిఠాయి, మొన్న నే చేశాను, ఇవాళతో అయిపోతుంది. ఈ పైపు వన్నీ యింగ్లీషు పటాలు. అవి కృష్ణలీలలు. ఇవి రాములవారి వనవాసపటాలు. అది మాఅత్తగారిదీ మామగారిదీ ఎన్లార్జిమెంటు. ఈఫొటో నే నిక్కడికి వచ్చిన మర్నాడు తీసింది. ఇది మాచిన్నాడబడుచుది, వారిప్పుడు బెజవాడలో వున్నారు. ఈసంగీతం పెట్టి యీవూరు వచ్చిన కొత్తరికం కొన్నారు. ఎన్నో పళ్లాలున్నాయి, దీనికి. అమ్మోయ్! వేదంకూడా చదివేరే యిద్దరు దక్షిణాది బ్రాహ్మలు. మంచికృతు లన్నీ యేరి కొన్నారు, రాత్రి పాడిస్తాను, విందువుగాని. ఈయినప్పెట్టి బాగుందా, వారందినా లయింది కొని. ఇలా రా, యిది వసారాగది, ఈవాటాలో యిదే ముఖ్యమైనది. అది

సామానుగది. అది వంటవసారా గదా? అది వొక్కటే యీవాటాలో యెక్కువ. అంచేతే తతిమ్మా వాటి కన్నిటికీ పదేసే అయినా, అద్దె దీనికి పన్నెండు పుచ్చు కుంటున్నారు. ఈవక్కనే వున్నాయి, డాబామీదికి మెట్లు. సంవత్సరం కనిపెట్టుకుని వుండగా దొరికిందిట యీవాటా, నాలుగు మాసాల కిందట. అద్దె మాట యే మయినా యింటివారు చాలా మంచివారులే పాపం. చిన్నతాతగారి కామేశ్వరి అత్తవారి వూరూ, ఈయింటి వారి చిన్నకోడలి పుట్టింటివారి వూరూ వొకటే. ఎదురు గుమ్మాలుట కూడాను. ఇందిరా కుమారి అంటారూ, ఆపిల్లే యింటివారి కోడలు. నేతిమిఠాయి నేనూ ఆ అమ్మాయీ కలిసే చేశాం మొన్న, సమానవాటాలుగా. శకుంతలామువ్తుస్వామిదగ్గిర సాంబారు చెయ్యడం నేర్చు కున్నాను మొన్ననే, నీకూ నేర్పుతానులే ”

తల్లి అడిగినవీ, తనకి తోచినవీ — ఈరెండింటికీ అను బంధం కలిపేవీ గబగబా చెప్పేసింది, నరసమ్మ యిలాగ.

చాలా మట్టుకి వూకొట్టడంతోనే సరిపోగా యిక వూరుకోలేక “అంతా బాగానే వుంది, అద్దె పదిరూపాయ లయితే బాగుండును ” అంది రాజమ్మ.

“ మేము ఖాళీచేస్తే యీవాటాకి పదిహేను నివ్వడానికి సిద్ధంగా కూచున్నా రెందరో, తెలుసా ? ”

"అయితే కష్టమే"

"ఏమీ కష్టం లేదు. ఈయింటి ముసలాయన, మీఅల్లుడుగారిని, మనమడుకంటే యెక్కువగా చూసుకుంటున్నారులే"

"ఇంకేం మరి? పోనీ, పదకొండింటి కివ్వరాదూ?"

"ఇవ్వరు" అనేసింది నరసమ్మ, దృఢంగా.

ఇక ఆవిషయమై మాట్లాడి లాభం లేదన్నట్టు మూతి బిడాయించుకుని చురుగ్గా చూసి, పొందాను ముందు పెట్టుకూర్చుంది, కూడా.

8

ఇద్దరూ తాంబూలం వేసుకున్నారు.

డబ్బు సంగతి వచ్చాటప్పటికి, కంఠం నొక్కుకుని "ఆయినప్పెట్టిలో నాలుగువేల రూపాయలూ, యాభై కాసులూ వున్నాయి. అయిదువేల యెనిమది వందలు బాంకిలో వున్నాయిట. నాలుగువంద లొకరూ, తొమ్మిది వంద లొకరూ, మూడు వందల పాతిక వొకరూ, రెండు వందల యెనభై వొకరూ యివ్వాలిట, నోట్లు నాపేర వున్నాయి. ఈయేటి శిస్తు పన్నెండు వందలూ రయితు దగ్గిరే అట్టేపెట్టారు, వడ్డీకి; కాని మీాదటి కిల్లు కట్టు

కుంటే యివన్నీ పైనలా" అంది నరసమ్మ, చేతులు తిప్పుకుంటూ.

"మేడే కట్టుకుంటారా?"

"పాంకానా సంపిశీమీద డాబా మట్టుకు వేయిస్తారట ముందు"

"స్థం —"

"అయిదు వంకల గజాలు, కావలసినంత పెరడుంటుంది ఇంటికిచుట్టూ"

"సరి —"

"పూర్తి అవుతోంది, నాన్నారు లేవనియ్యి వెళ్ళి చూసివద్దాం"

"ఇల్లు కట్టించేటప్పుడు సొంపు పెడతాడా నీమొగుడు!"

"పెట్టవద్దూ? లేకపోతే పని సాగుతుందా?"

"అవు నవును"

"అవు: వు సంగతి కాదు, నాన్నారు కూడా యిక్కడే వుండాలిట"

"రెండోవంట రోజులుగదా, యెలా వుంటారే?"

"మామామగారూ లేక, నాన్నారూ రాక —"

"మీమామగా రెందుకు రారూ?"

"మా పెద్ద బావగారు మేడకట్టుకుంటారుట ఏలూరిలో, అక్కడ వుండాలిట వారు"

"ఈకోడుకు పని చూడనక్కరలేదు కామోసు".

"మా అత్తగారుంటారుట యిక్కడ?"

"ఆవిడా నేనూ వుండేం లాభమూ?"

"అలా అనకు" అంది ముందు వరనమ్మ. అని కంఠం నొక్కుకుని "మేము బాంకిలో వేసుకున్న అయిదు వేల యెనిమిది వందలూ ఆవిడ యిచ్చినవే" అంది, కళ్లు తిప్పుకుంటూ.

రాజమ్మ మొగం యింతయింది; కాని "ఆకోడుక్కి తండ్రి యెంత యిచ్చారో" అంటూ సాగదీసుకుంది, అంతకంటే కంఠం నొక్కుకుని.

"ఇచ్చుకోనీ. మాకు లోటుండదు, మా అత్తగారు బతికివున్నంత కాలమూ"

"అదే మాకు తృప్తి, పార్వతీదేవి అన్నట్టుంటుందా యిల్లాలు. నీ మొగుడంటే ఆవిడకు ప్రాణమే"

"నేనంటేనూ అంతే. ఆవిడ యిక్కడ వుంటే నన్ను మడికట్టుకోనిస్తారా వొక్కపూట అయినా? కూచోబెట్టి ఆవిడకు చాకిరీ చెయ్యాలని నేను. "నా నాయనకు నా చేతులతో అన్నం పెట్టుకోవద్దూ! అని ఆవిడ.

"మా అమ్మ అయినా వుండాలి, మీ అమ్మాయి

అయినా వుండాలి, లేకపోతే నాకు అన్నం తిన్నట్టే వుండ దన్నాడు నీమొగు డెన్నో మాట్లు అవునవును ”

“పని మొదలుపెట్టించాక ఆవిడ వూరకే రారు, చూసుకో, నే నన్నాను ”

“ఎప్పుడు మొదలుపెడతా రేమిటి పని ? ”

“ పున్నమి వెళ్ళాక శంకుస్థాపన. అప్పుడు మీరూ రావాలి, తెలుసా ? ”

“ మే మెందుకమ్మా ? ”

“ చీరా జాకెట్టూ యివ్వడాని కమ్మా ! ”

ఇద్దరూ కొంటెగా చూసుకున్నారు.

చివరి కిద్దరూ పకాలుమని నవ్వుకున్నారు

“ ఈనెలలో పునాది అయిపోతుంది. నానాకాలంలో తలుపులూ ద్వారబంధాలూ కిటికీలూ అలమార్లూ చేయిస్తారు. పునాది గట్టిపడ్డాక మాఘమాసంలో మళ్లీ పని ప్రారంభిస్తారు, ఫాల్గునంలో గృహప్రవేశం ”

ఇలా అని మళ్లీ కొంటెగా చూసింది నరసమ్మ.

“ మళ్లీ చీరా జాకెట్టూ తేవాలి కామోసు మేము ”

“ తేవద్దా యేమిటి ? అయితే, యీమాటు — ”

“ చిన్నన్నయ్యా తెస్తాడట అప్పుడుచీరా జాకెట్టూను. మొన్ననే రాశాడు, తండ్రికి ”

“ ఆమాట యెందుకు వచ్చిందీ ? ”

" బెంగుళూరిలో తన కించక్కని యిల్లు దొరికిందిట అద్దెకు. ఈ వేసవిలో మేమక్కడికి రావాలిట "

" మరి మాయింటో గృహప్రవేశమో ? "

" అమాటే రాశారు మీనాన్న. దానిమీదే రాశాడు చిన్నన్నయ్య చీరాజామారులమాట "

" అయితే నా కీమాటు బెంగుళూరుచీర అన్నమాట "

" అన్నమాటే "

" చిన్నన్నయ్య మాట సరే. పెద్దన్నయ్య పోలవరంలో సర్కిల్ ఇనస్పెక్టరు కనక, కలప పూరికేనో రాయితీగానో రావద్దుటే మాకూ ? "

" అదీ అయింది. మొన్న వెళ్లినప్పుడు మీనాన్న చెప్పివచ్చారు "

" ఏమన్నాడో ? "

" నాలుగు టేకి పలకలు సంపాదించి పుచ్చాట్ట అప్పుడే. తుండ్లెన్ని కావాలో—— "

" నాన్నా రీమాట చెప్పారు కారు చూశావా ? "

" చెప్పడాని కేం మించిపోయిందే అప్పుడే ? వచ్చారు, స్నానం చేశారు, భోజనం చేశారు, పడుకున్నారు — మాటా మంతీ ఆడిం దేదీ ? "

ఆమె యిలా అంది, అంతే " అమ్మా " అంటూ పిలిచాడు సోమసుందరం మేలుకుని.

"రండి నాన్నారూ" అంటూ పూచలాగ వెళ్లింది గదిలోకి నరసమ్మ.

నూతికి వెళ్లి కాళ్లూ చేతులూ కడుక్కువచ్చి పడక కుర్చీలో కూచున్నాడు సోమసుందరం.

తల్లికీ తండ్రికీ చెరో పళ్లెంతోనూ మిఠాయి అందించి, మామిడిపళ్లు తెచ్చి కూచుంది నరసమ్మ, కత్తి పుచ్చుకుని ముక్కలు కొయ్యడానికి.

కత్తి లాక్కుని తానే కొయ్యసాగింది రాజమ్మ.

"మిఠాయి పుచ్చుకోండి నాన్నారూ"

"ముందు నువ్వు పుచ్చుకో తల్లీ"

"అది తనతో కలిసి పుచ్చుకోవాలి, లేకపోతే అల్లుడు శొక్క పిస రయినా పుచ్చుకోడు. పోసి, కాస్త నోట్లో వేసుకోవే"

"......కాస్తేం, ఇవాళ నాన్నారి దగ్గిర కూచునే పుచ్చుకుంటూను పోసి, నీకు మళ్లీ తెచ్చి యిస్తాను, పళ్లెం యిలా తే. ఇక పుచ్చుకోండి నాన్నారూ"

ముందు నరసమ్మ ప్రారంభించింది.

"చెప్పలేదని యిప్పటికే కోపం వచ్చింది నీకు, వినవే అమ్మాయీ" అంటూ ముందు కలవ సంగతి చెప్పి తర వాత సోమసుందరమూ ప్రారంభించాడు ఫలహారం.

రాజమ్మ, మామిడిపండు ముక్కలు కోసి, కూతురు

చెప్పగా వళ్ళెంతో కొన్ని ముక్కలు గదిలో కడవరాతి బల్లమీద వుంచివచ్చింది.

ఇంతలో గంపెడు మామిడిపళ్ళు పట్టించుకుని రామం వచ్చాడు, కూలిమనిషిచేత.

"ఇన్ని పళ్లింటో వుండగా మళ్ళీ యెందుకొన్నా వోయీ?" అంటూ సాగదీసుకుంది రాజమ్మ.

"ఎవరో పంపి వుంటా" రన్నాడు సోమసుందరం.

రామమూనరసమ్మా గదిలోకివెళ్ళారు, మౌనంగా.

పళ్లు గదిలో వుంచేసి కూలిమనిషి వెళ్లిపోయింది.

రామం నూతికి వెళ్లివచ్చేటప్పటికి వాకపళ్లెంలో మితాయీ, మంచినీళ్ళకోసం వెండిగ్లాసూ కూడా కడవ రాతి బల్లమీద వుంచింది నరసమ్మ.

కొంతసేపు వారొకరి నోటి కొకరందించుకున్నారవి.

నరసమ్మ కేకుపలకలమాట చెప్పింది.

"ఛా, యివాళ మితాయి బాగాలేదు"

"అదేమిటండీ?"

"మీనాన్నా రంత తియ్యని మాట చెప్పారు మరి"

"అదా?" అంటూ నవ్వేసింది నరసమ్మ.

ఫలహారం అయింది.

ఇద్దరూ మంచినీళ్లు పుచ్చుకున్నారు.

నరసమ్మ అతని నోటికి తాంబూలం అందించింది.

పెదవులు సజ్జితాలు చేసు కున్నా డతను, వెంటనే.
మెడకి చెయ్యి చుట్టవేసి, అతని మొగాన ముగం వుంచిం దామె అరగంట చూస్తూ.

9

ఆ వేళ శనివారం.

అది మూడో శనివారం కావడంవల్ల ఆఫీసు లేకపోగా, యింట్లోనే వుండిపోయాడు రాముం.

పళ్లెంతో తెచ్చి గదిలో బల్లమీద వుంచి తల్లి వెళ్ళి పోగా "ఇవాళ మావాళ్ళు వెళ్ళిపోతారుట" అంది నరసమ్మ, అతని నోటికి చెంచాతో ఉపమా అందిస్తూ.

"ఏమంత తొందరా? దంపలు దంపలు చేసుకుని రానే వచ్చారు కదా, మరో రెణ్నాళ్ళుండరాదూ?"

"ఎందుకూ పనిలేందే?"

"మహా పనిక్కీవుండే వచ్చారు కామోసు, అసలు"

చకిత అయిపోయింది నరసమ్మ; కాని వెంటనే మొదట గాంభీర్యం తెచ్చుకుని, "కనక, వెళ్ళిపోతారంటున్నానుగా?" అంటూ బుంగమూతి పెట్టుకుంది, చివరకి కొంటెగా చూస్తూ.

"నే నుండ మంటున్నానుగా?" అంటూ అంత కంటే బుంగమూతి పెట్టుకున్నా డతను; కాని చెంచా

ఆమె చేతిలో వుండడంవల్ల తప్పనిసరిగా నోరు తెరవ్వాలసి వచ్చింది.

ఓడిపోయిన ట్టనిపించింది, దాంతో,

ఆలోచించాడు.

చూశాడు.

బింబాధరాన అనుగు పెట్టడమూ మానడమూ అని తటపటాయిస్తున్న ఆమె మందహాసం చురుకుపుట్టించిం.ి.

ఆమె కొంటె చూపులు చిలిపితనాన్నున్నూ మప్పాయి.

వెంటనే ఆమెని పొదివి పట్టుకుని వొడిలోకి తీసుకున్నంత దగ్గరగా తీసుకుని చెంచా వుళాపుక్కున్నాడు.

అయితే, ఉపమూ తినడమూ, కాఫీ పుచ్చుకోడమూ అయేదాకా గుమ్మంకేసి మధ్యమధ్య బెదురుచూపులు చూస్తూనే వుండిం దామె.

ఇద్దరూ యివతలికి వచ్చారు.

సరసమ్మ తల్లిమీదికి వాలి బల్లమీద కూర్చోగా, రామం మామగారి పక్కన కుర్చీలో కూచున్నాడు.

ఆమాటా యీమాటా వచ్చాయి.

నలుగురూ అందుకున్నారు, వుత్సాహంగా; కాని కొంతదూరం వెళ్ళివెళ్ళి "బజారుకి వెళ్ళివస్తానోయ్" అన్నాడు సోమసుందరం, అల్లుడితో.

"నీ కేం గావాలో చెప్పు" అన్నాడు, కూతురితోనూ.

"నాకేం కావాలండీ ?"

"అదేమిటమ్మా ?"

"కాకపోయినా, యిప్పుడొద్దుకండీ ?"

"ఇవ్వడానికి ముహూర్త మేమిటమ్మా నీకు ?"

"వద్దనగూడ దమ్మా, ఏమి కావాలో చెప్పు."

'మీఅమ్మ కూడా వచ్చింది కదా, యేమిచ్చి వెళ్ళా రని యెవరయినా అడిగితే యేమి చెబుతావు ?' అనడిగింది, రాజమ్మ కూడా.

నరసమ్మ ఆలోచించింది.

అన్నీ వున్నా యింటో, లోటు లేదు.

ఫలానా కావా లన్న కాంక్షే కలగలేదు, ఈమధ్య.

కాగా, వారెంత ఖర్చుపెట్టదలుచుకున్నారో బయటికి వస్తుం దేమో అని అలాగే మాట్లాడింది మరికాస్సేపు.

లాభం లేక పోగా, చూసిచూసి గభీ మని లేచి గది లోకి వెళ్లాడు రామం, యీసమయాన.

నరసమ్మ కూడా వెళ్ళింది.

అది చూసి "ఆలోచన కోసం" అంది, కంఠం నొక్కుకునీ, కళ్ళు చికిలించుకుంటూను, రాజమ్మ.

"అవు" నన్నట్టు తల వూపాడు సోమసుందరం; కాని అక్కడ, నరసమ్మని చూసి చకితుడై "నువ్వెందుకు వచ్చావు విప్పుడూ ;" అనడిగాడు, రామం.

"ఏం?" అంది, నరసమ్మ తెల్లపోయి.

"నీ కాలోచన చెప్పడానికి నే నింటోకి వచ్చినట్టు కాలేదూ?"

గతుక్కు-మనిపోయిం దామె.

మాట్టాడలేకపోయింది, కూడా.

మరి మాట్టాడకుండా యివతలికి వచ్చి "మా ఆఫీసరు గారి యింటికి వెళ్ళివస్తా" నంటూ సైకి లెక్కి- వెళ్ళి పోయాడు, రామం.

కళ్ళు మూసుకుని నిట్టూర్పు విడుస్తూ లోపల అలాగే వుండిపోయింది, నరసమ్మ.

చూసిచూసి "అలస్యం అయిపోతోంది తల్లీ" అంటూ తండ్రి పిలవగా "వస్తున్నా నాన్నారూ" అంటూ తడబడుతూ యివతలికి వచ్చింది; కాని అడిగింది చెప్పలేక పోయిందామె.

"అంత మొగమాటం అయితే యెలాగ తల్లీ?" అనడిగాడు సోమసుందరం, ఆతటపటాయింపు చూసి.

"ఏదో వొకటి అనేసెయ్యి" అంది రాజమ్మ కూడా.

ఆలోచన తోచలేదు; కాని దిటవు వచ్చిం, దప్పటికి.

అప్పుడూ మాట్టాడలేకపోయింది.

"పొద్దెక్కి-పోతోంది తల్లీ! ఎదిమిది కాలే దింకా యెండ చురచుర లాడిపోతోం దప్పుడే. తొమ్మిది దాటితే

మరి బయట వుండలే యీరోజుల్లో త్వరగా తెల్లారుయ్యి"
అన్నాడు, మళ్ళీ సోమసుందరం, లాలనగా.

దగ్గిరికి వెళ్ళి పొడివిప్పుకుని "అది కావా లిది కావా లంటూ క్షణంతో చనిచ్చేదానవు కావు, ఇదేమిటే యిప్పుడీ మొగమాటం? చెప్పెయ్యమ్మా, పొద్దెక్కి మొండలో తిరిగిచే భోజనం చెయుతుంది మీ నాన్నారికి" అంటూ బుజ్జగించింది రాజమ్మ.

అప్పుడంది నరసమ్మ "నామట్టుకి జరీ చెరుకాకంచు చీర తెచ్చిపెట్టు" మని, మొగం వంచుకు నేవుండి.

సంతోషమే; కాని నామట్టుకంటే?

చకితులై చూసుకున్నారు రాజమ్మా, సోమసుందరమూ.

రామమూ నరసమ్మా యింటోకి వెళ్ళి వుండకపోతే వారి కీసం దేహం కలక్కపోవును.

షర్టు మాత్రమే తొడుక్కుని వుండిన రామం, మళ్ళీ యివతలికి వచ్చేటప్పటికి, కోటు తొడుక్కునీ టోపీ పెట్టుకునీ వుండడం కనపడుతూనే వుంది; కాని యీవిషయమై ఆలోచన జరక్కపోలే దని వారి నమ్మకం.

రాజమ్మా సోమసుందరమూ మళ్ళీ చూసుకున్నారు.

ఇది కనిపెడుతూనే వుంది నరసమ్మ, వోరకంట.

రెండు నిమిషాలపాటు ఎవరూ అధరిస్పంద మయినా చెయ్యలేదు; కాని, చొక్కా చెమటతో తడిసిపోయి

వళ్లు చిటచిటలాడ్డంవల్ల మళ్ళీ తొందర పుట్టింది, సోమ సుందరానికి.

తలయెత్తి కూతురుకేసి చూశాడు.

మాట నాలుక చివరికి వచ్చేసింది.

అయితే, రాజమ్మ హఠాత్తుగా అందుకుని "జ్ఞాపకం వుందా, మొన్న వెళ్లిపోయింది సంవత్సరాదిపండుగు, కావ యితే, అమ్మాయి మన యింటోనే వుంది; గాని —" అంటూ మాట నాన్చేసింది.

"ఏమిటీ?" అన్నాడు సోమసుందరం, మొదట, కుర్చీకి చేరబడి.

"అవునవును, స్ఫురించిందికా" దన్నాడు తరవాత, వూగీసలాడుతూ.

కూతురి గడుసరాకడతో సంతోషం తల మునక లయిం దతనికి.

తెరిపి మరుపుల్లో బజారుకి వెళ్ళిపోయాడు, వెంటనే.

తండ్రి అలా వీధిలోకి వెళ్ళడం తోటే, తన గుట్టు కనిపెట్టేసిన తల్లి యెదట వుండలేక, యిలా పడకటింటోకి వెళ్ళిపోయింది, నరసమ్మ.

తొమ్మిది దాటాక భర్త వొక పొట్లం తెచ్చి అందిం చగా, అది విప్పి, చీరా రయికలగుడ్డా ఒకజామారూ పైకి తీసి, అప్పటికీ నరసమ్మ గోడకేసి తిరిగి మంచం

మీద పడుకునే వుండడం వల్ల అవి బల్ల మీద పెట్టేసి, గబ గబలాడుతూ వంటింట్లోకి చక్కాపోయింది, రాజమ్మ.

10

"ఇవాళ మా వాళ్లు వెళ్ళిపోతారుట" అంది నరసమ్మ, భోజనానంతరం రామానికి తమలపుచిలక లందిస్తూ.

"పొద్దున్న చెప్పావు కాదూ?" అనడిగాడు రామం.

"చెప్పాను కామోను, మరచిపోయాను. నాలుగున్నర గంటల బండికి వెడతారుట"

"ఇప్పటి కిప్పు డిది రెండోమాటు చెప్పడం తెలుసా?"

"ఏమోనండీ! నా మనస్సు మనస్సులో వుండడంలేదు. ఎలాగో వొకలాగ మానాన్నారు కనపడుతూనే వుంటారు, మరి, మాఅమ్మ యెన్నాళ్ళ క్కనబడుతుందో మళ్ళీ?"

"ఏం, బెంగగా వుందా?"

"బెంగ కాదు గానీ — ఏమిటో — చెయ్యిజారి పోతోన్న ట్టుంటోందండీ"

"అయితే వొకమాటు వెళ్ళిరా పాపం"

"మీరు పంపుతారా? వొక్కమాటు వెడతానండీ! నాలుగు — లెక్క నాలుగు రోజులే వుండి మానాన్నారిని తీసుకువచ్చేస్తాను. ఏం, పంపరూ? మీ కెంతయినా పుణ్యం వుంటుం దండీ"

"నిన్ను మహేంద్రవాడ పంపితేనా ?"

"మరేనండీ"

"అంటే, నువ్విక్కడ వుంటే పాపం వస్తుం దన్న మాట" అన్నాడు రామం కొంటెగా చూస్తూ ; కాని అది గ్రహించే స్థితిలో లేదామె.

"మీరు వెళ్ళ మన్నారు కనక అన్నాను"

"పంపకపోతే పావం అని, కదూ ?"

"చూశారా ?" అంటూ తెల్లబోయింది నరసమ్మ.

"నే నలా అన్నానా ?" అంటూ అడిగింది కూడా, మిడుతూ మిడుతూ చూస్తూ.

"అన్నా నా అంటే, స్పష్టంగా అలా తేల్చావు, మరి"

"అయితే, కోప్పడకండేం........"

"ఎందుకూ కోప్పడ్డం? అవకాశం వుంది కనక నేనా అర్థంతీశాను, వేళాకోళానికి. ఇంత మాత్రానికే నాచేతులు పట్టుకుని బతిమాలాలా ?"

"ఏమో బాబూ, నే నే పాపమూ——"

"అదేమిటి పాపపుణ్యాలమాట యెందుకూ మళ్ళీ ?

"అయితే పంపుతారా ? ఒక్కమాటు పంపండి. మీరు చాలా మంచివారండీ ? మళ్ళీ తొరగానే వస్తాను లెండి. ఒక్కమాటుగా మా అమ్మని విడిచి వుండడం కష్టంగా వుందండీ"

" అలాఅయితే, యెలాగ నరుసూ ? "

" ముందుముం దెలాగో మరి, యిప్పుడు మాత్రం యేమీ ఆలోచడం లేదు. సూరిగాడు పళ్లు తెచ్చాడు, మా అమ్మని చూడా లని భ్రమ పుట్టింది. ఆరాత్రి యెక్కువయి పోయిం దది. అప్పుడు నే నెలాగో అయిపోయాను, మీరు కనిపెట్టారో లేదో గాని "

" అంచేతనే, వెడతావా అనడుగుతున్నాను "

" దయవుంచి మీరు పంపితే వెళ్ళనూ ? మర్నాడు మావాళ్ళు వచ్చారు కనక సరిపోయింది, లేకపోతే మతి పోయి వుండును, నాకు"

" చిక్కే. అయితే నరుసూ ! ఇక్కడ నా సంగతి నువ్వు చూస్తూనే వున్నావు. నువ్వు మహేంద్రవాడ వెడతా నంటే వద్దనలేను ; గానీ—నువ్వు వెంటనే వచ్చేస్తావు తప్పకుండా—గానీ—ఇల్లు అడివయిపోతుంది నాకు "

"అమ్మో !— "

ఇలా అంటూ బెదరిచూస్తూ, ముందు చేతులు పిసుక్కుందామె.

" అయితే, నేను వెళ్ళనే వెళ్ళను. ఇల్లు మీ కిక్కడ అడివి అయితే, నాకు మాత్రం కాదూ అక్కడ ? ఇక ఆ వూసెత్తకం" డంటూ చేతు లడ్డంగా వూపింది తరవాత.

" అలా కాదు. ఆడవాళ్ళకీ మొగవాళ్ళకీ భేదం

వుంది. ఆడవాళ్ళలో కూడా, మళ్ళీ నీసంగతి మరీనూ. కనక, వెళ్ళిరా "

"వద్దండీ, ఇందాకా వున్నట్టు లేదిప్పుడు మీ ముఖకళ, నేను వెళ్ళలేనండీ"

"నాలో ఏమంత మార్పు లేదు గానీ — చిలకలాంటి పెళ్ళాంగారిని విడిచి వుండడం అంటే యెవళ్ళ కయినా కష్టమే గానీ — నీకష్టసుఖాలు చూడవద్దూ నేను ? కనక నువ్వు తప్పకుండా వెళ్ళు. వారం కంటే మాత్రం——"

"బాబోయ్, వారం దినాలే ?"

"పోనీ, నీయిష్టంవచ్చినన్ని దినాలు —— ఏం ?"

"మీరిలా అంటూంటే వెళ్ళా లనీ వుంది, మిమ్మల్ని చూస్తే మానా లనీ వుంది. వెళ్ళా లేను, మానాలేను"

"వెళ్ళు వెళ్ళు, బిడియపడకు"

"మీరు మంచివారు కనక వెళ్ళమంటున్నారు. మీరు వెళ్ళమంటున్నారు కనక కాళ్ళాడ్డం లేదు నాకు"

"కాదుకాదు——"

"అయితే, వెడదా మన్న వుబలాటం పీకుతూనే వుంది సుమండీ, వొకవమూల ?"

"ఇంకేం మరీ ? వెళ్ళా లనుకున్న ప్రయాణం సాగకపోతే అదో బెంగ, తప్పకుండా వెళ్ళిరా"

"మీరు చూస్తే యిలా అంటున్నారు, మా వాళ్ళే మంటారో, మరి"

"ఏమీ అనరు. అంటే వద్దనరు"

"వద్దనకపోతే సరిటండీ, రమ్మనాలి గానీ?"

"అదేదో నువ్వు చూసుకో"

"చూస్తాను" అంది నరసమ్మ తల వూపుకుంటూ.

అని, మొగుడి మెడలో వున్న చేతులు తియ్యలేక తియ్యలేక తీసి, వొడిలోనుంచి లేవలేక లేవలేక లేచి, అడుగు ముందుకి వెయ్యలేక వెయ్యలేక వేసి—అంతలో ఆగిపోయి, గ్రీవాభంగాభిరామంగా వెనక్కి చూస్తూ — "వెళ్ళడం మాట మావాళ్లే కదిపితే — ఏం?" అంటూ తల యెగరవేసుకుంటూ అడిగి, మాట్లాడలేక అతను మందహాసం చేసి వూరుకోగా — తానుగూడా చిరునవ్వు మొలిపించుకుని, అంతలో మూతి బిడాయించుకుని, కొల్లోకి బయలుదేరింది, మెల్లిగా.

11

పరవశుడయిపోయాడు రామం, వొక్క క్షణం.

ఆవొక్కక్షణానా ఈయిరవై దినాలూ ఆమె చూపించిన విలాసం అంతా అతని కళ్ళ కట్టినట్టయింది.

వచ్చి కొద్ది దినాలే అయినా, యిదే తొలిమాటు

రావడమున్నా అయినా, యింటో మూడోవాళ్ళెవళ్ళూ లేకపోవడంవల్లా, యౌవనవ్యగ్రతవల్లా వురకలు వేసుకు వచ్చే మహోత్సాహంతో ప్రణయసాగరంలో వోలలాడిం చేస్తోం దామె మరి, అతణ్ణి.

పాతికేళ్ళవాడు తాను; కాని పదిహేడేళ్ళ ఆడపిల్ల — అమ్మని విడిచి ఆట్టే రోజు లుండలేని ముగ్ధ రాలు — ఆమె లేకపోతే నట్టిల్లు కారడవి అనుకునేటంతటి వెర్రివా డయిపోతున్నా డతను.

ఆఫీసులో యెలా వుంటాడో, యింటో వున్నంతసేపూ ఆమె నిర్వాహణ లేకుండా యేపనీ సాగ దతనికి.

పొద్దుపొడవకుండా లేవడం అతని వ్రతం; కాని వెలుగు వస్తున్నప్పుడే మేలుకొలిపేస్తుం దామె, అంతకి ముందే తాను దంతధావనాదికం ముగించుకుని.

స్నానం చేశాటప్పుడు "నీళ్లు వేడిగా వున్నాయా పాళాలుగా వున్నాయా?" అనడుగుతూ, అందుకోసం అన్నట్టు గదిలోకి వెళ్లి వీపు తోమేసి చకచకా వస్తుం దతనికి దిసమ్మూన్నాం.

తల తుడుచుకుని అతను పంచె కట్టుకునేటప్పటికి, వేసలైనూ కొబ్బరినూనే కలిపి చేతులకు రాసుకుని వుండి, క్షణంలో తలదువ్వేసి రంగరించి చుక్కబొట్టు పెట్టేస్తుంది. బీరువాలో వున్న షర్టుతీసి బొత్తాలు పెట్టి అందిస్తుంది

బల్లదగ్గిర డబుల్ పేము కుర్చీలో యిరికి కూచుని "ఇంకా స్త — ఇంకా స్త" అని కొసురుతూ కాఫీ యిచ్చి "ఛాలండీ, చాలండీ" అంటూ తానూ పుచ్చుకుంటుంది.

భోజనం దగ్గిర అతను ఏకపంక్తికి రమ్మంటే "ఎవ రయినా వస్తారేమో బాబూ" అంటూ గునిసి గునిసి కూచుంటుంది, పదార్థాలన్నీ చేతికందే ట్టుంచుకుని.

ఏధోరణిలో నయినా వుండిపోయి అతను మరిచిపోతే "ఇవాళమీరు ముందు భోజనం చెయ్యండి" అంటూ జ్ఞాపకం చేసి, మళ్ళీ మళ్ళీ పిలిపించుకుని, వొక్కొక్కప్పు డతను లేచివచ్చి పొదివి పట్టుకుని తనని కూచోపెట్టుకునే ట్టునూ, తకిలా, తారి, "ఇలా అలవా టయిపోతే, యెవ రయినా వచ్చినప్పుడూ, యెక్కడి కయినా వెళ్ళి నప్పుడూ వొక్కొక్కళ్ళమే కూచుని భోజనం చెయ్య వలసివస్తే సయిస్తుందా?" అంటూనే కూచుని, పదా ర్థాలకంటే తి న్నాని సభుర్లు చెబుతూ, కభుర్లకంటేనూ కమ్మని పదార్థాలు వడ్డిస్తూ "మీరు గబగబా తినేస్తారు. స్నాచేతకాదు బాబూ" అని అతను మరికాస్త సేపు తన దగ్గిర కూచునేటట్టు చేసుకుని, మెల్లిగా భోజనం చేస్తుంది, బులిపించి చూస్తూ.

అత నాఫీసు(డెస్సు వేసుకునేటప్పటి కొక్కొక్కప్పుడే తమలపాకుల చిలక లందిస్తుంది, తాను ఎదట నుంచుని.

వీధిగుమ్మం దాకా వెంటవెళ్ళి, సైకి లెక్కి అతను వెడుతూవుంటే "మళ్ళీ రెండు దాటితే గాని కళ్ళబడరు" అనుకుంటూ దిగాలుపడి, అతను మళుపు తిరిగే దాకా అత్యృష్టనయనాలు చెంపకు చారిడేసి చేసుకుని చూసి, అక్కడ అతను వెనక్కి చూస్తూ మందహాసం చెయ్యగా పొంగిపోయి, లేడిపిల్లలాగ లోపలికి వెళ్లిపోతుంది.

మళ్లీ రెండున్నర అయిందంటే డికాషన్ తయారు చేసీ, తమలపాకులు చుట్టీ, కోపాలూ సాసర్లూ, చెంబాలూ వెండిపళ్లెమూ, మితాయో జిలేబీలో, మైసూరుపాకో— ఆసీసా బల్లమీద పెట్టి వుంచీ, పొంగిన్నీ కుంపటిమీద పడేసీ, అతను వచ్చి నూతికివెళ్ళి కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కువచ్చా టప్పటికి సిద్ధంగావుడీ, పొద్దున్నలాగే ఫలహారం చేస్తూ చేయిస్తుంది.

సాయంత్రం దీపాలు పెట్టాకగాని ఆఫీసు విడిచిపెట్ట డానికి వీలు పడ దతనికి.

అప్పటికి వంట చేసేస్తుం దామె.

పట్టుచీర మడే కనక, గుమ్మం దగ్గిర కెదురు వెళ్ళి, టోపీ కోటూ, గుప్తంగా చేతిలో పెట్టే మనీపర్సూ అందుకుంటుంది.

ఏ కాలం అయినా అప్పుడు మళ్ళీ స్నానం చేస్తా డతను.

భోజనా లయిపోతాయి, యథాపూర్వంగా.

ఇలాగ ప్రతీపనికీ అతనికి చేదోడు అవుతుందామె.

పల్లెటూరి పిల్ల అయినా, నాగరికవిలాసా లన్నీ బాగా తెలుసు, ఆమెకి.

ముసిముసినవ్వులునవ్వితే,తాంబూలరాగాని కూడా జీవకళ పుట్టించే సహజరక్తిమను గల ఆపెదవులూ, విచ్చిన తామరపువ్వు మీద వాలిన జంటతుమ్మెదల్లాగ పచ్చని మొగానికి శోభకూర్చే కాటుక్కళ్ళూ, నల్లతాచులాగ వాలుజడా, గూడకట్టూ — వీటితో, చికిలీచేసిన మన్మథ బాణం లాగ, ఆమె, యెదట మసలుతూ వుంటే అతని కిక నిద్రాహారా లక్కరలేదు.

నాగరికత తెలుసునంటే బద్ధకం మనిషీ, రాయసం మనిషీ కాదామె.

ఇంటి మునలావిడదగ్గిర రకరకాల పిండివంటలు చెయ్యడం నేర్చుకుంది.

శకుంతలా ముత్తుస్వామి దగ్గిర అరవవంట లన్నీ నేర్చుకుంది.

అమెదగ్గిర పొదుపూ, దక్షతా కూడా నేర్చుకుంది.

కమ్మపిల్ల లాగ తాను పులుగడిగిన ముత్యం లా వుంటూ యిల్లు పరిశుభ్రంగా వుంచడం నేర్చుకుంది.

షట్కర్మయుక్త అయింది.

అలాంటి పిల్ల మహేంద్రవాడ వెళ్ళడం అంటే గుండె

గుణోత్తమం దతనికి మొదట ; కాని తన వుల్లాసంకంటే ఆమె మాతృప్రీతి గొప్ప దని గుర్తించుకున్నా డతను.

కనక, ఆమెని పుట్టింటికి పంప పోవడం రాక్షసకృత్యం అవుతుందని నిశ్చయించుకున్నాడు.

కాదూ కూడదు, వల్ల కాదంటే యెదురుచెప్ప దామె ; కాని చిన్నబుచ్చుకుంటుంది.

లోపల్లోపల దిగాలుపడుతుంది.

మరి, ఆమె ముణిగిపోయిన కలపపుర్వ్వ అయిపోతే తన కేమి ఆనందమూ ?

కనక "పంపితీరాలి" అని దృఢపరుచుకున్నాడు.

ఇంతే కాదు, —

"నరుసూ, తల్లిదండ్రులకు తన వుబలాటం సూచించలేక పోయినా, వా రది కనిపెట్టలేక ఆమెని తీసుకువెళ్ళా లను కోకపోయినా, "తీసుకు వెళ్లి వారం దినా లట్టేపెట్టుకుని పంప" మని నేనే చెబుతా" నని కూడా నిరుకు చేసుకున్నాడు.

దాంతో మనస్సు తేలికపడిం దతనికి.

12

"అప్పుడు కంగా రవుతుంది" అంటూనే తోలుపెట్టె సద్దు కుంటున్నాడు సోమసుందరం, వొక పొట్లం యెడంగావుంచి.

" బజారుకి వెళ్ళాలి, మరిచిపోయారా ? " అనడుగు తోంది, రాజమ్మ.

" చిన్నన్నయ్యకి మహాయిష్టం నారింజపళ్ళంటే, బెంగుళూరిలో దొరుకుతాయో లేదో, కొనుక్కుపెళ్లి పంప రాదుటండీ ? " అనడుగుతూ, సరిగా ఆసమయాన గదిలో కాలు ఇవతల పెట్టింది, నరసమ్మ.

ఆమాటా ఈమాటా మొదలయినాయి.

తానివతలికి వస్తే రంగు చెడిపోతుం దనీ, పెళ్లాం గడుసుమాటలు వినా లనీ — వుక్కగా వుండినా గదిలోనే వుండిపోయాడు రామం.

మొగుడు చూపించిన ఆదరంతో వుబలాటం రెట్టించగా, వాపిడిచిచెప్పకుండా అది తల్లికీ తండ్రికీ సూచించ డానికి పతకం ఆలోచిస్తూ అందుకుంది, నరసమ్మ.

" మళ్ళీ తొరగా రావాలి సుమండీ నాన్నారూ "

" వచ్చే సోమవారం తప్పకుండా వస్తా నమ్మా "

" మీనాన్నకి జ్ఞాపకం లేకపోయినా, పని కూడా లేక పోయినా నేను పంపిస్తాను లేవే అమ్మాయీ "

" అవు నలా చెయ్యవే అమ్మా "

" ఆవేళ కోర్టులోపనివుంది, తప్పకుండా వస్తా నమ్మా "

" సరే, యేదో వారం పనిమీద వచ్చి మీరు కన

పడుతూనే వుంటారు ; కాని అమ్మ యెన్నాళ్ళకి కనపడు తుందో మరి ?"

" ఇక మునపటిలాగ అస్తమానూ అమ్మ కావాలంటే యెలాగ అమ్మాయీ? అలవాటు చేసుకో ఈపాటికి "

"అయితే, వాళ్ళ సుందరమ్మ యెలా కపవడు తుందే మరి? పోనీ, వాళ్ళ అమ్మనీ నాన్ననీ నేను బతి మాలుకున్నా నని చెప్పి మీరు వచ్చాటప్పు డో కమాటు తీసుకురండీ నాన్నారూ దాన్ని "

" అలా చేస్తే బాగుండదమ్మా; శ్రావణం దాకా వోపిక పట్టు "

" అమ్మో, వుండలేనండీ "

" అలా అయితే యెలాగ తల్లీ? వచ్చినప్పుడల్లా మీ నాన్న చెబుతూనే వుంటారు కాదూ దాని కభుర్లు ? "

"నీకేం చెబుతావు మాటలు, బుడిగావు పాలన్నీ మువ్వొక ర్తివే తాగేస్తున్నావు, కమ్మగా తోడుపెట్టు కుని. శ్రావణంలో నేను వచ్చాటప్పటికి ముమ్మరం తగ్గి పోతుంది, అంతా."

"సూరిగాడిచేత పంపిస్తూ వుంటానులే, నాలుగు దినాల కోమాటు "

" మల్లెపందిరి బాగా పూస్తోంది కామోసు. అంత పరిమళం యెక్కడా చూడలేదు. ఇక్కడ ద్దొరికేవన్నీ

కాకినాడ పువ్వులు, అక్కడ పొద్దున్న కొయ్యడంవల్ల బాగా మొదక్క వాసనే వుండదు ”

“ ఎవ రయినా మెయిలు బండికి వచ్చేవాళ్ళు కనబడితే పంపిస్తూ వుంటానులే నీకు ”

“ అసలే కొండమీద కట్టా రీఫ్లూరు. దానికి సాయం యెండలు మండిపోతున్నాయి. మనవూళ్ళో అయితే, ఆకొబ్బరి మొక్కలూ ఆ అరిటిచెట్లూ, ఆవేపచెట్టూ — చల్లగానీ చల్లదనమూ మన యింటోనే వుంటాయి ”

“ ఇక్కడి వాళ్ళకి మాత్రం చల్లగాలి లేకుండా పోయిందా యేమిటి ? ఇంకో పదిరోజులు పోతే నీ కిక్కడే బాగుం దనిపిస్తుంది, అలవా టయి ”

“ కాకపోయినా, మీదటి కీవూళ్ళో మెసవు దీపాలూ పంకాలూ వస్తాయి. మీరిల్లుకట్టుకునేటప్పటికి తప్పకుండా వస్తాయి. సుఖం అంతా అప్పుడు మీదేనమ్మా ”

“ మీదటి మాట చెబుతారు నాన్నారు, ఎప్పుడో ప — న్నెం — డు మాసాల నాటి గొడవ అది. దిక్కు మాలింది నాలుగుమైళ్లుంది అనపర్తి స్టేషనుకూ మహేంద్ర వాడకూను. అన్నప్పుడూ బోయీలు దొరుకుతారా చేస్తారా ? లేకపోతే తణుకోయి మాచవరం లాగ, ద్వార పూడిలో రెయిలు దిగి, జట్కా కుదుర్చుకుని, మండపేట వంతెనమీదనుంచి, మాచవరంరేవులోనుంచి, రాయవర

మీాదుగా చుట్టు తిరిగి చేరుకోవాలి. అదీ కాకపోతే ప్చిన్నట్టు నడవాలి. మహేంద్రవాడలో స్టేషనుంటేనా, శనివారం రాత్రి కక్కడికి వచ్చి సోమవారం తెల్లవారా టప్పటి కిక్కడికి వచ్చేస్తూ వుందును "

ఎవరో "యిప్పుడయితే యేమిా ? " అన్నట్టయింది రాజమ్మకి, ఈమాటమీాద.

గుబగుబలాడిపోయిం దామె మనస్సు.

"ఏమండీ, రే పెలాగా సెలవే. ఇవాళ గూడా సెల వయింది కనక అమ్మాయినీ అల్లుణ్ణీ వొకమాటు మన వూరు తీసుకువెడితే యేమిా ? "

"ఎ — లా — గా ? " అనడుగుతూ నిటాగ్గా కూచు న్నాడు, సోమసుందరం.

ఆమె మళ్ళీ చెప్పింది.

"ఈవూహ నిన్న సాయంత్రమే తోస్తే యెంత బాగుండునూ ? "

"మనం బయలుదేరామూ యేమిటినిన్న, తోచ డానికీ, తోచకపోడానికీని ?"

"...................."

"ఆలోచిస్తే కాదండీ, బండివేళ అవుతోంది తొరగా తెమల్చాలి. ఇవాళ అయితే మాత్రం యేం మించి పోయిందీ, రెండు రాత్రు లుంటారు కదా అక్కడ ? "

" .... "

" మాట్లాడ రేమండీ? "

తల్లి యిలా అనేటప్పటికి, తన కోరిక నెరవేరడమే కాదు, మొగుడున్నూ వస్తూవుండడం గుర్తించి యెంతో మురిసిపోయింది నరసమ్మ మొగం పక్కకి తిప్పుకుని.

పెళ్ళాం యుక్తి కెంతో సంబరపడ్డాడు, గదిలో పడుకునివున్న రాఘవం.

" అత్తగా రందుకున్నారిక ప్రయాణం తప్పదు. బుడిగావు పాలూ పెరుగూ మనకున్నూ దొరికా యన్నమాటే " అంటూ పొంగిన్నీపోయా డతను.

13

" అలా వూరుకుంటా రేమండీ? ఈమాట రామంతో చెప్పండీ! ఎల్లుండి జాముపొద్దెక్కేటప్పటికి వచ్చేస్తారు మళ్ళీ లక్షణంగా " అంటూ మళ్ళీ తొందరపెట్టింది, రాజమ్మ, తాను కంగారేపడిపోతూ.

" ఏమంటావు తల్లీ? " అనడిగాడు కూతుర్ని అతను.

" సరే " అంటూ విసుక్కుంది రాజమ్మ, దానిమీద.

నరసమ్మ యిక అక్కడ వుండలేకపోయింది.

ఉరకలు వేసుకువచ్చేస్తోంది నవ్వు, క్షణం వుంటే బయటపడిపోతుంది మరి, మెరుపులాగ.

అంచేత "యేమో, టూయిష్టమూ వారి యిష్ట మూను" అంటూ పెరట్లోకి చక్కాపోయింది, గుమ్మం దాటాకమాత్రం కులికిపోతూ.

"లేవ రేమండీ, ఇల్లంతా సద్దుకోవాలి కూడానూ యింకా. మీ కేం, లేడికి లేచిందే ప్రయాణం"

"రామం — యేమంటాడో ?"

"బాగుంది. ఇందాకణ్ణుంచీ చెప్పిం దంతా—"

"అది కాదు —"

"ఇదీ కాదు, మీకు సందేహం అయితే నేను కను క్కుంటాను చూసుకోండి, క్షణంలో"

ఇలా అంటూ వొక్క దూకు దూకిందామె గదిలోకి.

"ఒక్క మాటు లే నాయనా, రామం" అంది కూడా, ఆత్రం కొద్దీ.

ఇదంతా వింటూనే వున్న రామం, తాను గాఢ నిద్రలో వుండినట్టూ, ఆమె పిలుపుతో మెళుకువ వచ్చి నట్టూ లేచి కూచుని కళ్లుబాగా నులుముకోసాగాడు, మొగంవంచుకుని.

"రామం !"

"ఆ, యెందుకండీ ?"

నవ్వాపుకోడమూ, నిద్రబద్ధకం కనబరచడమూ చాలా కష్టంగానే వున్నా యతనికి.

కంత మున్నూ నిద్రాకషాయితంగా చూపించ వలసి వచ్చింది, పైగా.

"రామం" అంటూ మళ్ళీ పలకరించింది రాజమ్మ, ఆత్రంతో కుదిసిపోతూ.

"ఆ, వింటున్నా నండీ"

"నువ్వూ మా అమ్మాయీ కూడా మాతో మహేంద్రవాడ రావా లివ్వాళ, లే"

"అదేమి టండీ?"

"లే పెలాగా సెలవే కదా? ఇవాళ కూడా సెల వయింది మరి. శోచింది కాదు, నిన్న సాయంత్రమే వెళ్ళవలసింది, అసలు మనం"

"మొన్ననే కాదుటండీ, మీ అమ్మాయి వచ్చిం దక్కణ్ణుంచి?"

"మళ్ళీ, సోమవారం వచ్చెయ్యొచ్చూ, పొద్దుటి బండిమీద?"

"రావడాని క్కాదు——"

"చిన్నపిల్ల కాదూ మాచిట్టితల్లి? ఇంకో యేడాది పోతే విడిచి వుండడం దానికీ మాకూ కూడా అలవాటయి పోతుంది, లే, లే"

"నిజమే కానీ——"

"ఇంకెందుకూ కానీ గీనీ? సమయానికి మేమిక్క

ణ్ణుంచి వెడుతున్నాం కనక యిలా తోచింది. మరి మాట్లాడకు, సద్దుకో ”

“ నౌకరీకి కుదిరాక యిష్టంవచ్చినప్పుడల్లా— ”.

“ సర్కారయితే మాత్రం సెలవల్లో కూడా పని చెయ్యమంటారా యేమిటోయ్, ముప్ఫై డబ్భయి రూపాయ లిస్తున్నారు, మహా ? ”

“ సోమవారం తెల్లవారాటప్పటికిక్కడ — ”

“ తప్పకుండా వచ్చేస్తురు గాని. బోయీలు సిద్ధంగానే వుంటారు. లేకపోతే రాయవరంనుంచి జట్కా పిలిపించి ఓక్కవోలు స్టేషనుకి పంపేస్తాను, సరా ? ”

“ తీరా, అక్కడికి వెళ్ళాక మీ అమ్మాయిని— ”

“ ఎందుకూ ? శ్రావణం దొర్లబడగానే వచ్చి వినాయ కుని చవితి వెళ్ళేదాకా వుంటుంది కాదూ, మహేంద్ర వాడలో ? ”

“ .... ”

“మళ్ళీ సుబ్బారాయుడు షష్టికి వచ్చి సంకురాత్రి వెళ్ళే దాకా యెలాగా వుంటుం దా యె, ఎల్లుండి తప్పకుండా పంపేస్తాను, నీతో ”

“ మీ అమ్మాయి— ”

“ అది రానంటుందా యేమిటి, నవ్వు లేస్తూ ”

ముగ్గం పంచుకుని వున్నాడు కనక, యెన్ని ప్రశ్న

అయినా నెయ్యగలిగాడు రామం, మొగమాటపడకుండా.

అతను తనకేసి చూడ్డం లేదు. కనక, రాజమ్మ కూడా ఝాంకారంగా మాట్లాడగలిగింది, చేతులూ కళ్ళూ తిప్పుకుంటూ.

"ఇప్పు డెందు కండీ మామగారూ?" అనడుగుతూ చివరి కివతలికి వచ్చాడు, రామం.

సోమసుందరాని కూడా యిందులో సబ బున్నట్టు తోచిం దప్పటికి.

"ఇప్పు డెందుకూ అంటే' యిది వాత్సల్యానికీ, మమ కారానికీ సంబంధించిన విషయం" అన్నా డతను.

"నీకూ ఆడపిల్ల పుట్టాక తెలుస్తుం దిది" అంది, రాజమ్మ, తల యెగరవేసుకుంటూ.

"తెలిసిందా? మీఅత్తగా రన్నదాన్లో యేమీ లేదాలేదు, మరి లే తొరగా" అన్నాడు సోమసుందరం, మరిమాట్లాడ కన్నట్టు చూస్తూనూ, పక్కగా వుంచిన పొట్లం పెట్టెలో సద్దుకుంటాను.

ఆలోచిస్తున్నట్టు మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు రామం, ముందు.

"రిజిస్ట్రారుగారితో చెప్పిరావాలి, మరి" అంటూ మొగం కడుక్కోడానికని వంకపెట్టి పెరట్లోకి బయలుదే రాడు,తరవాత.

కరివేపచెట్టుకింద నుంచుని వుంది నరసమ్మ, చెవ్వు లోరచేసుకునీ, వాక కరివేపరెమ్మ తెంపి తుంచి శోస్తూనూ.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు వూగిపోతూ, సంవృతాస్యంగా.

"ఏమన్నారు మావాళ్లు ?" అనడిగింది నరసమ్మ, అలుగోజా స్వరంతో.

"మీ అమ్మనీ మీ నాన్నారినీ కూడా బుట్టలో పెట్టేశా వింకా యేమన్నారంటా వెందుకూ ?" అని యెదు రడిగాడు రామం, అలాగే.

"నిజం చెప్పండీ"

"మీ అమ్మగా రందుకున్నాక మీనాన్నా రేమన గలుగుతారు, నేను మాత్రం యేమనగలుగుతాను ? పద పద, యిల్లు సద్దు తొరగా"

హాల్లో అయాచితంగా తమకీలాగ యేకాంత స్థితి తటస్థించగా "అయిన పది రూపాయల జామాయా యిక్క డివ్వడం యెందుకూ, అక్కడే కట్టబెడదాం అతనికి ముంతెడు నీళ్లూ పోసి" అంది రాజమ్మ కంఠం నొక్కుకుని.

"ఇదిగో చూసుకో" అన్నట్టు పెట్టె తెరిచి పొట్లం చూపించాడు, సోమసుందరం.

రామం సైకిలెక్కి వెళ్ళిపోయాడు.

" రావే అమ్మాయీ యిల్లు సర్దుకుందాం " అంటూ లోపలికి బయలు దేరింది రాజమ్మ.

గదిలో దాచడానికి తల్లి బిందెలూ గిన్నెలూ తెస్తూ వుండగా, వెండి చెంబులూ కంచమూ తాను తెస్తూ " సోమవారం పొద్దున్న తప్పకుండా పంపాలిసుమా — నన్ను కూడా " అంది నరసమ్మ, కళ్ళుతిప్పుకుంటూ.

14

రాత్రి నరసమ్మ వచ్చినట్టు తెల్లవారా టప్పటికాయీాడు పిల్లలందరికీ తెలిసిపోయింది, మహేంద్రవాడలో.

" ఒసే నరసమ్మ వదినా " అంటూ కేకవేసింది శోదెమ్మ, చెరువునుంచి యింటికి వెడుతూ వచ్చి, ముందు.

" వోహోయ్ రాజమహేంద్రవరం పిల్లా, యీాపాటికి లేచిరావో " అంటూ పిలిచింది, ఆమె వెనకనే హాల్లోకి వచ్చిన గున్నమ్మ.

" నరసమ్మ వచ్చిందిట నిజమేటర్రా ? " అనడిగింది వీధిలోనే నుంచుని, రమణ, వారిని.

" నరసమ్మ లేచిందిటే ? " అని రమణ నడుగుతూనే యింటికి వెళ్ళిపోయింది సూర్యకాంతం, తడిబట్ట కాళ్ళ కడ్డపడకుండా సర్దుకుంటూ.

ఇదంతా విని, గభీ మని హాల్లోకి వచ్చి " మొగు

డున్నా" డండి రాజన్న మెల్లిగా, మాట్టావద్దన్నట్టు చేసన్న చేస్తూ.

దానిమీద "ఇంకేం? చద్దన్నాల వేళే యిక లేవడం?" అంటూ చక్కాపోయారు సోదెమ్మా గున్నమ్మాను, కిలకిల్లాడుతూనూ చెయ్యి పట్టుకుని యిద్దరూ కలిసి రమణని లాక్కుపోతూనూ.

ఆమాటకి బదులుచెబుదా మని మేలుకునే వున్న నరసమ్మ వూచలాగ యివతలికి వచ్చింది; కాని అప్పటి కప్పుడే ఆపిల్లలు మళుపు తిరిగేశారు.

వెలుగు వస్తూ వస్తూ వుం దప్పటికి.

కర్మిష్ఠులూ వితంతువులూ చెంబులు తోముకుంటూ చెరువుకి వెళ్ళేవారు వెడుతూ వుండగా, స్నానాలు చేసి యిళ్ళకి వెళ్ళేవారున్నూ వెడుతున్నా రప్పటి కప్పుడే.

అది చూసి "యీవూరి నూరిళ్ళ బ్రాహ్మణ్యం లోనూ ఆడా మొగా — అంతా కూడా పొద్దు పొడవ కుండానే దంతధావనం చేసుకుంటారు, లేవం!" అంటూ మొగుణ్ణి కుదిపేసింది నరసమ్మ, కంగారుపడి పోతూ లోపలికి వెళ్ళి.

రామం లేవడమూ, కాల్యాలు కానిచ్చేసుకోడమూ, యింటిముంగిలి సంతనాగా తల అంటడమూ వరాసగా జరిగిపోయాయి.

ఇవన్నీ ముగిశాటప్పటికి వుపమూ కాఫీ తయారుచేసి "యిద్దరూ పుచ్చుకోండి" అంటూ పడకటింటి వసారాల్లో పెట్టేసి చక్కా_వచ్చింది, రాజమ్మ.

వాళ్ళిద్దరూ వుపమూ పళ్ళేం కాఫీచేశాటప్పటికి "రాజమ్మత్తా, పెలుగివ్వవూ?" అనడుగుతూ పొరుగింటి పిల్ల సుందరమ్మ వచ్చింది.

"ఇలా తీసుకురా ఆ అమ్మాయి" నన్నాడు రామం, కాఫీ, పాళాలు చేసుకుంటూ.

"పాట పాడితే గాని పెరుగివ్వం" అంది నరసమ్మ తిరగబడి చూస్తూ.

"నువ్వొప్పులు వచ్చావే నరసమ్మ వొదినా?" అనడుగుతూ వొక్క_ దూకు దూకింది; గాని రామాన్ని చూసి బెదరిపోయి నిలిచిపోయింది సుందరమ్మ.

"రా, రా, మీఅన్నయ్యేగా?" అనడుగుతూ వచ్చి మొత్తుకు తీసుకువెళ్ళి "వుపమా అయిపోయిందే మరీ" అంటూ కాఫీ యిచ్చిందామెకి నరసమ్మ.

సహజంగా అది వేసవి కావడంవల్లా, అప్పుడే స్నానాలు చేసి వుండడంవల్లా, వేడివేడి కాఫీ కూడా పుచ్చుకుని వుండడంవల్లా చెమటలూ పోశాయి, ముగ్గురికీ.

రామం నరసమ్మకీ, నరసమ్మ రామానికీ విసరడంలో,

ఎడతెగకుండా గాలి తగలడంవల్ల సుందరమ్మకి ముందు ఆరిపోయింది చెమట.

"పాటపాడించు" అన్నాడు రామం.

"పాడవే" అంది నరసమ్మ.

అవ్యధానంగా మొదలుపెట్టేసింది సుందరమ్మ, పాట మొగం వంచుకుని.

పల్లవి ముగించింది, అనుపల్లవి అందుకుంది.

కంఠం యింకా సాఫు కాలేదు.

కళ్లు తిప్పుకోడం చూడమని రామానికి సన్న చేస్తోంది, నరసమ్మ.

సరిగా అలాంటప్పుడు డయిదారుగురు యువతులు వచ్చి పిలుపుమీద పిలుపు పిలిచారు, ముద్దుగుమ్మరసలూ పెట్టి

చకితుడై చూశాడు రామం; కాని "వస్తా నుండ డేం" అన్నట్లు కళ్లు చికిలించి అంతకి ముందే పాల్గొ వాలింది, నరసమ్మ.

తాను కూడా వచ్చేసి, సెలవు పుచ్చుకుని వెళ్లిపోయింది, సుందరమ్మ.

ఆ రావడం రావడం పదిన్నర దాకా చెలికత్తెలతో వుండిపోవలసి వచ్చింది నరసమ్మకి.

ఆ రెండు మూడు గంటలూ మతిపోయినవాడిలా గదికీ వసారాకీ మధ్య తిరుగుతూ వుండిపోయాడు రామ

కార్యం కాకమును పెప్పు డయినా వస్తే, కాఫీ పుచ్చు కోడం తడవుగా వూళ్లోకి బయలు దేరేవా డతను.

అతనికీ వున్నారు ప్రాణం యిచ్చే స్నేహితు లావూళ్లో.

కనక, అప్పుడున్నూ అలా చేద్దా మనుకుంటూనే వచ్చాడు ; గాని నరసమ్మ క్షణంలోనో క్షణంలోనో వస్తుం దనుకుంటూ కదల్లేకపోయాడు.

యువతుల కార్యక్రమం యెప్పటికీ పూర్తి అయేటట్టు లేకపోయింది హాల్లో.

వారి గోష్ఠి వినబడుతూనూ వుంది, హృదయంగమం గానూ వుంది ; కాని నరసమ్మ సాన్నిధ్యంలాగ వుత్తేజకం మాత్రం కాలేక పోయిం దతనికి.

"భోజనానికి లెమ్మని" సోమసుందరం పిలవ్వాలసి వచ్చింది, చూసిచూసి.

కాళ్లు కడుక్కోడానికి రాజమ్మ యివ్వాలసివచ్చింది, చెంబుతో నీళ్ళు.

పట్టుతాపితా స్వయంగా అందుకోవలసివచ్చిం దతనికి.

మొత్తానికి, చెయ్యి తుడుచుకుంటూ వచ్చి "భోజ నానికి వెళ్ళు తల్లీ" అంటూ సోమసుందరం అనేదాకా యెవరూ కదల్లేదు.

అప్పు డయినా "వెళ్ళు వెళ్ళు, గోరుముద్దలు తిని పించడానికి కూనిపెట్టుకుంది రాజమ్మత్త" అంటూ చెయ్యి

పట్టుకుని యింటోకి పంపుతున్నట్టు నటిస్తూ, తనకేసి లాక్కుంది జగ్గమ్మ, నరసమ్మని.

"ఏకపంక్తి లేకుండా చేశాం మేము, మనసులో వుంచుకోకేం" అంది సూర్యకాంతం, గడ్డం పట్టుకుని.

"బావగారికి కడుపు నిండిందో లేదో పాపం, మళ్లీ నీ కంచంలో కూచోబెట్టుకోవే అక్కా" అంది రమణ పడకటింటికేసి చూస్తూ.

"తల్లి వండేది వండుతూ వుండగానే తినేసి వుంటుంది, లేకపోతే యింతసేపు కూచునివుండునా యేమిటే మనతోనూ?" అంది చుక్కమ్మ, చేతులు తివ్వుకుంటూ.

"అన్నయ్య కోపం వచ్చివుంటుంది మామీద. కాస్త సర్దిచెబుతావు కాదూ?" అనడిగింది విశాలాక్షి తల అడ్డంగా వూపుకుంటూ.

ఇంకా యేమిటేమిటో అంటూనే వెళ్ళిపోయారు వారందరూ కిలకిల్లాడుతూ.

అప్పుడయినా వచ్చి "భోజనం అయిందా?" అనడుగుతుం దనుకున్నాడు రామం.

తన అసహాయత చెప్పుకోడాని కయినా వస్తుం దనుకున్నాడు; కాని అక్కణ్ణుంచి తిన్నగా పడమటింటో పడాయించింది, నరసమ్మ.

"తాంబూలం యిచ్చి రావే, పాపం" అంది రాజమ్మ

కాని బుంగమూతి పెట్టుకుని ముందు తల అడ్డంగా వూపుతుంది సరసమ్మ.

"ఆకలి దహించేస్తోంది బాబూ, అన్నం తింటే గాని నావల్ల కా" దంటూనే పీటమీద కూచుని కంచంలో చెయ్యి పెట్టేసింది, తరవాత.

"అదేమిటే?" అంది రాజమ్మ, తెల్లపోయి—

"అమ్మా - ఈపూట — కొత్తావకాయలోకి - నాకు కాస్త వెన్నపూస వెయ్యవుటే?" అంటూ గునిసింది, ఆమాటమీద సరసమ్మ.

15

ఏడున్నరకి విడిపోయిన ఆదంపతులు, పదకొండు దాటాక గాని మళ్ళీ కలుసుకోలేకపోయారు.

రాజమహేంద్రవరంలో రామానికిది నిత్యపరిపాటే; కాని యిక్కడ మాత్రం దుర్భరం అయిపోయింది.

అరగంట అయితే అతను గుర్తించలేకపోయి వుండును, గంట అయితే లెక్కచెయ్యకపోవును, రెండుగంటలయినా యేదో విధంగా సమాధానపడి వూరుకుండును; గాని మూడున్నా కాదు, నాలుగు గంటల కాలం — తహా తహా లాడి పోయాడతను.

పోనీ, తల్లితో సరసమ్మ యెవరియింటి కయినా

పేరంటానికి వెళ్ళివుం దేమో అంటే, ఆమె మాటలూ సాగదీసుకోడాలూ, ఛలోక్తులూ, బుకాయింపులూ విన పడుతూనే వున్నాయి—చూస్తే కనపడుతుంది కూడా.

తొంగిచూస్తూ కళ్ళతో మాట్లాడవచ్చు, యెదటబడి పలకరించినా పలకరించ వచ్చు.

వచ్చివున్న ఆడపిల్ల లయినా యెరిగి వుండినవాళ్లు గాని కొత్తవాళ్ళు కారు తనకి.

పైపెచ్చు, కొందరు తననే పలకరిస్తారు, కొందరిని తానే పలకరించ వచ్చు, నిస్సంకోచంగా.

కొందరు పరియాచకా లాడినా, కొందరు కుశల ప్రశ్న లడుగుతారు "వచ్చికూచోకుంటూ" పక్కగా వున్న నాచీ బల్లే చూపిస్తారు మరికొందరు.

అదంతా యెంతో వుల్లాసమున్నూ కలిగిస్తుంది; కాని సాహసించ లేక లోపలే వుండిపోయాడతను, తల్ల కిందు లయిపోతూ.

"ఏకాంత వాస శిక్ష" అనుకున్నా డత నిది, అయితే, యువతులు విధించారా, నరసమ్మ విధించిందా, తనకి తానే విధించుకున్నదా అన్నది మాత్రం నిరుకు చేసుకో లేకపోయాడు.

ఉండుండి. యిది పల్లెటూరి లక్షణం అనుకున్నా డు, ముందు దృఢంగా.

కాదుకాదు, తానూ పల్లెటూరివాడే మరి, యిది మహేంద్రవాడ పద్ధతి అనుకున్నాడు, చివరికి.

కనక "ఇంకెప్పుడూ నరసమ్మ వున్నప్పుడు మహేంద్ర వాడ రాకూడ" దనుకున్నాడు; గాని "వుండగలవా!" అంటూ నిలవతీసింది బుద్ధి.

"నాలుగు గంటలు వుండలేకపోయావు ఆమెని చూడ కుండా వున్న యింటో, పొరుగూళ్లో వుండగలవేం మాసాలకొద్దీ ముందుముందు?" అంటూ యెవరో డెకాయించినట్టునూ అయింది.

పైగా, రెయిలుకి నాలుగు మైళ్ళ దూరాన వుండే గాని, ఆవూరు అచ్చంగా నందనవనం.

అరటితోటలు, చెరుకుతోటలు, బత్తాయితోటలు, సన్నవరి పండే సుక్షేత్రాలు. ఎక్కడ చూసినా కొబ్బరి చెట్లు, చుట్టూ గోదావరి కాలవలు, వూరిమధ్య దేవా లయాలు నానుకుని చక్కని చెరువు, వీటితో శాంతి, దానికి భంజకం కాని వుల్లాసం — నిగ్రహం, దానికి అభ్యంతరం కలిగించని ఉత్సాహం — హద్దులేని విద్యలు— వాటికి వెలుగు తెచ్చే శమదమాలు — నిజంగా ఋషి వాటికలా లేదూ ఆవూరూ?

ఎవరిహద్దులో వారుంటూ యువయువతులు లావూళ్ళో వున్నంత కలిసికట్టుగా మరే వూళ్ళో వున్నారు!

సభ్యత గుర్తించుకుని మసులుకోగలవారికి, సార్థ నామం అయి అపూరు కలిగించే మధురానుభూతి మరి పోడం శక్యమా ?

దీంతో, నరసమ్మకే కాదు, తనకున్నూ ఆత్మీయ కనపడిం దాపూళ్ళో అతని కెంతో.

ఈస్థితిలో అడుగుపెట్టింది గదిలో, నరసమ్మ.

గోడకేసి తిరిగి చూస్తూనే పడుకుని వున్నా డేమో పొద్దు గుంకాక వున్న ట్టుండిన గదిలో, సూర్యోదయ అయినట్టు మళ్ళీ వెలుగు రావడం చూసి ఆమెరాక గుర్తి చేశాడతను.

అంత సేపు విడిచి వుండిన వ్యథ మెలా తీరుతుందో అతనికి తెలును, అయినా, గాలి చాలక వుక్కబోస్తు చిరాకుగా వుండినా, అంత సేపటికి వచ్చి ఆమె యేవి చేస్తుందో చూద్దా మని కళ్ళు మూసేసుకున్నాడు, గాఢ నిద్ర నటిస్తూ.

పాపం, నరసమ్మ లోటు లేదు.

బహిరంగంగా చెలికత్తెలతో వుల్లాసంగానే గడపగలి గింది ; కాని అతనిలాగే అయిపోయి వుంది ఆమె కూడా ఆంతరంగికంగా.

పెళ్ళిలో తెర అవతల పీటమీద అతనూ, యివతల బుట్టలో తానూ అయినట్టు, ఇప్పటిదాకా, గోడ అవతల

గదిలో అతనూ, యివతలహాల్లో తానూ అయి - ఎప్పుడు చూసుకుంటామా అని అప్పుడయితే యెప్పుడు మాట్లాడు కుంటామా అని యిప్పుడయి, గుటకలు మింగుతూనే వుండిపోయిం దామె.

అంచేత, చలికత్తెలకోసం విడిపోడం చాలక కొంతసే పయూక, తన భోజనం కోసం మళ్ళీ మరోమాటు విడి పోడం సహించలేక, అబిగినే—చలికత్తెలు విడిచిపెట్టడం తడవుగా పడమటింటోకి వెళ్ళిపోయిం దామె.

పోనీ అంటే, భోజనం, సయించిందా తనకి?

"అదేమే, నాలుగు మెతుకు లయినా తినలేకపోతు న్నావూ!" అంటూ యెన్నిమాట్లడగలేదు, తల్లితనని!"

కోరివేయించుకున్న, నాటి, వెన్నపూస యెంతరుచి హీనం అయిపోలేదు, తనకి?

తనకిష్టం గదా అని పెరుగు మానివేసి తల్లి తొరకతో పాలు వడ్డించగా, రెండు ముద్దలు తినిన్నీ "వుప్పు వడ్డించ వేమే?" అనడగలేదూ తాను?

ఏం?

తన ఆకలి లేకపోయిందా, తల్లికి వంట చేతకాదా?

అదేమీ కాదు.

ఇది మధురానుభూతే గాని అవతల రాజయోగం భంగపడిపోయింది.

దాంతో, బ్రహ్మానందానుభూతి దూరం అయిపోయింది.

అయితే ?

మనసు మనసులో లేదు.

కనక ?

వెళ్లాలి.

రామం వొడిలో వాలాలి.

అతని చేతుల్లో కరిగి పోవాలి.

ఈ చూపుతో ఆమె అన్నం తిన్నా ననిపించుకుంది.

ఈ కాంక్షతో బయలు దేరింది.

ఈ తపనతో అడుగుపెట్టింది గదిలో.

ఇంతా చేస్తే అత నలా వున్నాడు.

తుళ్లిపడిం దొక్కమాటు, ఆమె.

"నిద్రా ?" అనుకుంది, పరకాయించి.

"కాదు, అసంభవం" అనిపించింది, ఆవాలకం.

అప్పుడే కరిగిపోసిన బంగరు కణికమీద పూతలాగ తన రాకతో, ఆపాదమస్తకమూ అతనిమేన. మహోల్లాసం పురకలు వేస్తోంది, మరి.

అది గుర్తించి తల పంకించుకుం దామె.

దగ్గిరికి వెళ్లింది, మెల్లిగా.

మీాద చెయ్యి వేసింది, మృదువుగా.

ఫోన్, తెలిసిపోయింది, స్పష్టంగా.
అయినా, నిదానించింది.
సద్దిచెప్పుకోవలసిన తన బాధ్యతా గుర్తించుకుంది.
మనస్సు చమత్కృతం అయింది, అంతలో.
మళ్ళీ తల పంకించుకుంది, అధరం కరుచుకుంటూ.
చెవిలో నోరు పెట్టి పిలిచింది, సన్నగా.
కదిపింది, సుతారంగా,
అయినా, గుట్టుగానే వుండిపోయా డతను.
గమ్మత్తు చెయ్యా లనిపించిం దామెకి, దాంతో.
నిటాగ్గా నుంచుని ఆలోచించింది.
చూసింది, చురుగ్గా.
ఆవేశం తెచ్చుకుంది, కావలసినంతా.
ఊపిరి బిగపట్టుకుంది, చలించిపోతూ.
గిలిగింతలు పెట్టేసింది, విడవకుండా.
తుళ్ళిపడ్డాడు, పాపం అతను.
ఆమె మరో రాకడ వస్తుం దనుకున్నా డతను.
దానికి పై యెత్తూ ఆలోచించుకుని వున్నాడు.
అది లేకపోగా యిది దిగ్భ్రమ కలిగించింది.
చేసేది లేక కిలకిల్లాడుతూ యెగిసికూచున్నా డతను.
కలకల్లాడుతూ గభీమని పొదువుకుం దామె, పడి
పోకుండా, అతణ్ణి.

16

" కోపం వచ్చిందా ? " అనడిగిం దతణ్ణి నరసమ్మ, బుజ్జగిస్తూనూ, కింద నుంచు నేవుండి రెండు చేతులూ పట్టుకునీని.

" నువ్వింత సేపునన్ను విడిచిపెట్టేస్తే రాదా యేమిటి?" అని ముదలకించా డతను, బుంగమూతి పెట్టుకుని.

"వాళ్ళంతా వచ్చి చుట్టుకున్నా-చుంటే యేమిచెయ్యను చెప్పండీ మరీ ? "

" ఏదో వంక పన్ని పంపెయ్యా లండీ క్షణంలో "

" నోరు జారి అలాంటి మాట వచ్చి దంటే యిక బతగ్గలనా వాళ్ళతో ? "

" కొడతారా యేమిటి ? "

" కొట్టినంత పని చేస్తారు "

"....................."

" ఆమాటకి వస్తే కొడితేనే నయం, సూదులకంటే చురు కయిన మాట లంటారు "

"....................."

" కొడతారా అంటే, పొద్దున్న తాను వచ్చాటప్పటికి లేచివుండనందుకు బుగ్గలు చిదిమి చేతిలో పెట్టింది బుచ్చమ్మత్తగారి సోదెమ్మ"

" వాళ్ల మొగు ళ్లెక్కడో దూరంగా వున్నారు కనక-"

"ఇక్కడే వున్నా రండోయి, వాళ్లలో యిద్దరికి, మీలాగే నిన్నరాత్రికే వచ్చారు వారూను, తొమ్మిది దాటాక. అయినా నన్ను చూడకుండా వుండలేక—"

"ఇంకా స్తనే వుండే వస్తేం?"

"వాళ్ల మొగుళ్లిలా అడగలేకపోయారు కామోసు"

"....................."

"కాకపోయినా, వాళ్ల ధర్మమా అంటూ యిక్కడికే వచ్చారు, నన్నే అక్కడికి రమ్మంటే యెలా వుండునో ఆలోచించుకున్నారా, పోనీ?"

"మీఅమ్మ చేరదీస్తున్నారు వాళ్లని, వచ్చినప్పుడల్లా ఫలాహారాలు పెట్టి, కాఫీ లిచ్చిని"

"ఇందాకా యేమి పెట్టిం దండీ పావం?"

"నే నెన్నోమాట్లు చూశాను, పొద్దున్న పెట్టలేదనుకో, మధ్యాహ్నం అదో అలవాటు, ఆవిడకు"

"జ్ఞానం వచ్చిన అంతమంది ఆడపిల్లలను వుసూరుమంటూ వాకట్లో కూచోపెట్టి, రహస్యంగా కలకండ పలుకయినా నోట్లో వేసుకోలేదు. సుమండీ మాఅమ్మ"

"మీనాన్నారితో చెప్పాలి యీపద్ధతి మాన్పించ మని"

"అమ్మో, రామ! ఆయన పురమాయింపే యిది"

"ఐతే, నేనింకెప్పుడూ మహేంద్రవాడ రాకూడదు"

"ఇంతమాత్రానికే?"

"ఓమాత్రం అయినదా యిది? నాకా యిక్కడ పని లేకపోయె. నువ్వా, ఆశమ్మ బోశమ్మ కభుర్లు చెబుతూ చెలికత్తైలతో కూచుంటా వాయె. పోనీ అంటే, పొలమో రామచంద్రపురమో వెళ్ళి కూచుంటారు. మీనాన్నారు"

"మానాన్నారితో కణుగూ పెణుగూ మాట్టాడం యెప్పు డయినా వుంది కామోసు పాపం; మీకు"

"పెద్దలు కదా అని ——

"ఇదే కామోసు పెద్దరికం మన్నించడం?"

"ఏమయినా, కాలక్షేపం కావా లంటే, నాతి గల బ్రహ్మచారులను వెతుక్కుంటూ యిక వూరమ్మట బయలుదేరాలి కదా నేను? ఇక్కడికి వచ్చిన సుఖం యేమిటీ మరీ?"

"ఉండండి, ఆమాటమీద—— "

"ఓ, ఉంటాను, ఉన్నాను కూడా"

"ఇక్కడ నేను చెలికత్తెలతో కూచుంటా నన్నారు. అక్కడ మీరు ఆఫీసులో కూచోరూ?"

"..................."

"నేనే నయం, కళ్ళకి కనపడుతూనే వుంటాను. మామాటలూ వినబడుతూనే వుంటాయి మీకు. నాకేం వుందీ అక్కడా? ఏడ్డిరుగమ్మో పొరుగమ్మో వస్తే

తప్ప, లేకపోతే, గుడిపాములాగ వుసూరుమంటూ పడి వుండవలసిందే కదా నేను?"

"....................."

"అయినా, దీపాలు పెడితే గాని సాధారణంగా యింటికి రారుగా మీరు?"

"....................."

"రెండో ఆటకే గాని, మొదటి ఆట కెప్పు డయినా వెళ్ళగలిగామా సినీమాకి మనం?"

"....................."

"మాట్లాడ రేమండీ?"

"నోరు కుట్టేశావు కాదుటోయ్ నువ్వు?"

"అయితే, తమలపాకు చిలక ముక్కులతో కుట్లు విప్పేస్తా నుండండి"

ఇద్దరూ రాజీపడ్డారు.

రామం మంచం దిగి వచ్చి కుర్చీలో కూచున్నాడు.

తాంబూలప్పళ్ళెం పట్టుకున్న యెడమచెయ్యి అతని మెడకి చుట్టవేసి, వొడిలో కూచుంది నరసమ్మ.

ఆబగా చూసుకుంటూ, పూర్ణ్వశ్వాసతో మొగాన మొగం వుంచి యేమిటేమిటో అనుకుంటూ, నవ్వుకుంటూ తుళ్లుకుంటూ తాంబూలం వేసుకున్నారు, వా దిద్దరూ.

ఇక లేస్తుంది నరసమ్మ, అలాంటప్పుడు "వాసేరాజా

సరసమ్మని తీసుకువచ్చావుట కాదూ ? ” అంటూ వొ౯క మాట వినవచ్చింది హాల్లో.

“ మళ్ళీ మొదలు ” అన్నాడు రామం, సిరాశతో చేతులు దులుపుకుంటూ.

“ నేనంటే ప్రాణం యిస్తుంది మాలచ్చుమ్మత్త, వెళ్ళి కనపడకపోతే బాగుండదు. నాలుగు మాటలు చెప్పి, మరిపించి, అయిదు నిమిషాల్లో వచ్చేస్తాను. అసలు మాఅమ్మా ఆవిడా మాట లందుకున్నా రంటే యిక యేది యేమయినా వాళ్ళకి తెలియదు ” అంటూ లేచి “ మళ్లీ కోప్పడకండేం ? ” అంటూ గడ్డం పట్టుకుని, “అలా వుంటారుమీరు ఏం ? ” అంటున్నట్టు కళ్లు తిప్పు కుంటూ హాల్లోకి బయలుదేరింది, అడుగడుక్కీమాటు వెనక్కితిరిగి చూస్తూ,

అతనూ మొదుగును “ లచ్చుమ్మ పిన్ని ” గారిని, పెళ్లయింది మొదలు తన యింటికి తీసుకువెళ్ళి, తనకీసర సమ్మకీ లక్షమాట్లు కాఫీ యిచ్చిం దావిడ, ఫలహారంపెట్టి.

ఇప్పుడున్నూ ఆహ్వానించడానికే వచ్చి వుండవచ్చు, ఏదో పిండివంటచేసి, మూతపెట్టివుంచి.

దానా దీనా, ఆమె రాకా యీామె పోకా — పువ్వులూ రాళ్ళూ కలిసి శిరస్సున వడ్డ ట్టనించాయి రామానికి.

17

అన్న ప్రకారం అయిదు నిమిషాలకే వెనక్కి మళ్లింది నరసమ్మ; కాని "రాత్రనగా వచ్చావుట కనపడ్డావే కాదేమిటే మాతల్లీ? అంతఃపురంలోకా యేమిటి మహా చురుగ్గా వెడుతున్నావు, నుంచో కాస్సేపు" అంటూ గుమ్మంలోనుంచే అడుగుతూ వచ్చి హాల్లోనే రెక్కపట్టు కుంది, నిమ్మన్నగారి సీతమ్మ.

"పొద్దున్న నువ్వు వచ్చావా యేమిటమ్మా, మహా?" అని యెదు రడిగింది నరసమ్మ తల యెగర వేసుకుంటూ.

"పదిగంటలకి వచ్చానో లేదో మీ నాన్నారి నడుగు తెలుస్తుంది.

"తొమ్మిదిన్నరకే మా నాన్నారు రామచంద్రపురం వెడితేనా?"

"తొమ్మిది ముప్పావుకి నాకు కనపడితేనా?"

"చూశావా, దీని బుకాయింపు?......అయితే యెక్కడ కనపడ్డారమ్మా నీకు?"

"లొల్ల సోమేశ్వరం మధ్య"

"ఎక్కడికయినా వెళ్ళావా యేమిటే?"

"రామచంద్రపురంలో మా వారి స్నేహితుడికి కూతురు పుట్టింది. బారసాల చేసుకున్నా రెంతో గొప్పగా. నిన్న పొద్దున్న వెళ్లాం, యీవేళ పొద్దున్న వచ్చాం"

"పిల్ల బాగుంటుందా?"

"గుమ్మడి పండు లా వుంది. వెండిగిన్నె పట్టుకు వెళ్లాం బహుమతి; కాని పదిరూపాయల కాగితం కూడా యిచ్చిగాని రాలేకపోయాను. విడిచి పెట్టలేక పోయానే, ముండని"

"అసలు బహుమతీ అది" అంది నరసమ్మ.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు.

"సరేకాని మా అన్నయ్య నిద్రా మెళుకువా?"

"పడుకుని వున్నారు"

"నిద్రా మెళుకువా, అది చెప్పవే జాణా"

"......చెల్లీ"

"ఆ వస్తున్నా......క్షేమమేనా అన్నయ్యా?"

"క్షేమమే నమ్మా, బావగారు—"

"ఎదురుచూస్తున్నారు నీకోసం. నవ్వా వదినా వెంటనే నావెంట రావాలి, మాయింటికి"

చిటికెలు వేస్తూ పిలిచింది సీతమ్మ.

లేచి కూచుని వున్న రామం వెంటనే మంచం దిగి "అదిగో మీావదిన, ఇదిగో నేను సిద్ధం" అంటూ యివతలికి వచ్చాడు, క్రాపింగు సరిచేసుకుంటూ.

"వాళ్ళెందుకే సీతా? అనడిగింది, ఈమాటలు విని వాళ్లోకి వచ్చిన రాజమ్మ.

"మాయింటికి తీసుకువెళ్ళి, తాసికలు చెప్పి, మా అన్నయ్యచేత నీకూతుర్ని కొట్టించడాని కొచ్చాదమ్మోయ్, రాజమ్మత్తా? మానాన్నగారు వైశాఖ పూజ తలపెట్టారు. ఇవాళే వెళ్ళాలా సోమసుందరం మామయ్యా రామచంద్రపురం? నువ్వూ కూడా రావాలి, వా రెవరు లచ్చమ్మ పిన్నిగారా?

"నేనేనే సీతా! అయితే యింత జాప్యం చేశా డేం మీ నాయన, వూరంతా కానిచ్చేశారు గదా!"

"తొలికాపు ఈసంవత్సరమే కాసింది పంచదార కలశ, మా తోటలో. పెద్దకాయ లేరి కోసి అవి ముగ్గేదాకా వుండవలసి వచ్చిదండీ"

"బాగుం దమ్మా!"

"మీరు కూడా రావాలి. మీ యిల్లు తాళంవేసి వుంది, చూసే వచ్చాను"

"నాకొడుకూ కోడలూ—"

"పది నిమిషా లయింది మాయింటికి వచ్చి. అయితే, మీరు రుక్కమ్మ పిన్నిగారి యింటికి—"

"అవునవును, అక్కడే తెలిసింది సరసమ్మ వచ్చినట్టు—ఇక వుండలేక యిలా వచ్చాను"

"మరి రండి. అడుగు వెయ్యవే వదినా! ఊరందరూ వచ్చారు మొగవాళ్లు, మాఅన్నయ్య వస్తేగాని ప్రారం

ఖించడానికి వీల్లేదంటూ కూచున్నారు, మీఅన్నయ్య"

"నాకోసం నువ్వు మాత్రం కూచోలేక పోయావు, కనిపెట్టుకుని, జ్ఞాపకం వుంచుకో ?"

"బాగుంది మాట. మా అన్నయ్య కోసం మీ అన్నయ్య అక్కడ కూచునే కనిపెట్టుకుని వున్నారు; గాని వెతుక్కుంటూ నీకోసం వచ్చి నే నిక్కడే కని పెట్టుకు నుంచున్నానే వొయ్యారి భామా ?"

రామం ముందు బయలుదేరగా, చెట్టాపట్టాలు వేసు కుని, పరియాచకాలు చేసుకుంటూ అతని వెంట బయలు దేరారు నరసమ్మా, సీతమ్మాను.

అవతలి వీధికి వెళ్లడం కనక, లోపలి తలుపు లన్నీ గొళ్లెంపెట్టి వీధితలుపు తాళం వేసి, అడుగులు లెక్క పెట్టుకుంటూ లచ్చమ్మతో బయలు దేరింది రాజమ్మ.

18

రెండయేదాకా అక్కడే సరిపోయింది.

"ఇక బాగుండ" దనుకుంటూ, నరసమ్మని దొడ్డి దారిని పంపేసి, పదిమందిలోనూ కూచునివున్న రామాని కా సంగతి కళ్లతో చెప్పింది సీతమ్మ.

చుట్టూ మూగి వున్న పరిచితుల సెలవు పొంది అతి కష్టమ్మీద బయలుదేరాడు; కాని వీధిలో అడుగు పెట్టా

టప్పటికి, అప్పటికి తెమల్చుకుని అక్కడికే వస్తున్న పరిచితదంపతు లెదురుపడి పదినిమిషాలు నుంచోపెట్టే శారు, ఆసంభాషణ మాత్రం తెమల్చుకో లేక.

మరి పది బారలు వచ్చాటప్పటి కిలాంటివాడే ఆవూరి అల్లు డొకడు, అరుగుమీద వచారుచేస్తూ "వైశాఖపూజకి వెళ్ళారా యేమిటండీ ? అబ్బా, నేను రాలేకపోయానండీ పదిమందిలోకీని" అంటూ పలకరించి చెయ్యి పట్టుకుని గుమ్మంలోకి తీసుకువెళ్లి వక్కా పావు గంటసే పావేశాడు.

మరికొంచెం ముందుకి వచ్చాటప్పటి కొక ముసలావిడ యెదురుపడి, యిక్ష్వాకుల నాటి గొడవ యెత్తుకుని, యేమిటేమిటో — అడిగిందే అడుగుతూ అయిదు నిమిషాల సేపు విసిగించి విసిగించి "మరి వెళ్లు, అవతల తొందరగా వుందేమో ?" అంటూ అప్పటికిన్నీ నిష్ఠురా లాడుతూనే విడిచి పెట్టింది.

అక్కణ్ణుంచి ముందుకి సాగాటప్పటికి "రామం బాబూ" అంటూ వొక యువతి పిలిచింది.

"పిన్ని యేదీ ?" అనిన్నీ అడిగింది.

"ఇంకా చివుకులవారి యింటోనే వున్నట్టుందమ్మా"

"అయ్యో, ఇద్దరూ కలిసే వస్తా రనుకుంటూ కని పెట్టుకుని వున్నా నయ్యా"

"ఏం, నువ్వు రాలేదూ అక్కడికి ?"

"మీ అల్లుడుగారు గాఢనిద్రలో వున్నారు"

ప్రసంగవశాన గుమ్మంలోకి వెళ్లవలసి వచ్చింది రామానికి.

తీరా గుమ్మంలోకి వచ్చాడు గదా అని గొడవ విడేసిం దాయువతి.

దాంతో, మూడు నిమిషాలకుగాని అక్కణ్ణుంచి కదలడానికి వీలులేక పోయిం దతనికి.

ఆమె భర్త అదృష్టం మెచ్చుకుంటూ బయలు దేరి ఒక మలుపు తిరగడమే అన్న స్థితిలో వుండగా దస్తావేజుల లేఖరి వాకడు గబగబా గుమ్మం దిగివచ్చి, చెయ్యి పట్టుకు తీసుకువెళ్లి తన అరుగుమీద కూచో బెట్టి, ఇంగితజ్ఞానం లేకుండా రిజిస్ట్రేషనుకి సంబంధించిన సందేహం లేమిటో తీర్చుకుని,—

"గంగాబొండం తీయించనా ?

"మజ్జిగ తేట తెప్పించనా ?

"కూజానీరు పట్టుకురానా ?

"లైముజూసుకోసం పంపనా ?

"బంగినపల్లి మామిడిపండొకటి కోయించనా ?"

"అయ్యో, పనసతొన అయినా స్వీకరించరుటండీ మాయింటో, పోనీ !"

అంటూ తొమ్మిది నిమిషాలు "నిలుపు కై" దనిపించి విడిచిపెట్టాడు చివరికి.

విసురుగా బయలుదేరాడు రామం.

మళ్ళుపున్నూ తిరిగేశాడు.

తనకోసమే యెదురుతెన్నులు చూస్తోంది, అరుగు చివర నుంచుని నరసమ్మ, కనపడింది.

తను కనపడీ కనపడగానే వాలుజడ యెగిసి చుట్టు తిరిగి మెడకి చుట్టుకునేటట్టు గిరుక్కున తిరిగి విలాసగా యింటోకిన్నీ వెళ్ళి పోయింది "మొగుడికోసం వెతుక్కుంటోం" దని యే చెలికత్తె అయినా చూసి వేళా కోళమూ వెక్కిరింతా మొదలుపెడుతుం దనుకుంది కామోసు, పాపం.

జాలి పడ్డాడు.

ఆ స్థితిలో వెళ్లి బెల్లించిచూస్తూ యెదట నుంచుంటేనే మజా అనుకున్నాడు.

ఆమె విభ్రమవిలాసా లూహించుకున్నాడు.

ఏమిటేమిటో అనుకున్నాడు.

మొగాన చిరునవ్వున్నూ తెచ్చుకున్నాడు.

ఉరుకులు మొదలు పెట్టేశాడు ; కాని "మరిది గారికి కోపం వచ్చినట్టుంది మనమీద" అంటూ వొక చెణుకు చెవిని పడింది, రివ్వున దూసుకువచ్చి.

ఉలిక్కిపడి చూడగా, వేళ్లుమార్చి వేళ్ళతో కాఫీ గ్లాసులు పట్టుకుంటూ, మందహాసం చేస్తూ పక్కయింటి ద్వారాన వొక జంట.

“ మీావదినగారి కళ్ళబడ్డాపు తమ్ముడుగారు, గుమ్మాలెక్కాలి తప్ప ” దన్నాడు, పురుషుడు.

వెళ్ళి హాల్లో బల్లమీాద కూచున్నాడు రామం, లోపల మహావిసుగ్గా వుండినా పైకిమాత్రం ముసి ముసి నవ్వులు మొలిపించుకుంటూ.

పురుషుడు తనగ్లాసు ఇద్దామనుకుంటూ వుండగా, అంతకి ముందే తనగ్లాసు రామం ముందుంచేసింది “ఎంగిలి కాదు లెండి ” అంటూ యువతి.

దానికి బదులు చెప్పగలడు రామం.

స్ఫురించింది కూడా.

కాని, వెళ్ళాలి.

ఈ నిర్బంధం మాత్రం సులువుగా విడిపించుకోవాలి.

త్వరగా తప్పించుకోవాలి వారిని.

అందుకోసం ముందు చిరునవ్వు నవ్వాడతను.

గ్లాసు నోటి దగ్గిర పెట్టేసుకున్నాడు, తరవాత.

తరవాతే కూచోగలిగాడు పురుషుడు అతని పక్కన.

యువతి కూడా తరవాతే మరోగ్లాసు తెచ్చుకుని తొలుదల స్తంభాని కాను కూర్చుంది.

అందరూ కాఫీసేవ ప్రారంభించారు.

అయితే, గ్లాసుల్లో కాఫీ తరుగుతున్న కొద్దీ సంభాషణ మాత్రం పెరిగిపోయింది.

కుశలప్రశ్న లయినాయి.

పరియాచకాలు ప్రారంభం అయినాయి.

చిరునవ్వులు, అలతి నవ్వులు, విరగబడి నవ్వులున్నూ వచ్చేశాయి.

క్రమంగా స్వార్థాలు రూపొందాయి.

" భాషామంజరి స్సమాప్తః "

ముగ్గురూ గుమ్మాలు దిగారు "మళ్ళీ దర్శనం —" అని మాట తేల్చేసుకుంటూ.

సెల వంటే సెల వనుకున్నారు.

వారు గుమ్మా లెక్కాక, రామం, మధ్యదారిలో రిష్టువాచీ చూసుకున్నాడు, పదమూడు నిమిషాలు ఖర్చయి పోయాయి, ఈ నాగరికవిలాసంలో.

అది తెలిశాటప్పటి కొక యిల్లు దాటా డతను.

ఆయిల్లు దాటడం యేమిటి, అ త్తింటి గుమ్మా లెక్కడం యేమిటి వొక్కమాటే జరిగిపోయాయి.

అయితే, అది జరుగుతూ వుండగానే అడిగింది సరసమ్మ "మా బంగారమ్మకి కాఫీ యిచ్చిందా లేదా ?" అని.

"ఇంతసే పున్నారేం ?" అంది, జరగ్గానే.

"నా వెనకనే పంపేస్తా నందే సీతమ్మ ?" అని కూడా అడిగింది, ముందు తాను గడవ దాటుతూ.

జరిగిం దంతా చెప్పా డతను.

"వీధిలోకి వెడితే అనుకున్న క్షణానికి రావడం సాధ్యమా ?" అనిన్నీ అడిగాడు, తాను పడ్డ గమన శ్రమ కనపరుస్తూ; కాని దొరికిపోయాడు.

"మీ స్నేహం లెలాంటివో మా స్నేహం లలాంటివి కావూ ?" అనడిగిం దామె. "సాధ్యం అని యెవ రన్నారూ ?" అంటూ ముందు ముదలకించే.

"మొగవాళ్లెక్కడ కలుసుకున్నా కలుసుకుంటారు. మా కలా వీలవుతుందా ? నేను వాళ్ల యిళ్ళ కయినా వెళ్ళాలి, వాళ్ళు మన యింటి కయినా రావాలి. లేకలేక పొద్దున్న లా కలుసుకున్నామంటే వాళ్ళూ విడిచిపెట్టలేరు, నేనూ విడిచిపెట్టలేను, తెలిసిందా ?" అనిన్నీ అడిగింది, నిలవదీస్తున్నట్టు చూస్తూ,

మాట్లాడలేకపోయాడు రామం.

అతనిస్థితి కనిపెట్టి "మా బంగారమ్మక్క యిచ్చిన కాఫీ బాగుందా ?" అనడిగిం దామె.

"గుడ్డతో వడగట్టిన కాఫీ యెలా వుంటుం దేమిటి ?" అనడిగాడతను, ప్రసంగం మారినందుకు సంతోషిస్తూనూ,

అక్కడ తాను కాఫీ పుచ్చుకున్న దోషం తప్పించు కుంటూనూ.

"అయితే, నేనిస్తాను రండి ఫిల్టరు కాఫీ"

ఇలా అంటూ వీధిగుమ్మంకేసి అడుగు వేసిం దామె.

"ఓహోయ్, కాఫీ చేస్తూ కూచుంటావా యేమిటి నువ్వు?" అనడిగా డతను, చకితుడై వెనక్కి చూస్తూ.

"ఎందుకూ? క్షణంలో వచ్చి నిమిషంలో చేసె య్యదూ మాఅమ్మ? రండి, మనం యింతలో మినప మున్ని పుచ్చుకుందాం"

"అక్కడ పానకం పుచ్చుకున్నానూ? దారిలో బంగారు కాఫీ అయిందీ? మళ్ళీ యిక్కడ తప్పదూ? ఇక మినపసున్నికి——"

"పొద్దున్నే చేసింది రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని మాఅమ్మ మీకోసం. నాకేం, పోనీ ఆవిడకే చెప్తా కుందురుగాని క్షమాపణో కృతజ్ఞతో మీరు"

సరసమ్మ గదికేసి బయలుదేరింది, గభీమని వీధి తలుపు చేరవేసి.

"వద్దు వద్దు, అది మరీ గొడవ అవుతుంది, నువ్వే పట్టుకురా మినపసున్నోి, కుర్రోకటో" అంటూ ఆమె వెంట బయలుదేరాడు, రామం.

19

పొద్దు గూకింది.

దీపాలు పెట్టారు.

చీక ట్లలుముకున్నాయి.

అయినా, స్త్రీలూ పురుషులూ కూడా ధారాళంగానే నడిచి పోతున్నారు, మహేంద్రవాడ వీధుల్లో.

కర్షకు లిళ్ళు చేరుకునే సమయం అది, మరి.

దేవతాదర్శనానికి వెళ్ళినవారున్నూ యిళ్ళకు మళ్ళే వేళ అది, ధౌతచిత్తు లయి.

వారిలో రామం వున్నాడా అని సరసమ్మ గవేషణ.

ఇలా కాఫీ లయినాయి, అలా వచ్చి చెలికత్తెలు తనని పిలిచారు, నాలుగు దాటుతోం దనగా.

ఇక లాభం లే దనుకుంటూ బయటికి వెళ్ళిపోయా డతను, దాంతో.

ఊరియువకు లతణ్ణి చెరుకుగానుగుల దగ్గిరికే తీసుకు వెళ్ళారో, షికార్లే తిప్పుతున్నారో, చీట్లాటలోనే కూచో పెట్టారో, మరి.

బయట యింతసే వుండే రకం కా దతను, దారిలో అడ్డంకొట్టి మాటల్లో దింపా రేమో యెవ రయినా.

ఏమయినా, ఆలస్యం అవుతున్నందుకు బహూచిరాకుగా వుందా మెకి.

అసలే ప్రణయోన్మేషం.

దానికి తోడు, వంట అయి వున్న దన్న ఆత్రం.

తండ్రీ జపం పూర్తి కావస్తోం దన్న ఆరాటమున్నూ వొకటి, పులిమీద పుట్రగా.

అంచేత, గబగబా వీధిగుమ్మంలోకి వస్తుం దామె.

అరుగుమీదికి వెళ్ళి వీధిపొడుగునా పారజూస్తుంది.

దీపాలు పెట్టింది మొద లిదే వరస ఆమె రామం కోసం.

తెల్లని గ్లాస్గోచీరా, రవికా ధరించివుం దామె.

తలలోనూ మెడనిండానూ మల్లెలు.

చేతులకు గు — మ్మ్ మంటూ మంచిగంధం.

గిలుకుగిలుకుమంటూ పాదాలకు మువ్వల పాంజేబులు.

ఈ తెలుపు లన్నీ కలిసి పసుపు పచ్చని ఆమె శరీరాని కొక వింత తళు కిచ్చాయి.

దీనికి సాయం, హాల్లో వున్న గోడుగులైటు వెలుగు వీధిగుమ్మం దాటి, చీడీలమీద ఉత్తరంగిత్తమై అరుగుల మీది కెగబాకుతోంది.

కాగా, వీధి అరుగుమీదికి వెళ్ళిందా, జ్యోత్స్నాభిసారిక అయిపోతోం దామె.

"సత్యభామ తెరకెడలిందేవ్ అంటుందేమో యే చెలికత్తె అయినా చూసి" అని ఆ చిరాకుకి సాయం వీంతో ఆమెకి పులుకు.

ఆత్రంగా వీధి అరుగుమీదికి వస్తుందే గాని, రావడం తడువుగా గిరుక్కున మళ్లీ యింటోకి వెళ్లిపోతుందామె, పండువెన్నెలలో గాలివిసురు తగిలిన శరన్మేఘంలాగ.

ఆ వెళ్లడంలోనూ పడకటింటోకి వెళ్లిపోతుంది.

టేబిలులైటు ఎగసనదీసి "బతకనిస్తారా, చూస్తే ఎవళ్లయినా?" అనుకుంటుంది, అనిమిషలోచనాలతో నిలువుటద్దంలో మెగాదిగా తనని తానే చూసుకుంటూ.

"ఎవరికోసం యిదంతా?" అన్న ఆకాంక్ష పుడుతుంది వెంటనే,

రామం స్ఫురిస్తాడు నవమన్మథాకారంతో.

"వచ్చేశారేమో?" అనుకుంటుంది, దాంతో.

పరుగులు పెడుతుంది అరుగుమీదికి, మళ్లీ.

వెడుతుంది, మెరుపుతీగ అయి, యింటోకి దూకేస్తుంది, వుత్తరక్షణాన.

మధ్యమధ్య హాల్లోవున్న కుర్చీలో వాలి, చూపులు వీధిగుమ్మంలోనే వుంచి, యేదో పాడుకుంటుంది, సన్నంగా.

చీమ చిటుక్కుమంటే వులిక్కిపడుతుంది.

ద్వారంలోనూ వాలుతుంది, యెగిసెగిసిపడుతూ వెళ్లి.

ఒకమాటామె అలా వాలింది, ఇలా చీడీ లెక్కుతున్నాడు, రామం.

గడప దగ్గిరగా లోవైపున నుంచుని వుందామె,

బయట నుంచున్నా డతను వెళ్లి, బెల్లించి చూస్తూ ఆగడపకే దగ్గరగా.

. వొళ్లు జల్లుమం దామెకి మనసు ప్రఫుల్లం అయి.

" ఇంత సేపు చేశారేం ? " అనడిగింది, తమ అవిరళిత స్థితి యెవ రయినా చూసిపోతా రేమో అని బెదిరిబెదిరి వీధికేసి చూస్తూనూ, వెనక్కి వెనక్కి హాల్లోకి తప్పు కుంటూనూ, మెల్లిగా.

దీపం వెలుగంతా ఆమెని కప్పుకుంది, వెంటనే.

చకితు డయిపోయాడు రామం, ఆమెని చూసి.

అంత మహోజ్వలరూపంలో అలాంటి స్థితిలో ఆమెని చూడలేదు రాజమహేంద్రవరంలో అత నెప్పుడూ మరి.

తాను రతీదేవి యెదట నుంచున్న ట్టనిపించిం దతనికి.

పరవశు డయిపోయాడు, దీంతో.

అది గుర్తించి "ఇంత సేపు చేశా రేమండీ? " అనడిగిం దామె, అక్కడకూడా వొక్క అడుగు వెనక్కి వేస్తూ.

" నీచెలికత్తె లప్పుడే నిన్ను విడిచిపెట్టారని యెవ రయినా చెప్పారా యేమిటి నాకు, ఆక్షణంలో వూడి పడ్డానికి ? " అని యెదురడిగా డతను, ఆబగా చూస్తూ, మళ్ళీ దగ్గరసా వెళ్ళి.

" ఏం వులకం మాటలు నేర్చుకున్నా రండీ ? "

" నువ్వు నేర్చుకోలేదా వులకంగా అడగడం ? "

"పోనీ గానీ—దీపాలు పెట్టా టప్పటికే యిల్లుచేరు తుంటే యేమో చెప్పండీ"

"అవును గానీ—పొలమూరి దగ్గిరనుంచి చీకట్లో నడిచి రావడం నాకు సరదా యేమో నువ్వే చెప్పు"

"..................."

"..................."

"పొద్దు నూకాటప్పటికే—"

"నావుద్దేశమూ అదే; కాని "లేవండీ లేవండీ" అంటూ నే నెంత పోరినా "వుండండీ, వుండండీ" అంటూనే మళ్ళీ మళ్ళీ కభుర్లు విడేశారు మీ బంగా రమ్మక్క గారి బావ"

"నడే!"

ఇలా అంటూ ముసుగూ మూతీ తిప్పుకుం దామె, చేతులున్నా తిప్పుకుంటూ.

"ఏం?" అన్నా డతను.

"కూచుంటే లేవడు, లేస్తే అడుగు వెయ్యడు, వేస్తే ఆగడు, ఆయనే దొరికాడూ మీకు?"

"దొరికాడా అంటావేం, గెంటుకుపోయాడా అనక?"

"బాగానే వుంది"

ఇలా అని వొక్కక్షణం వూరుకుని "అక్కడ కచేరీ యిక్కడ షికారూనూ" అంది, నిష్ఠురంగా.

అతను మాట్లాడలే దనుకుం దామె ; కాని " అక్కడ వంటా యిక్కడ కలిక త్తెలూనూ " అనేశా డతను.

: బొమ్మ అయిపోయిం దామె.

" ఏం, మాట్లాడవేం ? "

" .... "

" ఏదో అపాండం మీద పడేసెయ్యి, చూస్తావేం ? "

" నాకు చేతకావు సుమండీ అలాంటివి ! "

" అలాగేం ? "

" మీ కలా వుంటుంది ; కాని గంటనుంచి కనిపెట్టుకుని వున్నారు మా నాన్నారు మడి కట్టుకుని, పొద్దున్న తొమ్మిదింటికి తిన్న మెతుకులు పాపం ! "

" మూడుగంటలవేళ, మధ్యాహ్నం, రామచంద్రపురం కాఫీ హోటల్లో పుచ్చుకున్న టిఫిన్—— "

" మీరు చూశారా ? "

" లక్షుమండి—— "

" మీనాన్నారులా కాదు, మానాన్నారు హోటలు మొగమయినా చూడరు "

" అవతల మీనాన్నారు కనిపెట్టుకుని వుండగా, యివతల నేను కూడా తహతహలాడిపోతూవుండగా—— "

" గుమ్మం మొక్కాటప్పటి కయినా ఆకలనిపించింది, సంతోషమే కాదూ ? "

"కనక, వడ్డించ మంటావు నువ్వు, దయ వుందన్న మాంటే కాదూ?"

"దయకేం లోటు — స్నానం చెయ్యరా యేమిటి?"

"ఇంకా అదో టుందీ? అయితే, యిదిగో, చెరువుకి వెళ్ళానంటే క్షణం"

"చీకట్లో చెరు వేమిటండీ?"

"మరి——"

"గంగాళంనిండా తోడపోశాను, రెక్కలు పడిపోయే లాగ, నూతెడు నీళ్ళు"

"చెలికత్తెలు విడిచిపెట్టారూ నిన్ను, అన్ని నీళ్లు తోడిపొయ్యడానికి?"

"పాపం వాళ్ళే తోడిపెట్టారు లెండి, నాచేతిలో వున్న చేద వుళాక్కుని"

"అలా చెప్పమరీ ...... ఇదిగో స్నానం అయిం దన్నమాటే"

పట్టెందుకుని గదిలో వుంచేసి, సబ్బుపెట్టే తువ్వాలూ పుచ్చుకుని ముందు బయలుదేరిం దామె, పెరట్లోకి"

20

పాలకీ వీధిలో దింపించి, తమ రాక విన్నవించుకుండా మని యింటిచావకలి చీడీ లెక్కాటప్పటికి, గణగణమంటూ

రెండు నిమిషాలసేపు అలారం కొట్టింది, సోమసుందరం తల్లింపున హాల్లో మంచంకింద వుండిన బిగ్ బెన్.

అందరూ మేలుకున్నారు.

చెరువుకి వెళ్లి క్షణంలో స్నానం చేసి చక్కావచ్చాడు రామం. నరసమ్మ నూతిదగ్గిర నీళ్లు పోసుకునే టప్పటికి.

ఇద్దరికీ కాఫీ యిచ్చింది రాజమ్మ.

అప్పటి కప్పుడే తాంబూలాలు సద్దివుండిన సోమ సుందరం రామానికి జామా రివ్వగా, నరసమ్మకి చీరా రవికా యిచ్చింది రాజమ్మ.

"ఇప్పు డెందుకండీ ?" అన్నాడు రామం, జామారు మాత్రం పుచ్చుకుంటూనే.

"అల్లుడు వచ్చినప్పుడు తెలుస్తుంది నాయనా నీకది" అంది రాజమ్మ, కళ్లు తిప్పుకుంటూ.

ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకుంటూ అవి ధరించి వచ్చి నవదంపతు లిద్దరూ పురాణదంపతులకు పాదాభివంద నాలు చేశారు, ముందు.

ఏదో మరిచిపోయినట్టు రామమూ "ఎందుకండీ ?" అంటూ కళ్లు చికిలించుకుంటూ నరసమ్మా గదిలోకి వెళ్లారు తరవాత.

"ఈ జామారు మీా కెంతో చక్కగా వుంది, కదూ ?" అనడిగింది నరసమ్మ, కంఠం నొక్కుకుని.

"ఈ చీర కట్టుకుంటే నువ్వు హంసపిట్టలా లేవూ?" అంటూ పొదువుకున్నాడామెని, అతను.

"పుట్టింటివాళ్ళిలాంటి చీరపెట్టినా సంబరపడుతుంది కూతురు, తెలుసా?"

"అలాగేం? ఏదో ఒకటి—అత్తవారు పచ్చంచుల బట్ట పెట్టడమే అల్లుడికి చాలా గౌరవం, అదికావా లిది కావా లంటూ మారాం పెడుతుంది; కాని అల్లుడులాగ ఓపట్టాన తృప్తిపడదు కూతురు, తెలుసా?"

పాలకీ సిద్ధంగా వుంది, బోయీలు తొందరపడి పోతున్నారు, తొరగా తెమలాలి.

సై మాట కూడా తోచలేదు.

"పోనీ. మీ మాటే ఒప్పుకుంటాను; గానీ—కొత్త చీర కట్టుకున్న పిల్ల యేమిచెయ్యాలో?" అనడిగిందామె, కొంటెగా చూస్తూ.

"నీతో నాకు వాదం యేమిటి గానీ—కొత్త జామారు కట్టుకున్న పిల్లవా డేమి చెయ్యాలో, మరి?" అని యెదురడిగా డతను, అంతకంటేనూ కొంటెగా చూస్తూ.

ఇద్దరి కళ్ళూ మెరిశాయి.

ఇద్దరి మొగాలూ విరిశాయి.

ఇద్దరి పెదవులూ స్ఫురించాయి, చివరికి.

ఇవతల, సోమసుందరం, పాలకీలో సరచమని తన

హోల్డాల్లో వున్న పరుపు చూపించాడు, చాకలికి.

"ఏమే అమ్మాయీ! ఏమీ మరిచిపోలేదు గదా?" అనడిగింది రాజమ్మ, గదిలో కాలివతల పెడుతున్న నరసమ్మని.

"ఏమేమి యివ్వదలచుకున్నావో నువ్వే జ్ఞాపకం చేసుకో" అంది నరసమ్మ.

కూతురి మాట పూర్తికాకముందే గంపదగ్గరగా కూచుంది రాజమ్మ, అందులో వుంచిన వస్తువు లొక్కొక్కటే పైకి తీసి పరిశీలిస్తూ.

"ఇది అప్పడాల డబ్బా. ఇది వడియాల మూట. ఇది చారుపొడి సీసా. ఇది మజ్జిగ మిరపకాయల బుట్ట. ఇది వట్టి వడియాల పొట్లం. ఇది సగ్గువడియాల డబ్బీ. ఇవి పసుపుకుంకుమపొట్లాలు. ఇది సున్నిపిండి — హాయ్యో, నా తెలివి తెల్లవారి పోనూ——"

"అదేమిటే ?"

"పెళ్లికి వెడుతూ పెళ్లికూతుర్ని మరచిపోయిందిట నావంటిదే. రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని చేసిన మినపసున్ని——"

"అవునేవ్ ! నాకయినా జ్ఞాపకంవచ్చింది కాదు, చూ——శావా ?"

బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ నరసమ్మ యిలా సాగతీసు

కోగా, సిసింద్రీ లాగ లేచి, లోపలికి వెళ్లింది రాజమ్మ.

క్షణంలో మినపసున్ని డబ్బా తెచ్చి అక్కడ వుంచి "అలా చూస్తే యెలాగా, గంప సర్దండీ" అని కూడా ఆజ్ఞాపించిం దామె మొగుణ్ణి, తప్పంతా తన దయితే విసుగంతా అతనిమీద చూపిస్తూ.

ఇలాగ ప్రయాణసన్నాహాలు జరుగుతూనే వున్నాయి, మనస్సులు మాత్రం యెలాగో అయిపోయి వున్నాయి, తల్లికీ కూతురికీ.

ఇటు చూస్తే గంపెడు ఉత్సాహమూ, అటు చూస్తే పుట్టెడు బెంగానూ, యిద్దరికీ గూడా.

"అట్టేపెట్టుకుంటేయెలాగా?" అని యిటూ "విడిచి పెట్టి వుండడం యెలాగా?" అని అటూ తల్లికయితే "వెడితే అమ్మ కనబడ" దని యిటూ "వెళ్ళకపోతే వారు కనబడ" రని అటూ కూతురికి.

వీటిలో యేవొకటి ఆలోచించినా తప్పనిసరిగానే కన పడుతోంది, రెండూకలిపితేనే వస్తోందిచిక్కు.

మారుచెప్పకుండా గంప సర్దుతున్నాడే గాని సోమ సుందరానికీ వుంది, యీ విభ్రాంతి.

"ఈ వారం అంతా శెలవు కావా" లని తంతి కొట్టెయ్యా మందా మనుకున్నాడు ముందు; కాని "అంత వుండలేకపోతే యేక్షణంలో నయినా వెళ్ళి చూసి

చక్కా రావచ్చు" ననుకున్నాడు, చివరి కతను.

తల్లీకూతుళ్ళే తల్లకిందు లయిపోతున్నారు.

"బండి అందకపోతే మమ్మల్నంటారు కామందులు" అంటూ కేక వేశాడు వీధిలోనే వుండి యింటి చాకలి, ఈ సమయాన,

"అమ్మా, తెమలాలి" అన్నాడు సోమసుందరం, వులిక్కిపడి గంప దగ్గిరనుంచి లేస్తూ.

"అయిం దండీ నాన్నారూ" అంది సరసమ్మ యిటు తిరిగి; కాని "వోమాటిలా రావే అమ్మాయీ" అంటూ చెయ్యిపట్టుకుని యింటిలోకి తీసుకు వెళ్ళిందా మనిరాజమ్మ.

అది చూశాడు రామం, యిక వూరుకోలేకపోయాడు.

తల్లీ కూతు ళ్ళిద్దరూ అప్పుడు పడమటింటిలోకి వెళ్ళడం వొకరొకరు విడిచి పెట్టుకోలేని బెంగ వల్ల తప్ప, మరో పని వుండి కాదని గుర్తించేశా డతను.

"కాదంటే, చెట్టునిండా వుందే కరివేపాకు — పట్టుకు వెడతావా" అంటూ రత్తగారు, అది కాకపోతే సూరిగాణ్ణి పొలం పంపి కొత్తిమీర తెప్పించనా అనో, రాయిలా తోడుకుంది పెరుగు బుడ్డి కూడా గంపలో పెట్టించనా అనో అడుగుతా" రనుకున్నా డతను.

అత ననుకున్నట్టు పెరుగుబుడ్డే తెచ్చింది రాజమ్మ, అయితే, తానే సద్దింది గంపలో.

అయినా సోమసుందరం నిమ్మకునీరుపోసిన ట్టూవు కోడమూ, తాను తొందరపెడితే బాగుండకపోడమూ — ఇది యోచించుకున్నా డతను.

అటు చూశాడు, ఇటున్నూ చూశాడు.

రిస్టువాచీ చూసుకున్నాడు, లైటుకిందికి వెళ్లి.

చిన్నముల్లు నాలుగు దాటీ, పెద్దముల్లు తొమ్మిది మీదా వున్నాయి, సెకండ్ల ముల్లు మాత్రం గబా గబా తిరిగిపోతోంది, కాలుకాలిన పిల్లిలాగ.

ఖరాగా ఆరున్నర అయేటప్పటికి వస్తుంది, అనవర్తి స్టేషనుకి రెయిలు.

ఎంతలే దన్నా యింకో పది నిమిషా లయినా పడు తుంది, పాలకీ యిక్కడ బయలుదేరడానికి.

ఎంత వడిగా నడిచినా నాలుగు మైళ్ళీదాలి, తాను.

అనవర్తి కివతలా అవతలా రెండు బల్లకట్లున్నూ దాటాలి, కనిపెట్టుకుని వుండే.

మనస్సు గుబగుబలాడిపోయిం దతనికి; గాని ఆకంగారు లోనే వొక వూహా తోచింది.

చురుగ్గా చూశాడు మామగారి కేసి.

"ఆలస్యం అయిపోతోందండీ! పోనీ, ముందు వెడుతూ వుంటాను నేను, పాలకీ వెనకాల పంపండి" అన్నాడు, దృఢనిశ్చయం కనపరుస్తూ.

అన్నాడు, స్లిప్పర్లల్లో కాళ్లున్నూ పెట్టేశాడు, తలుపుమూలాలకు వెళ్ళి.

"అవు, నలా చేస్తేనే బాగుండేలా వుంది" అంటూ లేచినుంచున్నాడు, సోమసుందరం.

"గంప నా కెత్తెయ్యండి బాబయ్యా" అంటూ సూరిగాడున్నూ ముందుకి వచ్చేశాడు, ఈసందట్లో.

సాహసించేశాడు రామం.

సోమసుందరం అడుగు వేశాడు; కాని అంతకి ముందు తానే ఆవని చేసి, బయలుదేరేశాడు కూడా "అత్తా, వెడుతున్నానండీ" అంటూ.

మొదట తడబడిపోయింది రాజమ్మ; కాని తరవాత "వె-డు-తు-న్నా-వా?" అని పైటకొంగు పెదవుల మీాదికి తీసుకుంటూ వీధి గుమ్మంకేసి రెండడుగులు వేసింది; కాని నిలిచి పోయింది.

నరసమ్మకి మాత్రం మొక్కడ లేని తొందరా పుట్టింది.

కాళ్ళల్లో వొణుకే పుట్టేసిం దామెకి.

"అమ్మా, తెమలా" లన్నాడు సోమసుందరం మళ్లీ.

ఆత్రం కనపరుస్తూ కూడా అన్నా డతనీ మాట.

అది కంగారే పుట్టించగా "వస్తున్నా నండీ" అంటూ నరసమ్మ అడుగు వేసిం దిటు.

తుళ్లిపడింది రాజమ్మ, అదిచూసి.

"చాకళ్లు వూరుకునే వుండగా, మీతొందర యెక్కు-వయి పోయిం దేమిటండీ మహా? కష్టమూ సుఖమూ మాట్లాడుకోవాలా బిడ్డా నేనూను?" అంటూ కన్ను మంది, పెనిమిటిమీద ఆమె.

"అమ్మాయీ —"అని పిలిచింది.

ఆబగా పొదువుకుంది కూతుర్ని "మళ్ళీ—" అని.

చివరికి సరసమ్మే సాహసించేసింది.

వెళ్ళిపోతున్నారు మరి "వారు"

తానిక్కడ దిగడిపోడమూ, అతనుమాత్రం రాజ-మహేంద్రవరం వెళ్ళడమూ తటస్థపడితే దిగులుగానే వుండేదామెకి; గాని అలా లేదిది.

ఇదేమిటో కొత్తగా వుంది.

అంతకంటే తీక్ష్ణంగానూ వుంది.

పరకాయించుకోగా "వెళుతున్నా నండీ" అంటూ అత నన్నమాటలో అసంతృప్తీ అనడకలో కోపమూ స్ఫురించాయామెకి.

అయితే, ఆకోపం తనమీదా అమ్మమీదా?

ఇది కూడా యేర్పరించుకోలేకపోయిం దామె.

గుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి.

చూపులున్నూ చెదరిపోయాయి.

కాళ్లు మాత్రం ఆడాయి, అప్రయత్నంగా.

" పాలకీలో కూచోతల్లీ " అన్నాడు సోమసుందరం వెనకనే వచ్చి.

అంతవరకూ తల్లీ కూతురూ గూడా యెరగరు, వీధి లోకి రావడం.

అప్పుడున్నా వాకర్నొకరు విడిచిపెట్టుకునేటప్పటికి రెండు మూడు నిమిషాలు గడిచిపోయాయి.

" వెళ్లి వస్తా నండీ, నాన్నారూ " అంటూ తండ్రితో చెప్పాటప్పటి కింకో రెండునిమిషాలు పట్టింది, నరసమ్మకి.

" అమ్మా " అంది మరి మాట్లాడలేకపోయింది.

చూడగా, తల్లి దిగాలుపడిపోయి వుంది.

మిడుతూ మిడుతూ చూసుకున్నా రిద్దరూ.

" లేవండి రా " అన్నాడు ఇంటిచాకని, తనవాళ్లని.

దాంతో మనస్సులు కలిగిపోయాయి, తల్లికీ కూతురికీ.

కళ్లున్నా చెమ్మగిల్లాయి.

ఇటు పెదవులు రావిరేక లయిపోయాయి ; కాని అటు కాళ్లు పాలకీలోకి దారితీశాయి, నరసమ్మకి.

ఇటు చూపులు చెదిరిపోయాయి ; కాని అటు, కింద జీరాడుతున్న నరసమ్మ కుచ్చెళ్లకొంగు పాలకీలో సర్దాయి, రాజమ్మ చేతులు.

రెప్ప వేశాటప్పటి కిద్దరి మొగాలూ వొక వొత్తున వున్నాయి.

పరకాయించగా, పాలకీ మెత్తుకునివున్నారు బోయీలు.

నిదానించాటప్పటికి ఓంభాయిపాట ప్రారంభించేశారు కూడా, చురుసుగా అడుగు వేస్తూ.

తడబడుతూ వెంట బయలుదేరింది రాజమ్మ.

"అమ్మాయీ —" అంది మాట తెమల్చుకుని. మరి, ఆమెకి ముందు మాటా రాలేదు, ఆవచ్చినమాట అయినా నరసమ్మకి వినపడాలేదు.

ఇంతలో మళుపు తిరిగేసింది పాలకీ.

ఝంఝామారుతంలో యేలకీలత అయిపోయింది రాజమ్మ, దాంతో.

నుంచోనూ లేకపోయింది.

ఉసూరుమంటూ వెనక్కి మళ్లి, తూల్తూ తూల్తూ వాళ్లోకి వెళ్లి, నిట్టూర్పు విడుస్తూ కవాచీబల్లమీద వాలిన్నీపోయిం దామె, చివరికి.

సోమసుందరం కూడా, మురుగుకాలవ దాటేదాకా యేమిటేమిటో చెబుతూ పాలకీ పట్టుకునడిచి "తల్లీ, నాలుగైదు రోజుల్లో వస్తానేం?" అంటూ గరువుమీదికి వెళ్లిపోయాడు, కాళ్లీడ్చుకుంటూ.

నలుగురు బోయీలు పాలకీ మోస్తున్నారు, మరో యిద్దరు చెమటలు కక్కుకొంటూ వెంట వస్తున్నారు; కాని తా నేకాకి అయిపోయినట్టనుకుంది నరసమ్మ.

క్షణక్షణానికీ తల్లీ తండ్రీ యింకా యింకా దూరం అయిపోతూ వుండడమున్నా గుర్తించుకుంటోంది.

అయితే, రామం ముందు నెడుతూ వుండడం జ్ఞాపకం వచ్చిందింతలో.

పాలకీ అటే వెడుతోంది, త్వరగానే కలుసుకుంటుంది; కాని నూరిగాడితో సమంగా నడుస్తున్నాడతను పాపం.

గబగబా నడుస్తున్నాడు, రెయిలందదేమో అని.

ముచ్చెమటలూ పోసివుంటాయి.

తహతహ పుట్టిందామె కీస్ఫురణతో.

రాణీ అయి తాను పాలకీ యెక్కడమూ, తన యేడు గడ — తన, ప్రభువు — తన దేవుడు నడవడమూనా?

గిలగిల్లాడిపోయింది, ఈభావనతో.

అది భరించలేక వొక్క కేకపెట్టింది "త్వరగా నడవా" లని వూగిపోతూ; కాని వెంటనే సిగ్గుపడిపోయింది "పినిమిటిగారిని పాలకీ యెక్కమందామను కుంటున్నారమ్మాయిగా" రనుకుంటారేమో బోయీలని.

"మాట అనేస్తారేమో కూడా మొగాన?" అనిన్నీ భయపడిపోయింది.

గభీమని వెంటనే పాలకీ తలుపులు మూసేసుకుంది, రెండు పక్కలా.

ఇంకేం?

భయం పోయింది, దీంతో.

మనస్సునున్నా కుదుటబడింది.

ఈస్థితి కలిగాటప్పటికి "ఈపాటికి స్టేషను చేరుకుని వుంటా" లనిపించింది.

ప్లాటు ఫారంమీద వొక చివర కూచునివుండి సట్టునున్నా తోచిం దతను.

తనకోసమే యెదురుచూస్తున్నా డత నక్కడ.

మరి, తాను?

ఈజిజ్ఞాస కలిగాటప్పటికి, తలుపులు మూసివుండిన పాలకీ, అంతఃపురం అన్నట్టు తోచిం దామెకి.

ఇటుసిగ్గు అటు బిడియం, ఇటు మురిపం అటు ముచ్చట, ఇటు వుత్సాహం అటు వుల్లాసం, ఇటు దిటవు అటు సాహస మున్నూ అయి, తెరమీద ఫిలింరీలు నడుస్తున్నట్టు తమ అంతఃపురికవిలాసాలున్నా స్ఫురించాయి, వెంటనే.

ముగ్ధమోహన మైన ఆమె మొగం ఆనందముగ్ధం అయిపోయింది, దీంతో.

1927 ఆగష్టు నెల అభ్యుదయ పత్రికనుంచి
(సవరణలతో)

అరణ్యకాండము

ఆరికాళ్ళ కింద మంటలు

"దిమ్మచెక్కలాగ అలా కూచోకపోతే శాస్త్రగంధం తియ్యరాదుషే? రోజూ పురమాయించాలా?"

"పెద్దబావ నిన్ననే వెళ్లిపోయాడు కదా—"

"గంధం పూసుకోతగ్గవాళ్ళే కనబడ్డం లేదూ నీకు!"

"పోనీ, పురమాయించి నట్టే చెబితే యేం?"

"మీఅమ్మా మీనాన్నా—నోటితో చెప్పాలిషే?"

"లేకపోతే యెలా తెలుస్తుందీ నావంటిదానికీ?"

"నిజంగా నీకీ మాత్రం వూహా యోచనే లేదూ! మునలాళ్లా ముక్కాళ్ళా వాళ్ళ కేమే నిక్షేపం లాగ గంధం పూసుకోకా?"

"..............."

"ఈజన్మలో నీకెలాగా ఆ యోగం లేదు. ముందు జన్మలో నయినా సుఖపడాలంటే యిప్పుడిలాగ ముత్తయిదువులికి గంధం తీసి యివ్వడమూ, మల్లె మొగలు దండలు గుచ్చి వెయ్యడమూ — అందులోనూ కన్న వాళ్ళకి. ఇంతకంటే పుణ్యం యేమిటే?"

"చూశా అనుభవించా గంధం పూసుకుంటే యెలాంటి సుఖం కలుగుతుందో, వొకళ్ళ కలాంటి సుఖం కలిగిస్తే యెంత పుణ్యం వస్తుందో తెలవడానికి ? ఇంతకీ ఈజన్మలో యింతేయింది, ముందుజన్మలో సుఖపడ నేమో అని బెంగ. ఏదో, చేతులారా ప్రాణాలు తీసుకో లేక బతకడం. కాక పోయినా ముందుజన్మలో మనిషినే అయి పుడతా నన్న మాటేమిటి ? "

" నిజమే. ఇలాంటి బుద్ధులుండే వాజమ్మ మనిషి జన్మ రమ్మంటే మాత్రం యెలా వస్తుందీ ?"

" వచ్చేం వొరగదోసిందీ ? ఇంతకంటే పశువు జన్మో, పిట్టజన్మో వస్తేనే నయం, యీరాతా యీకోతా—— "

" వెనకటి జన్మలో యెవళ్ళని చూసి యేడ్చావో ? ఎవళ్ళ సుఖం వడగొట్టావో ? ఎవళ్ళకి యెడబంధాలు కల్పించావో ? లేకపోతే నీ కిప్పుడీ రాత యెందుకు వస్తుందీ ? కనక ముందుజన్మకోసం జాగ్రత్తపడవే అంచే-నీకోసమేగాని నాకోసమా యేమిటి ? "

" నీకోస మని యెవ రన్నా రేమిటి? అస లెవరికోసం అయితే మాత్రం నాకు తప్పేతుం దేమిటి ? నువ్వు ప్రేమ వున్నదానవు కనక నీకూతురికోసం గంధం తియ్య మన్నావు, తప్పని యెవరన్నా రేమిటి ? నాకా వూహ కలగలేదు గాని నేనేం తియ్య నన్నానా తియ్యనా ?

నువ్వు స్పష్టంగానూ, కచ్చితంగానూ చెప్పావు కనక యివాళ మొదలుకుని యేరోజు నయినా తియ్యకపోతే అడుగు. తిని కూచోవాలంటే సాగుతుందా యేమిటి నాకు? రెక్కల్లో సత్తువ వుంది కదా?"

"వోసి నీ మొగం యీడ్వా, కాస్త మాట అనే టప్పటికి కొంత దండకం విడేశావే"

"..................."

"తల్లికీ తండ్రికీ చెయ్యడానికే యేడ్చేదానవు నువ్వు మరొకళ్ల కేం చేస్తావే?

" ...."

"పెద్దబావ వుండిన వారం దినాలూ యేడుస్తూనో, మొగం మాడ్చుకునో కాస్త గంధం తీశావే! స్నానానికి కసిన్ని వేన్నీళ్లు కాచావే! ఇంతేనా నువ్వు చేసింది అత గాడికి? వేదం అంతా చదువుకున్న బ్రాహ్మణ్ణు, అత గాడికి చెయ్యడం దేవుడికి చెయ్యడం కాదుషే?"

"ఆవివరా లన్నీ పెట్టిపుట్టినవాళ్ళకి గాని నాకుకాదు. నాబతుక్కి దేవుడయినా వొకటే, మని షయినా వొకటే—తుదకి దెయ్యం అయినా వొకటే. ఎవరికయినా చెప్పిందల్లా—తోచింది కూడా—చేత నయినంతా చేశాను. నేనేమీ వొళ్లు దాచుకోలేను"

"దాచుకుండా మనుకుంచే సాగనిస్తారా యేమిషి!"

"సాగనిస్తున్నారా యేమిటి? సాగనివ్వమని నే నేడ్చానా యేమిటి? దొడ్లో గేదీ వుంది, యింట్లో నేనూ వున్నాను, ఇంటిల్లపాదికీ—"

"వోసి నీసిగ్గు చిమడా, కని పెంచే గేదికీ నీకూ సావత్యంపే? కనా లని—యెంత వూహా వుందే దిక్కుమాలిన పీనుగా?"

"..................."

"దరిద్రం వోడుకుంఛూ పుట్టుకువచ్చావు నీకే అంత అదృష్టం?"

"..................."

"నువ్వే ముహూర్తాన కడుపున పడ్డావో అప్పుడు చచ్చి బతికింది మాఅమ్మ. నువ్విలా చేటలో పడ్డావు. మీనాన్న వుద్యోగం అలా పోయింది"

"నాకు వుస్తి కట్టాడు ఆపిల్లాడు చచ్చాడు. ఏం, యీమాట కూడా అన్నావు కాదేం?"

"వోసి నీయిల్లు—అనలే దేమసి యింకా ముదల కించడం కూడానా? నిజంగా నిన్ను పెళ్ళాడి వుండకపోతే బతికేవుండును ఆ వెర్రితండ్రి. పదహారేళ్ళకే "దరుడు పారం"—అత నెంత వుద్యోగస్థు డయిపోయి వుండునో నీ కేం తెలుసూ? పైగా చచ్చాడు చచ్చాడని యీావ డింపు కూడానా!"

"..................."

"నీకు పుస్తకట్టడమే అతనికి ముప్పయిపోయింది"

"..................."

"నువ్వు కాలు పెట్టావు, వొక్క కొడుకు—ఆతల్లి కడుపు కాలిపోయింది"

"..................."

"నిజంగా చచ్చే సుఖపడ్డాడా అబ్బాయి. అతను బతికే వుంచే నువ్వు కాపరం చేస్తావా? కాపరమే చేస్తే అన్నం పెడుదువా? అన్నం పెడితే నిద్ర పోనిస్తావా?"

"నిద్రపోనిస్తే ఆనిద్రలో, పీక పిసికి—"

"ఆ, ఆ! ఏమనిపేలావూ? ఎంతపొగరెక్కావూ?"

"..................."

"నువ్వెంతపనీ చేసే దానవు మాత్రం అవుదువు. విన్నావా? నువ్వెంత కేనా సాహసురాలవు"

"..................."

"చేసుకున్న వాణ్ణి, చచ్చి స్వర్గాన్నున్న మొగుణ్ణి—"

"నన్ను చేసుకున్నాడు గదా, మరి, ఆపిల్లాడికి స్వర్గం వస్తుందా?"

"నిజమే. అదీ నిజమేనే. ఎంత జాణ వయినావూ? కొంప చెడపుట్టి—మనోవర్తి కయినా గతిలేకుండా—"

"మనోవర్తా? నాకెందుకూ మనోవర్తి? నాకు డబ్బెం

దుకూ ? చాకిరీ చెయ్యడంకోసం పుట్టాను. ఎవళ్ళు చేయించుకున్నా చేస్తాను. చేయించుకున్నవాళ్లు గంజ నీళ్లు పొయ్యకపోతారా ? చేయించుకోడాని కయినా పొయ్యకపోతారా ? ”

“ కనక చెయ్యి, పుచ్చినట్టు చెయ్యి ”

“ పుచ్చినట్టేం, చచ్చినట్టు చేస్తాను. చేస్తూనూ వున్నాను కనపడ్డం లేదూ ? ”

“ కనపడకేం, నిక్షేపం లా కనబడుతోంది. నాకేం కనపడకా ? మీనాయనమ్మకి లాగ నాకూ కళ్లు పోవా లనుకుంటున్నావు కాబోలు, వాక్షనాటికి పోవు. నన్నన్న వాళ్ళ కళ్ళుపోతాయి. దించుకు పోతాయి.........నా చేతుల్లో పుట్టి, నాచేతుల్లో పెరిగి నన్నెదిరిస్తావా ? నన్నెది రిస్తావా అంత ! నన్నెదిరించి నువ్వు బతగ్గలవుషే ?

“ నాకు బతకా లని వుంటేనా నీతో పంతం వేసు కోడానికీ ? కనక ఆవుపాయం మాత్రం కాస్త తొరగా చూడు. చాలా పుణ్యం వస్తుంది నీకు ”

“ ఏమన్నావూ ? ఏం పేలుతున్నావూ? నేనేం మందులు పెడతానా మాకులు పెడతానే ? ఎంతలేసి మాట లంటు న్నావే చలితేలు లాగ కుంక పీనుగా ”

“ .. .. ”

“ ఎంత వొళ్లు కరుచుకు తిరుగుతున్నావే పింజారీ ! ”

"..................."

"......చద్దువు గాని, చద్దువుగాని—నేను కాస్త నిద్రపోయి లేచాటప్పటికి, అదిగో, బాగుచెయ్యకపో మహామ్మాయి వండించేస్తానో లేదో చూసుకుందువుగాని"

"............"

"నేలబెట్టి రాసేస్తాను కాని నిన్ను చాననిస్తానుటే?"

"..................."

2

"ఏమేచెల్లీ, వొక్కపని చెబుతాను చేసిపెట్టవూ?"

"అడగడం యెందుకే?"

"అయితే చేస్తానను"

"చెయ్యకపోవడం యెలా వస్తుందీ? చేస్తా ననిచెప్పి చేస్తున్నావా చేసే వన్నీనీ?"

"......ఈగుడ్డ రైక కుట్టిపెట్టాలి. అంతే"

"అలాగే........."

"దీపాలు పెట్టాటప్పటికి—తెలిసిందా?"

"ఇవాళ నావల్లకాదు సుమా! రేపు—"

"ఇవాళేం చేస్తా వమ్మా?"

"పెద్దక్క తన కూతురికి జుబ్బా కుట్టమని భోజనం కాగానే యిచ్చింది గుడ్డ. ఈపని తెమలగానే ముందది—"

"పోనీలే........"

"......అదేమే అలా వుళాకుట్టంటావూ?"

"..........అక్కర్లేదులే....."

"నేను కుట్ట ననలేదు, ఆపైని నీయిష్టం"

"కుట్ట నని నోటితో అనాలా యేమిటి? పైగా నీయిష్టం కాని నాయిష్టమా యేమిటి? నాయిష్టమే అయితే నువ్వు నాయిదా వెయ్యగలవా యేమిటి?"

"ముందు పుచ్చుకున్న పని వెనక్కి పెడితే అదే మంటుందో యే మయినా ఆలోచించావా?"

"కొడుతుందా యేమిటి?"

"..................."

"దాని కూతురికి లగ్గం మించిపోతుందా యేమిటి?"

"..................."

"అసలు పెద్దదంటే నీ అభిమానం. అది నే నెరగ ననుకున్నావా? స్పష్టంగా అలా చెప్పెయ్యక యీముసుగులో గుద్దులాట లెందుకూ?"

"దుడుగూ దుడుగూ మాట లనెయ్యడ మేనా కాస్తేనా నాసంగతి చూడ్డం వుందా?"

"నీసంగతి కేమమ్మా? వండాలా వార్చాలా?"

"అదే నయం, మడి కట్టుకుంటే చాలా పనులు తప్పించుకోవచ్చు"

"ఇప్పుడయితే మాత్రం, యీ ఆకసిన్ని కందులూ బాగుచెయ్యడమేనా ?"

"......కసిన్నిటే యిప్పి ?"

"కసిన్ని కాదు, నాలుగు కుంచాలు. అంతేనా ?"

"ఇప్పుడెన్ని గంట లయిందో యెరుగుదువా ?"

"రెండే కాదూ ? మూడు కొట్టేటప్పటికి కిదయిపోతుంది. తరవాత ?"

"ఒక్క గంటలోనా ?"

"పోనీ నాలుగింటికి. తరవాత యేం చేస్తావమ్మా ?"

"గంధం యెవరు తీస్తారూ ?"

"అదెవరికే! బావ నిన్ననే వెళ్లిపోయాడు కాదూ ?"

"అమ్మకీ నాన్నకీసీ"

"అమ్మ తియ్యమంటా ?"

"అమ్మ కాదు అమ్మమ్మ"

"అదేమిటే"

"అదేమిటే అంటే ?"

"అమ్మమ్మ చెప్పడానికి——"

"తప్పేం ? ప్రేమగల తల్లులు, ముద్దుల కూతుళ్ళ కోసం పురమాయించుకుంటారు. చెప్పకుండానే యెందుకు తీశావు కాదని——"

"శాబాస్, పోనీ అరగంటలో అదయిపోతుంది."

"అరగంటకా ?"

"వొక్క గంటకే అవు. అప్పుడు ?"

"మరో పని తగలకపోతే అక్క కూతురిజుబ్బా—"

"......ఎంత చెప్పినా చివరి కదే మాట. కాస్తేనా సరసం తెలిస్తేనా ? ఇవాళో రేపో వస్తాడు మీాబావ. నెల్లాళ్లకిందట వచ్చినప్పుడు తెచ్చి యిచ్చా రిది. మళ్లీ వచ్చేటప్పటి కేనా—"

"ఇన్నాళ్లూ చెప్పావు కావేం మరి ?"

"ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. కాకపోయినా గంట పని, ఎన్నాళ్లు చెప్పా లేమిటి యీమాత్రం మహాభాగ్యానికి ? నువ్వు గట్టిగా తలుచుకుంటే అరగంటకే అయిపోతుంది......కుట్టిపెట్టవే. ఏమే చెల్లీ ?"

"కుడతా నన్నాను కదూ ?"

"ముందు కట్టాలి......ఏం ?"

"ఏది ముందయినా నాకొక్కటే. అయితే పెద్దక్కకి కోపం రాకుండా చూస్తావా ?"

"......నీయిష్టం వచ్చినట్లు తగులడు. నేనే పని చెప్పినా యింతే నువ్వు. పెద్దదంటే పడిచచ్చిపోతావు. అదీ నువ్వూ కట్టకట్టుకుని గోదావరిలో దిగండి. కాస్త రైక భాగ్యానికి—నేను కుట్టుకోలే ననుకుంటున్నావు కాబోలు పాపం. నువ్వీమాత్రం సాయం చెయ్యకపోతావా అని

ఆనవద్దందుకు—పోనీ, రేపు సాయంత్రానికి తప్పకుండా కుట్టేస్తావా ?"

"..........ఆ"

"వీలయితే రేపు పొద్దున్నే కుట్టెయ్యి. కొత్త చీర కట్టుకుని పాపపోదెమ్మత్తగారి యింటికి వెడదా మని—దానిమీంది కిదెంతో బావుంటుంది. కదుటే చెల్లీ ?"

"చెల్లాయికి తల అంటడమూ, తమ్ముడికి తల దువ్వడమూ, అక్కకూతురి పక్కగుడ్డలు—"

"ఆవెంతసేపే ?"

"మరి దూడల సాల ?"

"బాగుచేస్తా వనుకో ?"

"పాలు ?"

"పితికేస్తావు. డాలిమీంద పడేస్తావు. చల్లకూడా అయింం దనుపించేస్తావు. నాన్న పంచె వుతికి ఆరేస్తావు. ఇంతేనా ? ఇంకేమిటమ్మా ?"

"అవన్నీ నీకెందుకు, నేను చూస్తాను కాదూ ?"

"చూస్తా నేమిటి చేస్తా నను"

"అంటే చేసినట్టూ అనకపోతే మానేసినట్టూనా ?"

"సరే, యేం సంగనాచివే మామ్మా ?"

"................."

"ఎంత కటికితనమే మాతల్లీ ?"

"....................."

"ఎంత బతిమాలినా గిజా అనే—అయితే రేపు సాయంత్రానికి తప్పకుండా కుడతావా?"

"కుడతాను"

"మరిచిపోకు సుమా. అసలు, మధ్యాహ్నం భోజనాలు కాగానే నీదగ్గిరే పడుకుంటానులే నేను. దిక్కుమాలిన ఎండలు ముదిరిపోవడంవల్లం తిండి తినగానే కసింతసేపు నిద్రపోతేగాని—మళ్ళీ నేను లేచాటప్పటికి కుట్టేస్తావు, కాదుటే?"

"....................."

"మీ బావ ఎంతో మెచ్చుకుంటారు నిన్ను. మాకు వుద్యోగం అయాక నువ్వు వచ్చి మాదగ్గిర వుందువు గాని. ఏం, వుంటావా?"

"....................."

"మాట్లాడవేమే?"

"మాట్లాడ్డం ఎందుకూ? ఎవరి దగ్గిరా వుండక పోతే రోజు లెలా వెడతాయీ నా బతుక్కి?"

"ఎంతపటా టన్నావే దిక్కుమాలినదానా! నీకంత నీరసంగా వుందా నే నంటేనూ? నువ్వు రాకపోతే నేను చేసుకోలే ననుకున్నావా? అసలు వంటలక్కనే పెట్టేసుకుంటాము మేము, ఒకళ్ళ అవసరమే మాకులేదు"

"....................."

"తోడబుట్టినదానవు కదా—గతి లేనిదానవు కూడా కదా అని—రేపు కుట్టకపోతే అమ్మమ్మతో చెబుతా నేమనుకున్నావో మరి?"

"....................."

"వోస్! మాట్లాడితే కంట నీళ్లు. ఎవరికీ భయంలేదు"

"....................."

3

"జుబ్బా యెంతవరకూ—ఇంకెందుకే గంధం?"

"వ్రాసుకోడానికి"

"ను—ఎవరూ?"

"అమ్మా, నా—"

"మళ్ళీ యెప్పణ్ణుంచే?"

"ఎప్పణుంచో యెందాకానో నాకు తెలియనూ తెలియదు, తెలియనూ అక్కర్లేదు. నీకు కావలిస్తే అమ్మమ్మని—"

"ఆవిడ పురమాయించిందా?"

"అవును"

"........సరే, అదంతా నా కెందుకు గానీ—ఇంతకీ మేనా కుట్టావా జుబ్బా?"

"కత్తిరింపు లయినాయి"

"సెబాస్! పదకొండు న్నర కనగా యిస్తే యిప్ప టికి కత్తిరింపులా అయినాయి?"

"అవయినా అయినందుకు—"

"సంతోషించ మంటావా? నాపనంటే నీకంత వేళా కోళమూ వెక్కిరింతగానూ వుందా?"

"...................."

"ఎందుకసుర్లు అలా చూస్తావూ? ఈకాస్తకే యింత రోషం వచ్చేదానవు, మరి, సగంసగమే చేసి యెందుకు మానేశావూ?"

"అయ్యో, నాబతుక్కి రోషం కూడానూ. ఎవళ్లేవని చెబితే అది పుచ్చుకోవాలి గాని లేకపోతే—"

"ఇంకా యెవరెవ రేమేం పనులు చెప్పారూ?"

"నువ్వొ అలా వెళ్ళావు, నాలుగు కుంచాల కందుల తట్టా వచ్చి నా నెత్తికెక్కింది"

"అయితే?"

"అయితేనా?.........చచ్చి దోరి అది దించేసు కుని యిదిగో సానదగ్గిర కూచున్నాను"

"ఇదయాకా?"

"...................."

"నాలుగు తిప్పులు తిప్పుతావు గిన్ని గిన్ని—రుగ

నిండి చక్కాపోతుంది. తరవాత యేం చేస్తావమ్మా?"

"...... ఇప్పటికి నీకూతురి జుబ్బా మాత్రమే కనపడుతోంది. మరో పనేదీ తగలకపోతే అదే చేస్తాను"

"తప్పకుండా చేసిపెట్టు. ఇదెంతసేపులే? తరవాత యెవరికీ తెలియకుండా జుబ్బా పుచ్చుకుని డాబామీద కూచో, యించక్కటి గోదావరి గాలి వస్తుం దక్కడికి"

"గాలికోసం డాబామీదికే వెళ్ళనక్కర్లేదు. నే నెక్కడుంటే అక్కడే కావలసినంతానూ"

"ఇక నీయిష్టం. ఊరికే నీసుఖంకోసం చెప్పాను; గాని నాకు కావలసింది జుబ్బా కుట్టెయ్యడమే. అయితేనూ? చిన్నక్క యేమిటీ యిచ్చి వెళ్ళిందిటా?"

"దానికి సైకిల్ కుట్టిపెట్టాలట"

"తనకి చేతకా దటనా?"

"..............."

"దొరగారు దయచేస్తా రటనా?"

"..............."

"నే నిచ్చినప్పుడే యివ్వాలి కామోసు నటనా"

"..............."

"అయితే దానికూడా చింపు లయినా యటనా?"

"..............."

"వులిక్కిపడి చూడనక్కర్లేదు. అబ్బో నీగుణం నాకు

తెలియ దనుకున్నావేం ? అదంటే నీకు దిక్కుమాలిన అభిమానం. అంచేత నేను ముందిచ్చిన పనిమానేసి అది మొదలుపెట్టావు ”

“చూసీ చూడని మాటలు—”

“ చూడనే అక్కర్లేదు. లక్షమాట్లుచూశానుకూడా. దాని మొగుడు ఇంగ్లీషు చదువుతున్నాడని— ఇంకా నాలుగేళ్ళకాని బి. య్యే కాడుట. అదయినా యీ మధ్య ఫేలయిపోకుండా వుంటేట. మీబావ చెప్పారు చాలామాట్లు. బి. యే. అయితేగాని— అయినా యీ రోజుల్లోలాభం లేదుట ”

“ చెప్పే దేమయినా వినిపించుకోడం— ”

“ ఇంకా చెప్పడం యెందుకూ, యీ మాత్రమూ తెలియదనుకున్నావా ? నువ్వెప్పుడూ దానికోసం దోర్లి పోతావు. నాకంటే నీక దేమీ వొరగబెట్టదు ”

“ .... ”

“ చంటిపిల్లే యెక్కువో తాడిచెట్టు లాగ కాపరం చేసేదే యెక్కువో కనిపెట్టలేక పోయావు ”

“ .... ”

“ తండ్రి తెచ్చిన గుడ్డ, పింతల్లివి నువ్వు కుట్టిపెడతావని—చూడవే, చూడవే నీకేసి యెంత ఆశగా చూస్తోందో నా రత్నాలమూట ?”

" దిక్కుమాలిన పిన్ని, చచ్చిపోయిన పిన్ని, నాకేసి చూస్తే ఏ మేం వుంది తల్లీ .....మామ్మో, మాతల్లే! నామీద వాల్తావు, మీఅమ్మ దగ్గిర నే నెంతటిదాన్ని కన్నా! జుబ్బా కుట్టిపెడతా నమ్మా! రాత్రి తిండేనా మానేసి కుట్టిపెడతాను. ఏం, సరా? "

" చేరదీసినవాళ్ళని పట్టుకుని పాకులాడతారు పిల్లలు. నీకు తెలిసింది కాదు గాని, నాపిల్ల నీపిల్లే అనుకుంటే యెంత బాగుంటుందీ? ఇలా అయినవాళ్లు లోకంలో అక్కల పిల్లల్ని పెంచుతూ యెందరు సుఖపడ్డం లేదూ!"

" .... "

" చిన్నక్కలాగ మాయమాటలు చెప్పడం నాకు చేతకాదు. నువ్వంటే నే నెంత అభిమానపడి చస్తానో— యెందుకూ చెప్పుకోడం? నువ్వు నాతో మాయింటికి వచ్చావంటే నిమిషంలో లేవగొట్టెయ్యనూ మాఆడ బడుచునీ? నాయింటి పెత్తనంకూడా నీ కిచ్చెయ్యనూ? "

"..................."

" నువ్వు చేసే చాకిరీ చూస్తే—నువ్వు పిల్లని చూసు కుంటూ వుంటె నీకొక్క పని చెబుతానా నేను? "

" .... "

" ఇంచక్క మాధవస్వామి గుడి మాయింటి కెంతో దగ్గిర. రోజూ వెళ్ళి పురాణం—అంతకంటే నీకు మరేం

కావాలీ? గుప్పెడన్నమూ, చారెడు బట్టా—నీకు లోటు చేస్తానా నేను? తాళాలు నీచేతికే యిచ్చేస్తారు మీబావ. నెల్లాళ్ళు తిరిగారంటే దోసెడేసి రూపాయలు. నోములూ, వ్రతాలూ, కాశీ రామేశ్వరాలూ — వో! నీకడ్డేమిటీ నాయిఁటోనూ?"

"..................."

"చిన్నక్కతో వెడదామని వుబలాటపడుతున్నావేమో, అది నిన్ను తీసుకువెళ్ళదు. వాంబెత్తు పీనుగు అది నీకు అన్నం కూడా పెడుతుందా? కాఁపోయినా పెట్టడానికి దానికేం వుందీ? పాస్ పీస్ మంటూ యింగ్లీషే గాని భూమేదీ? రెండకరాలేనా? అదేనా మెరక. మాది పదెకరాల చెరువుకింది పల్లం. ఇంతకీ దాని మొగుడు—అలాంటిచోట నువ్వుండగూడదు"

"..................."

"నువ్వేనా వూహ తెలిసినదానవు గాని చంటిపిల్లవు కావు, బాగా ఆలోచించుకో"

"..................."

"ఈమాటలు చిన్నక్కతో అన్నావుసుమీ! వో—త్తి కజ్జాగోరు పీనుగు నన్నేం చెయ్యగలదు గానీ—అయినా యెందుకూ?"

"..................."

"చెప్పకేం"

"అలాగే"

"నే నొక్కమాటు వాళ్ళ సుందరమ్మగారి యింటికి వెళ్ళి వస్తాను, యిదయిపోగానేజుబ్బాకుట్టేస్తావు కాదూ"

"...................."

"మాట్లాడవేమే ?"

"వెళ్ళిరా"

"మనం మళ్ళీ వచ్చాటప్పటికి పిన్ని నీకు జుబ్బా కుట్టేస్తుంది వెంటనే నీకు తొడిగేస్తా నది. ఇవాళ రాత్రి దాని పక్క లో పడుకుందువు గాని నువ్వు. ఇంచక్క ......ఏం తల్లీ......"

"...................."

4

"నువ్విక్క డున్నావూ ? మహాబాగా దొరికావులే"

"గంధపుగిన్ని పడిపోతుంది, దూరం దూరం"

"పడిపోదే......పోనీ దూరంగానే......ఏం ?"

"ఊఁ"

"నేను సాయంపట్టనా ?"

"అక్కర్లే దయేపోయింది. ఈవాయి వొక్కటీ తీస్తే గిరుక్కున విండపోతుంది గిన్ని"

" అయితే వొక్కమాటు లేవే. ఏమే అక్కా ? "

" ఎందుకూ ? "

" పనుందే "

" ఏమిటమ్మా ఆపనీ ? "

" ఇంచ—క్కటి పని, మాం—ఛిపని, చేసిపెట్టవూ ?"

" ఏమిటో చెప్పు "

" చేస్తా నను "

" ముందు చెప్ప మన్నాను కాదూ ? "

" చెబితే చేస్తావా ? "

" నేను చెయ్యగల దయితే చేస్తాను "

" చూ—శావా ?......నో నూరిపోతోందే "

" ఏమయినా కొనుక్కున్నావా ? "

" డబ్బేదీ ? "

" అమ్మ నడగలేకపోయావా ? "

" అడిగాను. ఇస్తానంది. ఇవ్వబోయింది కూడాను. ఇంతలో అమ్మమ్మ ముండ— "

" తప్పుతప్పు, ఏమిటా తిట్లు ? "

" మరి—మరి—ఇచ్చేవాళ్ళని చెడగొట్టడమేం ? ఆ డబ్బుంటే మాబువ్వాలాట యెంత బాగుంటునూ ? "

" ఎవరెవ రాడుకుంటున్నారూ ? "

" వాళ్ళ వెంకట సుబ్బులూ, వాళ్ళ బుచ్చెమ్మా

వాళ్ళ లక్ష్మీ, రాజ్యమూ, వాళ్ళ గవిరిముండా——"

"ఛీ, ఛీ! ఏమిటలా అయిపోతున్నావు చివరికి?"

"మరి వొట్టి చేతులతో రావడమేం?"

"ఎక్కినవా ళ్ళేమి తెచ్చారూ?"

"సుబ్బులు, డబ్బు కారపు సెనగపప్పు తెచ్చింది. బుచ్చెమ్మ డబ్బు వేసుసెనక్కాయలు తెచ్చింది. రాజ్యం పేద్ద కొబ్బరిపెచ్చు తెచ్చింది"

"ఊహూ"

"నన్ను డబ్బు బెల్లంముక్క తెమ్మన్నారు"

"కొనడం యెందుకూ, అమ్మ నడుగు యిస్తుంది"

"నువ్వియ్యి"

"నేనివ్వకూడ దమ్మా!"

"చూశావా?......ఇవ్వవుటే అక్కా?"

"చెప్పిన మాట విను. ముందు దూరంగా వెళ్లు"

"అయితే, యేడుస్తా నే మనుకున్నావో"

"..................."

"లేకపోతే తిట్టేస్తాను"

"నువ్వేం చేసినా నేనివ్వను, ఇవ్వకూడదు"

"వంటింట్లో యెవరూలే రే! అంతా వాకట్లోవున్నారే. నాకు గొల్లెం అందింది కాదు, నేనే తీసుకుందునే?"

"..................."

"ఇవ్వవ్ ?"

"ఇవ్వను"

"ముచ్చెం మూడు మాట్లూ అడుగుతాను"

"...................."

"అడిగేస్తా"

"...................."

"ఇవ్వవ్ ? ఇవ్వవ్ ? ఇ—వ్వవ్ ?"

"...................."

"ఇంకొక్కమా టడుగుతాను, ఇస్తావా యివ్వవా ?"

"...................."

"సరే, మాట్టాడకు. ఇలా వుందా నీపని......"

"......అయ్యో ! అయ్యో ! గంధపుగిన్ని పట్టుకు పోతావుటే ? అమ్మమ్మతో చెప్పనా ?"

"చెప్పుకో...చెప్పుకో...చెబుతావేం?......ఏం?"

"......రామా! రామా! గిన్నెడు గంధమూ నేల పాలు చేసిందోయ్ తండ్రీ! ఇప్పటికే నా సెక్కలు పడి పోయాయోయ్ నాయనా! ఒక్క చుక్కయినా పనికి రాదోయ్ బాబూ! వోయి దేవుడా——"

"అలా యేడు. అలా కూలబడు. ఏం, నన్నేడిపిస్తే వూరుకుంటా ననుకున్నావేం ?......"

"...................."

5

"ఏం చేస్తున్నావు రుక్కూ ?"

"ఇప్పుడే గంధం యింటో పెట్టేసి వచ్చి కూచున్నాను పెద్దక్క కూతురు జుబ్బా కుడదామని"

"దాని కిప్పుడేం తొందరరా ?"

"ఎవళ్లపని వాళ్లకి తొందరే. ఇంకా పూర్తి చెయ్య లేదా అని క్షణం కిందటే సాగతీసుకు వెళ్లిందది"

"తేరగా చేసేవాళ్లు దొరికితే సరి, తనేంచేస్తుందిట ?"

"అడగలేదు"

"అడగనే వద్దు. అది యింటో పడేసి చక్కారా"

"ఎందుకూ ?"

"చెబుతా ముందు పడేసిరా"

"పడేస్తాను చెప్పు"

"కందులు వేయించాటప్పటికి అమ్మమ్మకి వొళ్ళు హూనం అయిపోయింది"

"ఊహూ"

"నన్ను మీనాన్న తలంట మంటున్నారు. నేనే కాని పనికిరాదుట"

"ఊహూ"

"అమ్మమ్మ తనకి పుప్పుపిండి చేసుకుంటుందిట"

"....................."

"నువ్వే వంట చెయ్యాలి"

"....................."

"ఏం, అలా తెల్లపోతావేం ?"

"....................."

"ఇవాళకే, రేపు నేనే మడి కట్టుకుంటానులే"

"కందులు బాగుచేశాటప్పటికీ, రెండుమాట్లు గంధం తీశాటప్పటికీ నాకు రెక్కలు పడిపోయాయే అమ్మా"

"రెండు మాట్లూ మూడు మాట్లూనూ. ఏం, అంత రెచ్చగొట్టడమేం దాన్ని ?"

"....................."

"ఇంతకీ పొయికగ్గిర కూచోడమే కాదూ, రుబ్బాలా పోటు వెయ్యాలా ?"

"....................."

"అరిటికాయ పప్పులో వేసి, వంగవుగూ మునక్కాడలూ పనసపెచ్చూ బెండకాయా వేసి పులుసు చెయ్యి"

"పెద్దక్కనైనా చిన్నక్కనైనా చెయ్యమన రాదుటే!"

"వాళ్ళెందుకు చేస్తారమ్మా మనకీ? ఇక్కడ మనం పని చెబితే అక్కడ వాళ్ళ మొగుళ్ళకేం కోపం వస్తుందో ? అత్తగార్లేం చెప్పుతారో ?"

"....................."

" వాళ్ళంతటివాళ్ళు వాళ్ళూ, మనంతటివాళ్ళం మన మూనూ. మనకి వోపిక వుంటే పెట్టాలి, లేకపోతే మంపెయ్యాలి గాని పని చెప్పగూడదు "

" .... "

" అప్పుడే ఆరయిపోయింది, లే, కూచోకు. మీనాన్న పెందరాళే వంట కావా లంటున్నారు. ఆగుడ్డ అవతల పడేసి—ఇంకా చూస్తావేం ? "

" .... "

" చద్దన్నాల్లోకి వుండాలి, మాడికాయల పచ్చడి మాత్రం— తెలిసిందా ? అమ్మమ్మ నడుగు ఎన్ని కాయలు చెయ్యాలో చెబుతుంది "

" .... "

"అన్నట్టు వొక్క చెక్కపేడైనా లేదు కింద. చీకటి పడకుండా తొరగా చిట్టటక యెక్కి నాలుగు పూటలకి సరిపడేవి తీసి చూరులో పెట్టాలి. మరిచిపోకు "

" .... "

" అమ్మమ్మ కొయ్యరొట్టె చేసుకుంటా నంటే కొబ్బరి కాయ కొట్టి ముక్కలు తరిగి ఇయ్యి. పచ్చట్లోకూడా— వినబడుతోందా యేమనుకునా ? "

" .... "

" లేవా ల్లేవాలి, కూచుంటే కాదు...... "

" ....స్స, రామయ్యతండ్రీ, నాబతుకిలా వెళ్లిపోవలసిందేనా మహాప్రభూ ?....... "

6

" ఏయ్, ఎవరు వంటింటో ? "

" నేనురా తమ్ముడూ ? "

" నిమిషంలో అన్నం పెట్టెయ్యాలి నాకు "

" .... "

" మాట్టాడవేం ? సినీమాకి వేళ అయిపోతోంది తొరగా వడ్డించెయ్యాలి "

" అంత తొందరయితే— "

" తొందరన్న తొందర కాదు, కంచం పెట్టుకోనా, ఆకు వేస్తావా ? "

" ఇంతసేపటిదాకా యేం చేస్తున్నావురా ? "

" డబ్బులు చూసుకోనాలా మరీ ? "

" ఇప్పుడా డబ్బులు చూసుకోవడం ? "

" తెల్లవారింది మొదలు అడుగుతున్నాను. మూడు గంటలికి వొప్పుకుంది అమ్మ; కాని వెధవ అమ్మమ్మ—"

" ఆ, ఆ "

" నాసినిమా డబ్బ లడ్డుకొడితే వూరుకుంటానేం ? "

" .... "

"అలా నుంచుంటావేం వడ్డించక ?"

"ఎసట్లో బియ్యం పొయ్యలేదురా మరీ"

: "ఇప్పటిదాకా యేం చేస్తున్నావూ? వెధవది రెండో ఆటకి వెడితే రేపు చదువు పాడయిపోతుంది, ఇవ్వా డేనా బియ్యం పోసెయ్యవేం ?"

"ఎసరు కాగందే ?"

"నీమొహంలాగే వుంది, మరెలాగా యేడవడం ?"

"పొడి అన్నం వుంది తింటావా ?"

"అఘోరించినట్టుంది నీమాట. పోనీ అదే——"

"చిన్నక్కనైనా పెద్దక్కనైనా పెట్టమను"

"వాళ్లు రారట. వాళ్లకి తీరుపడి లేదుట"

"ఏంచేస్తున్నారూ ?"

"చిన్నక్క మల్లెమొగ్గల దండ గుచ్చుకుంటోంది. పెద్దక్క యెదటింటి శ్యామలాంబగారితో గవ్వ లాడుకుంటోంది, నువ్వే పెట్టాలి"

"నేను ముట్టుకోగూడదురా"

"అయితే తగులడు వెధవ ఆచారమూ నువ్వూను"

"...................."

"లేకపోతే పదిన్నర దాకా మేలుకుని వుండు."

"స్నానంయెలాగా చేస్తుంవి కనక అమ్మమ్మ పెడుతుం దేమో వెళ్లి అడిగిరా"

"నాకక్కర్లేదు"

"ఏం?"

"ఆవిడ కళ్లు పడితే అన్నం జీర్ణం కాదు"

"......................"

"పనసపెచ్చు ముక్కలూ, మునక్కాడ ముక్కలూ నాకు చాలా అట్టేపెట్టాలి సుమా. లేకపోతే చిత గ్గొట్టేస్తా నేమనుకున్నావో?"

7

"ఇవాళ నువ్వు మడికట్టుకున్నా వేమమ్మా?"

"అమ్మ కట్టుకోమంది నాన్నారూ"

"పెద్దక్క యేం చేస్తోందీ?"

"ఏమోనండీ"

"చిన్నక్కో?"

"ఏమోనండీ"

"మీ అమ్మమ్మో?"

"చివరి కదీ మాట. అందరికళ్లూ తిరిగి తిరిగి నామీద పడతాయి. పని దగ్గిరికి వచ్చేటప్పటి కొక్కళ్ళూ నన్ను మరిచిపోరు. నే నలాంటి పుణ్యం చేసుకున్నాను కామోసు. అయితేనూ, యేమయోంయ్? నాలుగు కుంచాల కందులు వేయించి, నడుం లాక్కుపోయి, ముద్దయిపోయి,

పోయాల కూలబడ్డాను కదా, నేనింకా వండి వడ్డించగలు ననే అనుకున్నావుటోయ్ ?"

. "ఆసంగతి నాకేం తెలుసునండీ ?"

". ఇదేకాదు, యింటి సంగతులే వేమీ తెలవడం లేదు నీకు. భోజనం చేస్తావు, వూళ్ళో తిరిగి తిరిగి మళ్లీ వంట అయ్యేటప్పటి కింటికి చేరుకుంటావు. లేకపోతే మునుగు తన్ని—చెయ్యలేక నేను చచ్చిపోతున్నాను—"

"మీ అమ్మాయి యేం చేస్తోందీ ?"

"అది వూరికే కూచుంటోం దనా నీవుద్దేశం ?"

"...................."

"వంటలోకి రాదు కాని, పైపనంతా యెవరు చేస్తు న్నారో నీ కేమయినా తెలుసూ ?"

"...................."

"అయినా నాశక్తి సన్నగిల్లి పోయింది. నారెక్కలు కూలపడ్డాయి. మునపటిలాగ నేనిక చెయ్యలేను. దీనికి నువ్వేమయినా వుపాయం చూడాలి"

"రేపు డాక్టరు బ్రహ్మానందంగారికి కభురు చేస్తాను-"

"శాస్త్రం చెప్పిన తరవాయిగా వుంది నీ మాట. కాటికి కాళ్ళు చాచుకొని కూచున్నదానికి నాకు వైద్యా లేమిటోయ్ యివ్వడమూ ?"

"పనిమాట దేవు డెరుగును, మీరు సుఖంగా తిని కూచోడాని కయినా శక్తి వుండాలా ?"

"పని చెయ్యడం కష్టంగా వుంఃదికాని నాకేం తెగులా! పైపని కేమీ బాధ లేదు. వంట దగ్గిరే వస్తోంది".

"మీ అమ్మాయి వంటే చెయ్యరాదూ పైపని రుక్కమ్మ కప్పగించీ ?"

"చెప్పాను కాదూ ? అవి తెములుచ్చుకోడం మాత్రం కూటలా ? కాకపోయినా, తలచెడ్డవాళ్ళిద్దరింటో వుండగా పునిస్త్రీపడుచు మడికట్టుకోడం యేమి పోయ్ ?"

"...................."

"లోకంలో యెక్కడైనావుందిపోయ్ యీపబుా!"

"...................."

"పైగా, పదిహేను రోజులనుంచి మా అమ్మకి అన్న హితవు లేదుకూడానూ ?"

"అయితే అప్పుడప్పుడు వండిస్తూ వుండండి రుక్కమ్మ చేత, రోజూ మాత్రం వద్దు"

"అయితే నామాట ?"

"అంటే ?"

"నీకింత తెలియకుండా వుండేమిపోయ్ ? అది చేసిన వంట నన్ను తినమంటావా యేమిపోయ్ ? అయ్యో, నా గ్రహచారమా !"

"..................."

"నేను పాయిదగ్గిర పడి దేవుళ్ళాడడం యెలాగా తప్ప నప్పుడిక అదిన్నీ మడి కట్టుకున్న అందం యేమిపోయ్!"

"..................."

"దానివల్ల నాకు వొరిగింది మాత్రం యేమిపోయ్?"

"అయితే, నన్నేం చెయ్యమంటావూ?"

"నానోటితో చెప్పించుకోవా లని వుందా?"

"..................."

"నిజంగా నీకు ఆలోచనే తోచలే దంఛావా?"

"తోచలేదు"

"అయ్యో"

"..................."

"ఎప్పో చదివావు కదా—"

"మీారు చెబితే యేం?"

"అయితే విను చెబుతాను. దాని బతు కంతా తెల్లారేపోయింది. ఇంకేమున్నా లేనట్టే"

"కనక?"

"ఎప్పుడో వొకప్పు డెలాగా తప్పదు. రోజులు గడ వడమే కాని లాభం యేమీలేదు"

"అయితే?......ఏమిటి చివరికి?"

"తల అంటుకోనా దువ్వుకోనా, జడ వేసుకోనా యింకెందుకొయ్ దానికా దిక్కుమాలిన జుట్టు ?"

"—అదే మమ్మా పులుసు కింద పోసేస్తున్నావూ?"

"......గరిటె వేడిగా వుండడంవల్ల చెయ్యి వాణుకు తోంది నాన్నారూ"

"ఇందాకా రామదీక్షితులుగారి నడగ్గా యెల్లుండి దశమినాడు మంచి దన్నారు. కోటిలింగాలికి వెడితే వొక్క నిమిషం పని"

"................"

"నువ్వా కాస్త దూరం ఆలోచిస్తే శాసి పీలు లేదు. మొగుడు చచ్చిన పడుచుపిల్లలికి మంచిరోజులు కావివి. మొన్ననే వీరేశలింగం తోటలో వొక వెధవపెళ్లి అయిం దిట. ఇంకా నలుగురు వెధవకొడుకులకోసం వెతుకు తున్నారుట ముండల్ని తోటలోవాళ్లు. ఒకముహూర్తం లేకుండా, వొక సమయాసమయాలు చూడకుండా, యేక్షణంలోదొరికితే ఆక్షణంలో చేసేస్తున్నారుట పెళ్లిళ్లు. తరవాత యేమనుకున్నా యిక కలసి రాదు సుమా"

"పదిహేడేళ్ళయినా యింకా నిండలేదుకదా—"

"అయితే? ఎన్నేళ్లు నిండితే యేమిటి? కాకపోయినా పదిహేడేళ్లు నిండలేదు కనకనే పాడు బుద్ధు లేమీ పుట్ట కుండా జాగ్రత్తపడాలి వెనకాలవాళ్లు"

"........................"

"మీఅమ్మ పేరు కదా అని గారాం చూపిద్దా మనుకుంటున్నావేమో, యిది కొరివితో తల గోక్కో వడం కాని మరోటి కాదు"

"మీఅమ్మాయి యేమంటుందీ?"

"దానిమా ఏందుకూ నీకూ?"

"అయినా—"

"ఎంత అవసరం వచ్చినా తల్లిపేరుగు నోటితో చెప్ప గలదు పోయ్ ఆమాట"

"నేను మాత్రం?"

"మొగరాజవు నీకేం? కాకపోయినా, యెవరికీ బాధ లేకుండా నేనున్నాను కాదూ మూడోకంటివాడికి తెలియ కుండా తెల్లవారా టప్పటికి చేయించెయ్యడానికీ!"

"......అదేమమ్మా నీళ్ళలా వొలకబోశావూ?"

"......సేతిజిడ్డు మూలాన చేతిలో చెంబు జారిపో యింది నాన్నారూ"

"చూశావా?...విన్నావా? ఇదీ వరస. ఒక్కపని చేతకాదు. చేసినంత మట్టు కయినా వొబ్బిడీ నిదానమూ లేదు. తేరగా తిని కూచున్నట్టే వుంటుందా వండి వడ్డిం చడం అంటేను?"

"........................"

పెద్దక్క వాకవేపునా, కత్తినూరుతూ మంగలి వెంట రాగా సగం కళ్ళ్యాశిపోయిన దెయ్యాపునోరు తెరుచుకుని స్వయంగా కత్తెర చేత్తో పుచ్చుకుని అమ్మమ్మ వాకవేపునా, రెక్కలు పడిపోయే ట్టు తాను తీసిన గంధం అంతా సెంటూ కలిపి పూసుకుని బుగ్గాబుగ్గా ఆనించుకుని తల్లీ తండ్రీ వాకవేపునా—

రుక్కమ్మకి వొళ్ళు రణకంపరం యెత్తిపోయింది.

ఇక పడుకుని వుండలేక వెంటనే ఆమె గభీమని లేచి కూచుంది, చాపమీాద.

కూచోనూ లేక వుబ్బెత్తుగా లేచి నుంచుంది.

నుంచోడం తడవుగా వూచలాగ వాకిట్లోకి వచ్చేసింది.

వచ్చిన వెంటనే తలుపులు తెరుచుకుని వీథిలో పడింది.

చెర తప్పిన ట్లనిపించిం దా మెకి, దాంతో

ఆమెకాళ్ళలో విద్యుద్వేగం పుట్టింది.

కళ్ళల్లో దివ్యజ్యోతీ వెలిగింది.

ఒక్కనిమిషంలో, ఒక్కమాటు, ఇన్నీస్ పేట వీథులు, పటం తిప్పేసిన ట్టయిపోయాయి.

నిదానించగా ఆమె నాళంవారి సత్రం వెనకవేపున నిలిచి వుంది.

ఎదట— వరదరావుపంతులు ముందర ఆమె కెవరో మనుష్యులు కనపడ్డారు.

"బాబోయ్" అనుకుంటూ ఆమె నిలువునా కొయ్యబారి పోయింది.

రిక్షా గోడవార జట్కాకింద పడుకుని చుట్ట కాల్చుకుంటూ వున్న జట్కావాడిదంతా చూశాడు.

"బండి కావాలా?"

"................"

"మేఘాలమీద యెగిరిపోతేనే డబ్బివ్వండి"

"................"

"అర్ధరాత్రి. తేళ్ళో పాములో—రూపాయలా, అర్ధలా పావలా డబ్బులివ్వండి"

ఇన్ని అడిగినా జవాబు రాకపోవడంవల్ల జట్కామనిషి అనుమానపడి లేచివచ్చి పరకాయించి చూస్తూ "యెక్కడికి వెడతా రమ్మాయిగారూ?" అనడిగాడు మెల్లిగా.

"ఏపేట నీది?" అని ఆమె అంతకంటేనూ మెల్లిగా అడిగింది.

"దానవాయి గుంట" అనిచెప్పాడు చెవిలో పూది పెట్టు, ఆముదం.

"ఏం పుచ్చుకుంటావు?" అంటున్నట్టు పెదవులు కదిపిందామె.

"పంతులుగారి తోటకా?" అని అడిగాడు వాడు, ఏదో జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ.

ఉప్పొంగిపోయి "అవు" నన్నట్టు తల వూపిం దామె.

"నిమిషాలమీద తోలుకుపోతాను బండెక్కండమ్మా యిగారూ" అంటూ వాడు బండికేసి బయలు దేరాడు.

అయితే "నాదగ్గిర వొక్కరాగిదమ్మిడీ అయినా లేదు" అంటూ ఆమె చరచరా రెండడుగులు వేసింది.

"పంతులుగారి తోట కయితే నాకేమీ యివ్వనక్కర్లేదు తల్లీ" అనిచెబుతూ గుర్రం వూన్చి, వాడు, జట్కా తీసుకువచ్చాడు.

వెంటనే మాట్లాడకుండా బండిలో యెగిరిపడి, శరీరం కుంచించుకుం దామె.

కొరడా ఫెడేలుమంది.

వేగం అందుకునీ దాకా గుర్రంతో కూడా పరిగెత్తి తరవాత వాడుకూడా బండిమీదికి వురికాడు.

"నాకూ తెలుసునం డమ్మాయిగారూ కష్టసుఖాలు. నా కొక్కత్తే కూతురండి. అది యీడేరిన నెలకే—పెద్దల్ని చెయ్యకుండానే—పదిరోజుల కిందటే దానిమొగుడు చచ్చిపోయా డండి. దాన్ని చూసినా జ్ఞాపకం వచ్చినా నా కడుపు మడుగయిపోతోం డం డమ్మాయిగారూ! ...... నాపనే యిలా వుంటే యిక మా యింటిదాని మాట చెప్పడాని కేం వుందండి? అది గంజినీళ్ళు కూడా మానేసి లంకణాల మనిషిలాగ మంచం పట్టేసిందండి. పిల్లని

పూరుకో మనడానికి నోరురాకా, ఇంటిదాన్ని కనిపెట్టు కుని వుండడానికి వీలు లేకా, బండితోలడం మానేసి నెల్లాళ్ళు ఇంటో వుండిపోదా మంటే గడిచే దారి లేకా నేననుభవించే యాతన దేవుడయినా గుర్తించుకోలేడండి.

"పంతులుగారి తోటలో మొన్నరాత్రి రెండు పెళ్ళిళ్ళయినాయండి. నిన్న మూడోదయిందండి. నాలుగోది కూడా అయిపోయాదే కాని సగం దారిలో నాబండే అటకాయించి తండ్రీ అన్నలూ ఆ అమ్మాయిగారిని వెనక్కి లాక్కుపోయారండి. నాకు గుండె లాగిపోయాయండి. ఎంత కోరికతో వచ్చారో, యెన్నాళ్ళనుంచి ఆశపడుతున్నారో, యిప్పుడేం బాధ పడిపోతున్నారో, యిక ముందు ఆవిడ గతి యేమయిపోతుందో—నాప్రాణాలు మహా కొట్టుకుంటున్నాయండమ్మాయిగారూ...

"మరో పిల్ల కోసం వెతుకుతున్నా రండి...

"మహా బాగుంటా రండి రాచకొమారుడి లాగ ఆ అబ్బాయిగారు...

"నెలకి అరవై రూపాయల జీతమంటండి....

"రెండో పెళ్ళేగాని పాతికేళ్ళేనా వుండవండి పాపం...

"తండ్రిగారు యజ్ఞం పట్టినోరుటండి...

"అక్కడికి వెళ్ళి వెళ్ళగానే ఆయనకీ మాకూ పెళ్ళయిపోతుందండి...

"మీరు పుణ్యం చేసుకున్నారు, ఏమీ భయపడకండమ్మాయిగారూ! ఇక మీకు సుఖమే కాని కష్టం లేదండమ్మాయిగారూ...

"పదిరోజులు పోయాక — కొంచెం పాతబడి పోయాక మా పిల్లక్కూడా—"

మళ్ళీ యెవరయినా వచ్చి మొన్నటి లాగే అటకాయిస్తారేమో అన్న భయంతో కొరడా మళ్ళీ ఝెళ్ళుమనిపించాడు జట్కామనిషి.

మేఘాలమీద యెగిరిపోయింది జట్కా.

మళుపుకూడా తిరిగేసింది.

౧౯౩౭ జూన్

ప్రబుద్ధాంధ్ర నుంచి — సవరణలతో

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమహేంద్రవరము 8206 / 1953